

KESK KADIN
DERGİSİ

8 Mart

İsyandan direnişe
direnişten özgürlüğe...

Kadınların Ekonomi Politikası Kapsamında Nafaka Hakkı

Avç Ruşen Seydoğlu

8

Kadınların İstihdamı, Temsili ve Haklarımız üzerine Birkaç Söz...

Hilal Yaman

26

DOSYA/KHK

*Aysun Gezen
Narin Duru
Ezgi Çelik*

52

Düşlenmemiş Düşler

Eylem Karakuş

71

KESK KADIN DERGİSİ
Mart 2022 Sayı 13

KESK Adına Sahibi
Şükran KABLAN YEŞİL

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Döne GEVHER KOYUN

Yönetim Yeri
Selnik 2 Caddesi No:44/1
Kızılay / Ankara / Türkiye
Tel: (0312) 436 71 11
Faks: (0312) 436 74 70
Web: www.kesk.org.tr
E-mail: kesk@kesk.org.tr

Kapak Tasarımı
Semahi Aydın

Grafik Tasarım ve Uygulaması
Gülizar Ünver

Basım Yeri
Hermes Ofset
Büyük Sanayi 1. Cad. No:105
İskitler / Altındağ / Ankara
Tel: 0312384 34 32

Basım Adedi
5.000

Basım Tarihi
18.02.2022

MERHABA

Döne Gevher

KESK Kadın Sekreteri

Sevgili kadınlar,

Yaklaşan 8 Mart'ı emek sömürsünün her geçen gün arttığı, enerjiye ve temel tüketim maddelerine gelen zamlarla birlikte alım gücünün kalmadığı koşullarda karşıyoruz. İşsizliğin rekor seviyelere ulaştığı ekonomik kriz koşullarında kadınlar barınma, beslenme gibi temel ihtiyaçları bile karşılayamaz olduk. Hali hazırda yoksullukla baş etmeye çalışırken, açlıkla mücadele etmek durumunda kaldık. Var olan mesaimize yeni bir mesai daha eklendi. En ucuz ürünü nerede buluruz, hangi saatlerde pazara gidersek daha ekonomik alışveriş yaparız, çamaşır ve bulaşık makinasını saat kaçta çalıştırırsak enerjiden tasarruf ederiz...

Bir taraftan açlıkla ve güvencesiz yaşamlarımızla baş etmeye çalışırken bir taraftan da binbir emek vererek kazandığımız haklarımızın yok edilmek istenmesine karşı mücadele ediyoruz... Sistemik olarak artan kadın katliamları kadın kırımına dönüştü, kadın kırımını önlemek için hiçbir politika geliştirmeyen AKP/ MHP iktidarı kadın düşmanı politikaları tek tek hayata geçiriyor. İstanbul Sözleşmesi'nin feshinin hemen arkasından gelen kadın kazanımlarına saldırılar şimdi de 6284 sayılı yasanın hedefe konulması, 6. yargı paketi ile çocuk istismarcılarına af getirilmesi, yoksulluk nafakasının süreyle sınırlandırılması, boşanmalarda aile arabuluculuğu sisteminin getirilmesi tartışmaları ile devam ediyor.

Bakım yükünün sadece kadınların sırtında olduğu esnek ve yarı zamanlı çalışma biçimi kadınların istihdam alanında maruz kaldığı eşitsizlikleri her geçen gün daha da derinleştiriyor. Çalışma yaşamı sanki çocuklar, yaşlılar ve hastalar hiç yokmuşçasına örgütleniyor, bakım işleri yalnızca kadınların sorumluluğundaymış gibi yarım gün çalışıp geri kalan zamanlarında da ev içi yeniden üretimi üstlenebilecekleri şekilde düzenlemenin yolları aranıyor. Üstelik bu çalışma biçiminin özellikle de kadın çalışanların lehine olduğu üzerinden söylemlerle rıza inşa edilmeye çalışılıyor, kadınların doğal sorumlulukları gibi görülen ev işleri ve bakım işleri hep kadınların ücretsiz emeği üzerinden idame ediliyor, yarım gün uygulaması, kadınlara "bir fırsat"mış gibi sunuluyor. Toplumdaki cinsiyetçi işbölümü sorgulanmadığı için kadınların daha düşük gelirli, yükselme şansı olmayan işlerde çalışmaları ve esas görevlerinin aile içi sorumlulukları olduğu dü-

Bir taraftan açlıkla ve güvencesiz yaşamlarımızla baş etmeye çalışırken bir taraftan da binbir emek vererek kazandığımız haklarımızın yok edilmek istenmesine karşı mücadele ediyoruz...

şüncesi meşrulaştırılıyor. Bu da genel yoksulluk içinde kadın yoksulluğunun daha da artmasına yol açıyor.

Kamuda dönüşüm politikaları ile çalışma hayatı güvencesizleştiriliyor, özelleştirme teşvik ediliyor. Kamusal alanda tasfiye OHAL rejimi kararnameleleri aracılığıyla sürdürülüyor. Geçici 35. madde emekçilerin iş güvencesi ve örgütlenme hakkı üzerinde bir zor aracı olarak kullanılıyor. Zaten kırılğan olan çalışma hayatımız pamuk ipliğine bağlandı.

Siyasal iktidarın toplumsal muhalefete, emek mücadelesine dönük saldırıları artarak devam ediyor, kadın mücadelesi yürüten kadınlar her gün gözaltı ve tutuklamalarla karşılaşılıyor, her eylem ve etkinliğe dava açılarak geri adım atmamız bekleniyor.

Tüm bu saldırılar karşısında biz kadınlar geri adım atmadık, kapitalist ataerkiye karşı isyanımızı yükselttik. OHAL'de de pandemi koşullarında da sistemin saldırılarına rağmen direnmekten vazgeçmedik. 8 Mart mitingleri, feminist gece yürüyüşleri, 25 Kasım ve İstanbul Sözleşmesi'nin feshi için açıklanan 1 Temmuz eylemleri mahallelerden kent merkezlerine kadar kadınların ortak mücadelesine tanık oldu.

Kadın cinayetlerinde faileri koruyan erkek devlet ve yargıya karşı mahkeme önlerinde " Erkek adalet değil gerçek adalet" demekten vazgeçmedik. Adalet nöbeti tutan Emine Şenyaşar ile dayanışmadan geri durmadık. "Tek bir kadının bile kaybedilmesine, kat-

ledilmesine tahammülümüz yok." diyerek "Gülistan Doku nerede?" diye sormaktan vazgeçmedik. Cezaevinde cinsel şiddete maruz kaldığını açıklayan Garibe Gezer'in şüpheli ölümü karşısında susmadık. Sağlık hizmetine erişimin engellendiği, tecrit koşullarının artırıldığı, hasta mahpusların sağlık ve yaşam hakkının ihlal edildiği bir süreçte Aysel Tuğluk ve tüm hasta mahpusların serbest bırakılması için kampanyalar örgütledik.

Bugün kadınların öncülüğünde toplumsal mücadeleyi yükselterek, faşizmin sonunu kadın eliyle gerçekleştirmenin zemininin her zamandan daha fazla olgunlaşmış durumda olduğunun farkındayız. Faşizmin, erkek egemenliğinin vücut bulmuş hali AKP/MHP iktidarına karşı kadınları "İsyandan direnişe, direnişten özgürlüğe..." şiarıyla kadın örgütlüğünü büyütme davet ediyoruz. Bu 8 Mart'ta da kadın kazanımlarına dönük saldırılara, kadın yoksulluğuna, savaşa, kadın emeğinin güvencesizleştirilmesine ve görülmemesine, işyerlerimizde yaşadığımız ayrımcılığa, şiddete ve tacize karşı isyanımızı birleştirip, kadın buluşmaları ile direnişi örgütlemek için alanlarda, işyerlerinde olmaya devam edeceğiz. Hakkımız olanı ancak sokaklarda olarak alacağımızı, evde, işte, sokakta, cezaevinde, okulda ve yaşadığımız her yerde mücadeleyi büyütürsek kazanacağımızı biliyoruz.

GÜNDEM

Şükran Kablan Yeşil

KESK Eş Genel Başkanı

Krizin Yüğü Kadınlara

“Daha iyi bir iş için sahip olmanız gereken tek özellik ‘erkek’ olmaktır.”

(Ruth Covendish)

AKP- MHP iktidar blokunun emek düşmanı politikaları sonucunda bir yandan ülkedeki ekonomik kriz her geçen gün derinleşir, yoksulluk, açlık, işsizlik artarken öte yandan yıllardır emekçiler üzerinde kurulan baskılar, düşük ücret artışları, ağır çalışma koşulları, işten çıkartmalar, grev yasakları devam ediyor.

AKP- MHP iktidar blokunun emek düşmanı politikaları sonucunda bir yandan ülkedeki ekonomik kriz her geçen gün derinleşir, yoksulluk, açlık, işsizlik artarken öte yandan yıllardır emekçiler üzerinde kurulan baskılar, düşük ücret artışları, ağır çalışma koşulları, işten çıkartmalar, grev yasakları devam ediyor. Yüksek enflasyon oranları, temel tüketim maddelerindeki, elektrik, doğalgaz, yakıt fiyatlarındaki sürekli ve fahiş zamlar, işçilerin, emekçilerin eriyen ücretleri, düşen alım gücü ve katlanılmaz bir hal alan yaşam koşulları... Bu yazıyı yazdığım tarihte(7 Şubat 2022) başta tekstil, metal, taşımacılık ve daha birçok sektörde emekçiler ağır çalışma koşullarına, yoksulluğa, hak gasplarına karşı direnişteydi: Yurtiçi kargo- Yemek Sepeti kuryeleri, Alpin çorap işçileri, Farplas otomotiv şirketi işçileri, Digitürk çalışanları... Yine sağlık çalışanlarının özlük hakları başta olmak üzere halkın ücretsiz, kamusal, nitelikli bir sağlık hizmetine erişimi için TTB'nin 8 Şubat G(Ö)REV eylemi ve ülkenin dört bir yanında yapılan zamlara karşı başlayan yürüyüşler...

Emekçilerin ücretleri ve alım gücü günden güne erirken toplumda yoksulluk da hızla artıyor. KESK Genel Meclisi Ekonomi Çalışma Birimi 18 Kasım-23 Aralık tarihleri arasında 3225 kamu emekçisinin katılımıyla Kamu Emekçilerinin Yoksullaşması Araştırması'nı gerçekleştirdi. Bu araştırmanın bazı çarpıcı sonuçlarına birlikte bakalım:

- Katılımcıların %59'unun hane geliri yoksulluk sınırının altında.
- %83'ü 10 yıl içinde ödemek zorunda olduğu borca sahip.
- %22'si geçinmek için ek iş yapıyor.
- %78'i evde ürün yapıyor.
- %94'ü satın alma gücü düştüğü için kaliteli ürün almıyor.
- %47'si son 5 yılda tatile gitmemiş.
- Kadın ve erkekler arasındaki ücret eşitsizliği devam ediyor. Erkekler kadınlardan 419 lira daha fazla kazanıyor.

Yoksulluk elbette kapitalist üretim ilişkilerinin var ettiği, emek sömürsünün, artı değer/kar döngüsünün bir sonucu, kapitalizmin bir gerçekliğidir. Ancak kabul etmek gerekir ki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yoksullukla, yoksulluğun da toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile yakın bir ilişkisi vardır. Kapitalizm patriarkadan beslenerek cinsiyet eşitsizliğini derinleştirir.

Yeniden üretim ilişkileri olarak tanımladığımız kadınların ev içindeki ücretsiz, karşılıksız emekleri, (temizlik, yemek yapımı, çocuk, hasta, yaşlı, engelli bakımı) kadınların istihdamda konumlanış biçimlerini doğrudan belirliyor. Kadınlar esnek, güvencesiz, kayıt dışı işlerde çalışırken ücret eşitsizliği, cinsiyetçi, ayrımcı söylem ve uygulamalar, örgütsüz, sendikasızsız çalışma toplumsal cinsiyet eşitsizliğini erkekler lehine arttırıyor. Kadınlar gerek özel alanda (evde) gerekse kamusal alanda yaptıkları işlerin karşılıklarını alamamakta, kamusal alandaki istihdam biçiminde erkeklerden daha düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalmaktadır. Bu durum kadınların ve erkeklerin yoksulluğu farklı biçimlerde yaşaması, yoksulluğun 'kadınlaşması' ve kadınların erkeklere oranla yoksulluğu daha derin ve daha yoğun yaşaması sonucunu doğurmaktadır. Çünkü yoksulluk deyince dünyanın neresinde olursak olalım aklımıza ilk önce kadın yoksulluğu geliyor. Gerek toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin meydana getirdiği sonuçlar, gerek cinsiyetçi iş bölümü ve onun yarattığı görünmeyen ev içi kadın emeği, gerekse neo-liberal politikaların kadın emeği üzerinde hâkim bir istihdam biçimi olarak var ettiği güvencesiz, kayıt dışı, düşük ücretli çalışma hayatı yoksulluğun kadın yüzü olarak karşımıza çıkıyor. Dünyadaki yoksulların %70'ini ve okuryazar olmayanların üçte ikisini kadınlar oluşturuyor.

Türkiye’de Her dört kadından sadece biri çalışıyor, geniş tanımlı kadın işsizliği %37,7 ve Covid-19 etkisiyle iş kaybı ve geniş tanımlı kadın işsizliği %43. Kadınların istihdamdaki yeri son bir yılda %8,2 oranında azaldı. İş bulma umudu kalmayan kadınların oranı %171’lik artış gösterdi. Erkekler kadınlardan %31,4 daha fazla gelir elde ediyor. Kendi hesabına çalışan erkeklerin geliri kadınlardan %77,3 daha fazla. Yevmiye ile çalışan erkekler ise kadınlara göre %85,8 daha fazla gelir elde ediyor. Ücretli olarak çalışan erkekler, ücretli olarak çalışan kadınlara göre %20,7 daha fazla kazanıyor. (DİSK AR Covid-19 Döneminde Kadın İşgücünün Durumu Raporu Mart 2021)

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği başta olmak üzere bunun yansımaları olan eğitim, sağlık hizmetlerinden yararlanma, istihdamda yer alma, sosyal, kültürel, siyasal olanaklara ulaşma biçimleri kadınların yoksulluğunun toplumsal cinsiyet yüzünü oluşturur:

- Cinsiyetçi iş bölümü sonucu kadınların işgücü piyasasına düşük katılımı,
- Çalışma yaşamının cinsiyetçi -ayrımcı tutumu,
- Kadınların eğitim olanaklarından yoksunluğu, kadınların düşük eğitim seviyesi,
- Küreselleşme ve neo-liberal politikalar sonucu düşük ücret, kayıt dışı, parça başı, güvencesiz çalışmanın kadın emeği üzerinden yaygınlaşması,
- Göç ve göçün yarattığı yoksulluk,
- Ekonomik krizlerde işten ilk çıkarılanların kadınlar olması...

Toplumdaki cinsiyet eşitsizliği ve cinsiyetçi iş bölümü, kadınların istihdamdaki eşitsiz konumlarının her geçen gün daha da artmasına ve yoksullaşmasına yol açmaktadır. UNDP’nin Türkiye’de yaptığı araştırmaya göre pandemi sürecinde kadınların yaklaşık %50 si işten çıkarılarak veya ücretsiz izne çıkarılarak iş kaybına uğradı. Yine Birleşmiş Milletler raporlarına göre Covid-19 salgını kadınlar için yoksulluk oranını önemli ölçüde artırdı ve mevcuttaki yoksulluk içinde yaşayan kadın ile erkek arasındaki eşitsizliği daha da derinleştirdi. Salgından önce kadınlar için yoksulluk oranının 2019 ile 2021 arasında yüzde 2,7 azalması beklenirken salgın etkileri nedeniyle azalma yerine yüzde 9,1’lik artış gerçekleşti. 47 milyon kadın ve kız çocuğunun 2021 yılında aşırı yoksulluk sınırına sürükleneceği belirtilen raporda 2021 yılı itibarıyla her 100 erkeğe karşılık 118 kadının aşırı yoksulluk sınırında yaşayacağı bu rakamın 2030’da 121’e çıkacağı belirtildi. (BM Kadın Birimi ve UNDP Türkiye Raporu 2019)

Mevcut eşitsizlikler ve cinsiyete dayalı işbölümü kadınların daha fazla yoksullaşmasına, eşitsiz konumlarının pekişmesine yol açmaktadır. Kadın düşmanı AKP iktidarı kapitalizm/patriarka işbirliğinden aldığı güçle kadın emeğini kamusal alandan tasfiye ederek ‘ev-aile-erkek’ üçgeninde ekonomik, sosyal, kültürel olanaklara ulaşamayan, bağımlı bir halde konumlandırmak istiyor. Kadınların yüzlerce yıllık mücadeleleri sonucunda elde ettikleri haklarına, kazanımlarına yönelik saldırıların dozunu her geçen gün arttırıyor, kadınları erkek – patron-sermaye karşısında savunmasız bırakarak kadınların daha fazla şiddet, taciz ve mobbinge maruz kalmalarının yolunu açıyor.

Pandemi ile birlikte bütün dünyada kapitalizm derinleşen bir krizle karşı karşıya. Türkiye açısından

zaten mevcut olan krizin daha da derinleştiği ve yaşam koşullarının daha da ağırlaştığı günler yaşıyoruz. Yaşanan ekonomik kriz kapitalizmin geçmiş dönem krizlerinden farklı olarak hem sınıfsal eşitsizliğin hem de cinsiyetler arası eşitsizliğin çok belirgin olarak arttığı bir kriz. Bu yüzden yoksullukla mücadele etmenin yolunun aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı mücadele etmekten geçtiğini unutmamak gerekir.

8 Mart Kadınların Uluslararası Birlik Mücadele ve Dayanışma Günü yaklaşırken sendikalar olarak, kadın hareketinin mücadele yöntemlerini, deneyim ve birikimini dikkate alarak “yoksullukla mücadele programı” oluşturmakla sorumlu olduğumuzu unutmamalıyız. Bu çerçevede;

- Cinsiyetçi iş bölümünü ortadan kaldıracak cinsiyet eşitlikçi politikaların hayata geçirilmesi,
- Güvencesiz, kayıt dışı, kurlsız çalışmaya son verip güvenceli istihdamının önündeki engelleri ortadan kaldıracak düzenlemelerin yapılması,
- Özellikle salgın döneminde artan kadın işsizliğini azaltacak yeni istihdam politikalarının hızla hayata geçirilmesinin sağlanması için
- Kadınların istihdama katılımının önündeki en önemli engellerden biri olan ev içi hizmet, ev işleri, çocuk, hasta, yaşlı, engelli bakımı... gibi cinsiyetçi iş bölümünü değiştirecek, kadın istihdamının örgütlü ve sendikalı olması önündeki engelleri kaldıracak uygulamaları hayata geçirmek,
- Sendikaların çalışma alanlarına yönelik politikalar belirlenirken toplumsal cinsiyet eşitliğini esas almasını,

- İstanbul Sözleşmesi’nin yeniden imzalanması, 6284 sayılı yasanın etkin bir şekilde uygulanması ve ILO 190 Sayılı Sözleşme’nin Türkiye tarafından derhal imzalanmasını sağlamak için mücadeleyi büyötmeliyiz.

Kadınlar olarak daha iyi bir iş, daha eşit ve özgür bir gelecek için sahip olmamız gereken tek özelliğin ‘erk(kek)’ olmasından kurtulmanın yolu örgütlü kadın mücadelesinden geçer...

“

Yoksulluk elbette kapitalist üretim ilişkilerinin var ettiği, emek sömürsünün, artı değer/kar döngüsünün bir sonucu, kapitalizmin bir gerçekliğidir. Ancak kabul etmek gerekir ki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yoksullukla, yoksulluğun da toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile yakın bir ilişkisi vardır. Kapitalizm patriarkadan beslenerek cinsiyet eşitsizliğini derinleştirir.

”

GÜNDEM

Kadınların Ekonomi Politiği Kapsamında Nafaka Hakkı

Av. Ruşen Seydaoğlu

Uzun bir süredir kadın eksenli, kadınların haklarına dayanan sisteminin salt yasalarla değil varoluşla, o varoluşun özgürlük ve eşitlik eğilimiyle birlikte ele alınması gerektiğine dair söz kuruyoruz. Varoluşumuzdan kaynaklanan haklar, yasalardan çok daha fazlası anlamına gelirken iktidarların ya da iktidar koalisyonlarının resmileştirdiği, yasa haline getirdiği kurallar bile dayandığı zemin açısından ziyadesiyle kaygan ve ciddi bir risk alanı oluşturuyor. Denetim erkeklerin elinde olduğundan dün yapılan yasal düzenleme bugün bir anda geri çekilebiliyor. Bu temelde kadın özgürlük hareketlerinin en başından beri ver-

dikleri mücadelenin, amaçlarının dayandığı meşru zeminin tarihsel çıktılarını ve sistemsel bir değişimi yaratma potansiyelini her koşulda canlı tutmak gerekiyor.

Zaman zaman söz ya da eylem düzeyinde birbirinin önüne geçebilen bu iki odağı ısrarla paralel yürütmek ise tam da böylesi kaos dönemlerinde anlam kazanıyor. Tüm gücünü yasa düzeyindeki gasplara vermek ya da var olan sorunları, riskleri bir tarafa bırakarak sorunun sadece tarihsel-felsefi boyutlarını ele almak; zamanın ruhunu ve anı değerlendirmeyi zayıflattığı

kadar kadınlara dönük saldırıların taşıdığı tarihselliği yorumlama gücünü de zayıflatabiliyor.

Yönetim mekanizmalarının erkeklerin ve erkekliğin tekelinde tutulduğu tüm tarihsel süreçlerde kadınlar üzerindeki denetimlerini pekiştirmeye ve kendilerine göre kadınlar yaratarak politikalarını toplumun her hücrelerine kadınlar eliyle taşımaya çalıştıklarını biliyoruz. Laik, sağ muhafazakâr, sol ya da sol muhafazakâr hiçbir hükümet henüz farklı bir deneyim yaşatmadı. Ne Türkiye pratiğinde ne diğer ulus devletlerde özgürlük temelli bir sistem inşa etme arzusu yoktu, iddia da etmediler.

Bugünün siyasal İslamcı hükümeti de kendi hükümet dönemi boyunca yaratmaya çalıştığı “yeni kadını” temelde iki araçla şekillendirmeye çalışıyor. Biri medya kaynakları diğeri ise yasalar. Yasal bir hamle yapmayı planladığı an tüm kurmayların medya araçları ile “yeni kadın” üzerinden erkekliği pompalayan demeçlerine maruz kalıyoruz. Diziler, gündüz kuşağı programları ya da haberler, tamamı bu mekaniğe göre dizayn ediliyor. Kadınların nabzını da yoklayan bu hamleler direnenlerin cephesinden verilen tepkinin büyüklüğü ve etkililiği oranında ya geri adım attırıyor ya da bir süre sonra yeniden gündemleştirmek üzere rafa kaldırılıyor.

Her iki aracı da başta kadınlar olmak üzere tüm muhaliflerden, ötekilerden izole eden bu yaklaşım kadının özgürlüğünü ilkin zaman ekonomisi açısından bir kayba götürüyor. Bizi “bu yüzyılda hala bu saçmalığı tartıştığımıza inanmıyoruz” anksiyetesine maruz bırakmaları elbette tesadüf değil. Hamileyken kadının karnı büyür. İnsan kahkaha atar. Sömürülen başkaldırır. İstanbul Sözleşmesi yaşatır. Bu gerçeklik karşısında başka bir gerçeklik yaratmaya çalışmaları muhalefeti her defasında ortalama 5-10 yıl geriye sürüklemekten bize kalan da sistemi değiştirme arzumuzu ve gündelik saldırılara cevap olmayı bir arada yürütmek oluyor.

Giriştığımız iş, bugün hükümetin nafaka üzerinden yaptığı kamuoyu yoklamalarının ya da körüklediği söylemlerin doğru anlaşılmasını ve karşı mücadelesinin hakkıyla veribilmesini istiyor. Bu da hem nafaka hakkı hem de özgürlüğümüzü getirecek tüm hakların savunulması açısından kadınların ekonomi

politığının tarihselliğine bakmayı, neler yaşandığının peşine düşmeyi, deneyimlerden ders çıkarmayı ve içine doğduğumuz toplumu analiz etme yetisini kazanmayı gerektiriyor.

Tarih, kadınlara dönük saldırılar bitmese de kadınların varlık mücadelesinin de bitmediği muazzam bir döngüsellik içinde oluyor. Resmi tarihte anlatılanın aksine erkeklik ne mutlak bir yenilgi ne de zafer yaşıyor ama kadının emeğiyle açığa çıkan her şey bir şekilde yeniden karşımıza çıkıyor. Doğanın getirdikleri, insan aklının yaşadığı esneme, ihtiyaçlar vb. tarihte yeni sayfalar açıyor, yeni erkeklikler ve kadınlıklar oluşuyor, toplumsal ahlakın değişmesiyle bir bütünün yaşam değişiyor. Örneğin cinsel kırımlar olarak ifade ettiğimiz dönemlerle kadın üzerinden toplumun tamamının, her yönüyle değişime uğratıldığını, değerlerin ters yüz edildiğini antropoloji üzerine yapılan araştırmalardan çıkarabiliyoruz. Hem erkekliğin-erkeklerin denetimi ele geçirmek için giriştiği hamlesel saldırıları hem de büyüyen yaşam alanları-

“

Cinsel kırımlar olarak ifade ettiğimiz dönemlerle kadın üzerinden toplumun tamamının, her yönüyle değişime uğratıldığını, değerlerin ters yüz edildiğini antropoloji üzerine yapılan araştırmalardan çıkarabiliyoruz.

”

nın, nüfusun karakterini ve yeni demografyanın özelliklerini değiştiren etkileri bu kırılmalardan bağımsız değil. Doğanın da parçası olduğu toplumun ihtiyaçlarının tespitini yapan, karşılanmasını sağlamak için iş bölümüne dayalı bir sistem organize eden, bunu yaşamı gözlemlleme gücüyle hayata geçiren kadının ekonomi politikası de kırılmaya uğrattılıyor. Yerine peyder pey kadının yaratımlarının gasp edileceği, düşünme ve eyleme gücü bastırılarak köleleştirileceği yani ekonominin dışına itileceği rejim koyuluyor. Yaşamın toplumsal değerlerle sürdürülmesi anlamına gelen kadın ekonomisi, bugünün finans politik, kalkınma ve insan-erkek merkezilik aklı haline gelen, bunlarla sistemleşen katmanlı saldırılardan geçiriliyor.

Kapitalist moderniteyle birlikte topluma ve kadınlara, kadının sadece aile içinde hayatta kalabileceği, ailenin mutlak hizmetkârı olması gerektiği, çocuk doğurmasının ve bakım hizmetlerini karşılamasının en kutsal görevleri olduğu öğretiliyor. Devletin bekası da buna bağlanıyor. Yani toplumsal cinsiyet rollerine hapsedilmiş yeni kadınlık inşa ediliyor. Ev dışında çalışsa bile ürettikleri ve kazandıkları erkeğin mutlak denetiminden kurtarılamıyor. İçinde tutulduğu bu çemberi kırması, boşanması ve yeni bir hayat kurması sadece geri geleneksel yaklaşımlarla değil yasaların cinsiyeti sebebiyle de engelleniyor.

Bu yüzden nafaka hakkının savunulması aslında kadınların maruz kaldığı cinsiyetçi politikalarla, cinsiyetçi sistemle mücadelenin bir parçası anlamına geliyor. Nafaka hakkının neden korunması gerektiğinin cevabı, aslında kadınların evlilik içinde sürekli yoksul tutulmasının arkasındaki nedenleri de ifşa ediyor. Nafaka hakkının savunulması, çocuk bakımında erkeklerle müşterek sorumluluğun olduğunu politik bir söze dönüştürerek aslında toplumsal cinsiyet rollerini bozuma uğrattıyor. Nafaka hakkının savunulması aslında kadınları politik zeminlerde buluşturuyor, örgütlü alanlar yaratarak kurtuluşu getirecek özgürlük arzusuna ve farklı hakların birbiriyle olan bağlantısına dair farkındalık oluşturuyor.

Zaten asıl marifet ve kurtuluşa giden adım, kadınların evlilik ile içinde tutulduğu çemberi kırmaya giriştiği o anın taşıdığı potansiyeli sistemsel bir değişimi tetikleyecek güce dönüştürmek, kadınların günden güne büyüyen hak ve özgürlük mücadelelerini, bütünün adımlarından biri olarak görmek. Çünkü bir takım "mağdur erkeklerin" mızımızlanmalarına rağmen nafaka hakkı, pozitif hukuk içerisinde hâlâ patriarkal yargının eksiltebildiği, kesebildiği ve ortadan kaldırebildiği denetimle işletiliyor. Öyle süresizlik falan yok. Bu hakkın kadın tarafından kullanılabilmesi, evlilik içinde ortak emekle açığa çıkan malın, mülkün er-

kek tarafından kaçırılmamış, kayıt dışı bırakılmamış olmasına bağlı. Nafaka diye hükmedilen komik rakamların bile tahsil kabiliyetinin olmasına bağlı. Kadının evli olmaktan kaynaklanan "sorumluluğunu" ne kadar yerine getirmiş olmasına, kusursuz olmasına bağlı.

Bu hakka erişimin aşamaları bile kadının içinde bulunduğu şiddet ortamına, bu ortamda yaşanan ayrımcılıklara kör bakan, erkekliğin inşa ettiği kurallar silsilesi olarak kuruluyor. Yetmiyor nafaka hakkı sanki sosyal bir yardım sayılabirmiş gibi, muhatap evliliğin sürdürüldüğü erkek değilmiş gibi nafakanın devlet tarafından karşılanması gündeme getiriliyor. Erkeğin kadına uyguladığı şiddet, bir kez daha devlet güvencesiyle perçinleniyor. Diğer taraftan nikah sadece erkekle değil devletle kısılmış bir eyleme dönüştürülmeye çalışılıyor. Kadın erkekten boşansa da devletle nikahını sürdürsün hep ona muhtaç kalsın isteniyor.

Velhasıl bu kaostan kurtulmak için ekonomi politişin-yaşamı ahlaki politik ölçülerle yeniden kurma, sürdürme eğiliminin- yeniden kadın aklıyla, eliyle oluşturulması, uygulanması ve elbette hukuk sistemine de bunun yansıması denenmeye değer bir yol-yöntem olarak duruyor. Bu yöntem tarih boyunca gasp edilen kadının üretim emeğinin, bu emeğin taşıdığı toplumsal anlamın ancak yeniden özneleşerek geri alınabileceğini söylüyor. Harekete geçmeye, artık tek bir hakkın dahi çalınmasına izin vermemeye çağırıyor.

Yeni hayatlarımızı kurarken atacağımız ilk adımlar iş bulma, evin kirasını, mutfak masraflarını ve faturalarını ödeme gücümüzden bağımsız olmasa da içinde tutulduğumuz kadın yoksulluğu salt parasız olmak anlamına gelmiyor. Kadın yoksulluğunun ne anlama geldiğini, aile ve evlilik içinde derinleşen yoksulluğun

Nafaka hakkının savunulması, çocuk bakımında erkeklerle müşterek sorumluluğun olduğunu politik bir söze dönüştürerek aslında toplumsal cinsiyet rollerini bozuma uğrattıyor. Nafaka hakkının savunulması aslında kadınları politik zeminlerde buluşturuyor, örgütlü alanlar yaratarak kurtuluşu getirecek özgürlük arzusuna ve farklı hakların birbiriyle olan bağlantısına dair farkındalık oluşturuyor.

neden bizim payımıza düştüğünü, kuramadığımız sözün, itiraz edemediğimiz saldırıların bu yoksullukla olan bağına görmek ilk adımları atabilme cesaretini de beraberinde getiriyor. Bizleri düşüncenin, eylemin ve üretimin politik özneleri haline getiren bu yol, nafaka hakkı gibi çalışma hakkının, kadının insan onuruna yaraşır bir yaşam hakkının, örgütlenme hakkının, sendikal mücadele hakkının ve varoluşumuzdan gelen diğer tüm hakların birbirine nasıl da bağlı olduğunu öğretiyor.

Patriarkanın ve kapitalizmin bizim yaşamlarımıza, evlilik içindeki ve dışındaki emeklerimize basarak yükseldiği iskelet biz hareket ettikçe sallanıyor, devrilmesi ise an meselesi.

GÜNDEM

Kırsalda Sömürünün Yoksulluğun Odağında Gezici Tarım İşçileri Ve Kadınlar

Selma Aydın

Tarım Orkam Sen Trabzon Şube Kadın Sekreteri

Devletin güvenilirliği tartışılan kurumu olan TÜİK verilerine göre, tarımda 5 milyon 400 bin kişi istihdam ediliyor. Bu rakamın yaklaşık yarısını mevsimlik işçiler oluşturmaktadır. Bilindiği üzere tarımda birçok işçilik biçimi var. Bunlardan biri aileleriyle birlikte 1 milyon nüfusu aşan mevsimlik gezici tarım işçiliği. Bu insanlar evinden ayrılarak kendi ilinin içinde ya da dışında veya başka bir ülkeden gelerek göç ederek, tarımsal üretim sürecine katılan, akşam olunca sürekli yaşadığı evine değil de, çadırına, müstemilatına, kiraladıkları eve veya otele dönen insanlar. Bunun anlamı diğerlerinden farklı. Kuşkusuz her işçilik biçiminin kendi içerisinde sorunları var. Ancak bu insanlar evini barkını geçici bir süre bırakarak göç ediyorlar. Çalışma ve yaşama ortamında işçi sağlığı ve iş güvenliği bağlamında oldukça fazla farklılıkları var.

Mevsimlik gezici tarım işçiliğinde dramında ulaşım. Aslında göç hikayesi ulaşım ile başlıyor. Ulaşım

mevsimlik gezici tarım işçileri genellikle kendi giderlerini kendileri karşıladıkları için, kişi başına en ucuz yöntemi tercih ediyorlar. Bu eskiden kamyondu veya trenin işlediği bölgelerde trendi. Şu anda çok büyük oranda minibüsler tercih ediliyor. Çalışacakları yere giderken maksimum düzeyde yük ve kişi ile gitmeyi tercih ediyorlar ki kişi başına düşen ücret azalsın. Bunun anlamı da ölümcül veya yaralanmalara neden olan kazalar. Hemen hemen her gün yaralanmalara neden olan kazaları TV haberlerinde ve sosyal medyada acıklı ama unutulmuş dram olarak görüyoruz.

Mevsimlik gezici tarım işçiliği dramının barınma.

Dramın bu aşaması işçilerin bütün aile üyeleriyle birlikte nerede yaşayacaklarıdır. İşçilerin bir kısmı geçici çadır yerleşimleri denilen yerlerde veya buldukları alanlarda yada izin verilen yerlerde kendi çadırlarını derme çatma barkalarını, çamurdan kerpiç kulübelerini kuruyorlar. İşçilerin konakladıkları yerlerde elektrik, temiz su, banyo, mutfak, çevre aydınlatması, tuvalet, sıvrisinek, yılan, akrep ve çöp gibi yaşamı zorlaştıran çok sayıda etken var. Sefalet sürüp gitmektedir. Küçük de olsa bir yerleşim birimi halinde toplu olarak kurulan çadırlarda veya müstemilatlarda barakalarda bütün aile bireyleri aynı yerde toplu olarak kalıyor. Çocuklar veya kadınlar ihmal veya istismar edilebilir ya da ailenin uzun süreli konaklama döneminde cinsel ihtiyaçların karşılandığı zaman aralığının şahitleri de olabiliyorlar. Anadolu'nun hemen hemen her yerinde yaşam ortamlarına dair benzer sorunları görebiliyoruz.

Tarımsal ilaçlamada kuralların hiçbiri uygulanmıyor, işçi sağlığı ve iş güvenliğinin göz ardı ediliyor. En önemli konulardan biri de özellikle kadınların için üreme sağlığından mahremiyete, çocuk bakımına kadar yaşadıkları sorunlar.

Mevsimlik gezici tarım işçiliği dramı ulaşım ile devam ediyor, işçiler konakladıkları yerden çalışma alanlarına giderken yaşadıkları ulaşım sorunu var. Minibüslerle, kamyon, kamyonet traktörlerle veya pat pat denilen ilkel taşıma araçlarıyla, çok kalabalık bir şekilde yol alıyorlar. Adana'da Mersin'de, Ankara'da, Samsun'da, Ordu'da, Bursa'da buna çokça şahit olduk. Çok da ölümlere yaralanmalara şahit olduk.

Mevsimlik gezici tarım işçiliğinde bir başka dram çalışma ortamında. Çalışma saatlerinin uzunluğu, dinlenme molalarının kısa oluşu, çalışma ortamının ve koşullarının kötü olması, tarla ve bahçelerde tuvaletin olmaması, temiz içme suyuna ulaşım başlı başına bir problem. Kişisel koruyucu malzemeleri hemen hemen hiçbir yerde görmüyoruz. Tarımsal ilaçlamada kuralların hiçbiri uygulanmıyor, işçi sağlığı ve iş güvenliğinin göz ardı ediliyor. En önemli konulardan biri de özellikle kadınların için üreme sağlığından mahremiyete, çocuk bakımına kadar yaşadıkları sorunlar. İşçiler, patron, tarla sahibi, elçi, dayıbaşı gibi şahısların sözlü ya da fiziksel şiddete de maruz kalabiliyorlar.

Mevsimlik gezici tarım işçiliği dramında ücret apayrı bir sorun. Sabah 6 da 7 de çadırından barakasından ayrılan işçi akşam 6 da 7 de barakasına çadırına dönmektedir. Bu uzun ve yorucu çalışma saatlerine rağmen sefalet ücretleri bölgeden bölgeye üründen ürüne değişkenlik gösteriyor. Türkiye'nin çok az yerinde ücretler asgari ücret civarında. Bazı illerde asgari ücretin yarısına yakın ödeniyor.

Ücret konusunda aynı işi yapan erkekler kadınlara oranla daha çok ücret alıyor. Bu çok bilinen gerçek hatta bu durumla ilgili "Çük farkı 10 TL" başlıklı ironik bir haber çıktı sosyal medyada. Mevsimlik tarım işçiliğinde bir sürü ücret tipi var. Örneğin bir tanesi

Aslında göç hikayesi ulaşım başlıyor. Ulaşımında mevsimlik gezici tarım işçileri genellikle kendi giderlerini kendileri karşıladıkları için, kişi başına en ucuz yöntemi tercih ediyorlar. Bu eskiden kamyondu veya trenin işlediği bölgelerde trendi.

yevmiye burada ücret genelde standart, bir tanesi ise kabalama veya götürü denilen ücret tipi. Örneğin çapalama yapılacak alan için dekar başına ücret belirleniyor yada bir alan işçinin aracısına, elçiye, dayı başına veya işçiye gösteriliyor ve o alan için ne kadar fiyat talep edildiği soruluyor. İşin zorluğuna göre kabalama bir fiyat veriyor. Bir başka ücret tipi ise topladığın miktar üzerinden kazanılan ücret. Çayda pamukta bu uygulama var. O zaman 8-10 yaşındaki çocuğu da 60 yaşındaki amcaı da sokuyorlar tarlaya, bahçeye. Bazı yerlerde kadın ve erkek arasındaki ücret eşitsizliği sorunu var. Örneğin zeytin hasadında kadın erkek ücret farkını çok görüyoruz. Kadınlar yere serilen çadırlara düşen zeytinleri topluyor. Erkekler ise ağaçların üzerinden aletle veya sırıkla zeytini yere silkiyor. Bu nedenle ücreti farklılaştırıyorlar. Kadın ve erkek aynı işi yapıyor, her ikisi de zeytin topluyor ve her ikisi de aynı miktarda ürün topluyorsa ve sonunda ikisi yaptığı iş sonucunda farklı ücretlendiriliyorsa burada

bir ayrımcılıktan bahsediyoruz. Bunun bir örneğini de incir toplama işinde görüyoruz. Erkekler ise ağaçların üzerinden aletle veya sırtla inciri yere düşürüyor kadın ve erkek yere düşen kuru incirleri topluyor ve günlük ücretleri ikisinin farklı. Aynı işi aynı ortamda yapılması durumunda ücret ayrımı varsa bunun kabul edilmesi mümkün değil. Çocuk işçiliği ücretlendirilmesi tam bir vahşi sömürü. Türkiye’de ücretler kırsal 50-120 TL arasında değişiyor. Maalesef Türkiye’de özellikle mevsimlik kadın ve çocuk işçiliği ücretleri ve genelde Mevsimlik gezici tarım işçiliği bağlamında kırsal alanda çalışanların ücretleri konusunda vahşi bir sömürü var. Kimse bu konuya kafa yormuyor.

Mevsimlik gezici tarım işçiliği dramında sosyal güvenlik yakıcı bir sorundur. Türkiye’de tarımda çalışan kesime yönelik ilk sosyal güvenlik uygulaması, 1983 yılında kabul edilen 2925 sayılı “Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanunu” dur. Mevsimlik olarak tarım işinde çalışanların isteğe bağlı olarak sigortalı olabilmelerine hak tanıyan bu kanun, tarım işçilerinin işveren katkısı olmaksızın sigortalı olabilmelerini sağlamayı amaçlamıştır. Fakat sigorta primlerinin yüksekliği dolayısıyla uygulamada pek ilgi görmemiştir.

Mevsimlik tarım işçilerinin sigortasız olarak çalışmaları birçok sorunu beraberinde getirmektedir. Mevsimlik tarım işçileri hem sürekli ikamet yerlerinde hem de gittikleri yerlerde sağlık problemi ile karşılaştıklarında tedavi olmak amacıyla sağlık kuruluşlarından tam anlamıyla faydalanamamaktadır. Kaymakamlık kapılarında devlet kurumlarında yeşil kart hizmetlerinden faydalanıp sağlık sorunlarını çözmek için günlerce uğraşmaktadırlar.

Çalışma koşulları oldukça ağır olan mevsimlik tarım işçilerinin yaptıkları iş üzerinden bir sigortaları bulunmaması nedeniyle çalıştıkları süre içerisinde başlarına gelebilecek bir iş kazası, meslek hastalığı ya da

ölüm halinde herhangi bir sağlık güvenceleri yoktur. Herhangi bir sağlık güvencesine sahip olabilmeleri için primlerinin ya bir işveren ya da kendileri tarafından ödenmesi gereken mevsimlik tarım işçileri; aldıkları ücretlerin düşüklüğü nedeniyle zorunlu ihtiyaçlarını bile karşılamakta güçlük çekmekte ve dolayısıyla prim ödeyememektedir.

Türkiye’de sosyal güvence anlamında mevsimlik tarım işçileri için yapılmış düzenlemeler olmakla beraber, bu düzenlemeler reel yaşam alanında karşılaşılan zorluklar tam hesap edilmeden yapılmıştır. Mevsimlik tarım işçileri için oluşturulması gereken sosyal güvencelerin işçilerin içinde yaşadıkları şartlar göz önüne alınarak düzenlenmesi gerekmektedir.

Mevsimlik gezici tarım işçiliği dramında eğitim ile ilgili iki temel sorunları bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, tarım sektöründe çalışan işçilerin çalıştıkları bu iş kolları ile ilgili yeterli bilgi ve eğitime sahip olmamasıdır. Tarım sektöründeki hızlı makineleşme, bu alanda çalışan işçilerin de belirli niteliklere sahip olmasını gerekli kılmaktadır. Fakat tarım sektöründe çalışan işçilerin niteliksel gelişimi ile ilgili bir eğitim faaliyetinin olmaması her geçen gün mevsimlik tarım işçilerinin elini daha da zayıflatmakta ve haklarının iyileştirilmesi ile ilgili kalıcı çözümlere ulaşılmasını daha da ötelemektedir.

Mevsimlik tarım işçilerin eğitim ile ilgili bir diğer sorunu da çocuk ve gençlerin örgün eğitiminde yaşanan aksaklıklardır. Sezonluk olarak farklı yerlerde bulunan aileler adeta göçebe hayatı yaşamakta, bu nedenle çocuklar okula gidememekte ve eğitim alamamaktadırlar. Çocuklar, LGS, YKS gibi sınavlara hazırlanamamakta ve çok sayıda öğrenci bu sınavlara girememektedir. Çocukların gün boyu işçi olarak çalışmaları da bedenen yorgun olmalarına sebep olmaktadır. Bu durumda çocuklar sınav hazırlıklarında yeterli performansı sergileyememektedir.

Mevsimlik tarım işçileri 5-6 aydan bazen 9 ay boyunca tarım alanlarında sürekli yer değiştirmektedir. Mevsimlik tarım işçileri aileleri ve bir kısım akrabalarıyla birlikte göç olayını gerçekleştirdiklerinden dolayı çocuklar okuldan alınarak aileleriyle birlikte erken yaşta çalışma alanlarına gelmekte ve aileleri ile beraber çalışmaktadır. Bu nedenle orta öğrenim, lise ve üzeri eğitime devam eden çocuklar oldukça az olmaktadır.

Eğitimini okullarda alması gereken çocuk ve gençler tarlalarda aylarca eğitimden uzak bir şekilde çalışmaktadır bu durum eğitimsiz bir kitlenin kuşaktan kuşağa uzanmasını yoksulluğun katmerleşmesini sağlamaktadır.

Mevsimlik gezici tarım işçiliği dramında sosyal dışlanma sorunu ülkemizde siyasi iklimim ve aktörlerin elinde manipülasyon aracı olarak her zaman kullanılmaya hazır bir olgudur. Mevsimlik tarım işçileri çalıştıkları bölgelerde genellikle "öteki" veya "yabancı" olarak görüldüklerini belirtmektedirler. Bu durum bazen fiziki saldırılara dahi varabilmektedir. Kültür, eğitim, dil, etnik kimlik farklılıkları bu algıyı beslemekte ve ülkenin doğusunda batısında her yerinde bu ötekileştirme algısını görebiliriz. Ülkede göçmen yada sığınmacı statüsünde bulunanlarda bu algıdan nasibini fazlasıyla almaktadır. Bu durumların yaşanmasında ulusçu/ırkçı anlayışların oluşturduğu faşizan çıkışların etkisi aşikardır.

Mevsimlik gezici tarım işçiliği dramında sağlık sorunları. Mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları kötü koşullara sahip alanlar, değişik sağlık sorunlarına davetiye çıkarmaktadır. Evsel atıkların toplandığı alanların mevsimlik tarım işçilerinin yaşadığı alanlarda olması, hayvanların çadır alanlarında yani işçilerin kaldığı alanlarda olması, içme suyu ve temiz su temininin zorluğu gibi sebepler işçilerin ve özellikle çocukların sağlık sorunları yaşamasına neden olmaktadır.

Bununla birlikte, yemek yapılan alanların dışarıda olması nedeniyle çeşitli bakterilerin yemeklere karışmasıyla çeşitli hastalıklar da kaçınılmaz olmaktadır.

Mevsimlik tarım işçilerinin barınma ve çalışma koşulları hijyen koşullarından oldukça uzak ortamlarda bulunmaktadır. Genellikle altyapısı bulunmayan ve toprak zemin üzerine kurulu çadırlarda yaşayan işçiler, evsel atık ve atık sular nedeniyle rahatsızlanmaktadır. Korunmasız çadırlarda yaşayan mevsimlik tarım işçileri yılan, akrep, böcek sokmalarıyla zehirlenmelere de maruz kalmaktadır. Dahası on iki saati aşan çalışma süreleri ile işçilerin sıcakta çalışmaktan kaynaklanan sorunları da bulunmaktadır. İşçilerin bulundukları alanların yerleşim yerlerinden uzaklığı ve sağlık güvencelerindeki problemler sağlıklı tedavi olanağını da olumsuz yönde etkilemekte ve hastaların sağlıklı tedavi olabilmelerini engellemektedir. Mevsimlik tarım işçileri tarımda kullanılan kimyasallara da doğrudan maruz kalmakta ve durum birçok sağlık sorununa davetiye çıkarmaktadır.

Mevsimlik gezici tarım işçiliği dramında çocuk işçiliği. Tarım sektöründe çalışan kişi sayısının yarıya yakını mevsimlik tarım işçisi olarak çalışmaktadır. İşçilerin yarıya yakını da 18 yaş altı çocuklardır. Mevsimlik tarım işçiliği yapılan alanlar incelendiğinde en fazla karşılaşılan kesim maalesef çocuklar olmaktadır. Çocuk sayısını kadınlar ve daha sonra da yetişkin erkekler takip eder. Bu durum bile mevsimlik tarım işçiliği yapan çocukların sayısal fazlalığını ortaya koyması açısından önemlidir. Tamamen sağlıksız koşullar altında yaşamlarını sürdürmek zorunda kalan bu çocuklar günde yaklaşık 12 saat boyunca beden güçlerinin çok üzerinde bir gayret sarf ederek çalışmak zorunda kalmaktadırlar. İş Kanunu'na göre '15 yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır.' Ancak uygulamada 15 yaş altı binlerce çocuk mevsimlik tarım işçisi olarak aileleriyle birlikte çalışmaktadır. Mevsimlik tarım alanlarında henüz çalışamayacak

fakat annelerinin de işçi olarak çalışmasından dolayı tarım alanlarını kendileri için oyun alanlarına çevirmiş binlerce çocuk vardır. Bu çocuklar bu alanlarda temiz ortamdan uzak, her türlü hastalığa davetiye çıkaran bir yaşam sürmek zorunda kalmaktadır. Bu durum eğitimsizliğin yoksulluğun katmerleşmesi yakıcı hal almasını sağlamakta ve sistem tarafından hiç de umursanmamaktadır.

Mevsimlik gezici tarım işçiliği dramında baş rol KADINLARDA. Kadınlar tarladan dönünce de çalışmaya devam ediyor. "Mevsimlik gezici tarım işçiliğinde çocuklardan sonra en zor rol şüphesiz kadınlarındır." Mevsimlik gezici tarım işçiliğindeki esas sorun kadının çalışma ve aile işlerinde toplam yükün çok önemli bir kısmını sırtlanmasıdır. Tarlada gün boyu 10-12 saat işçi olarak çalışmak zorunda kalan kadınlar bu görevleriyle beraber çamaşır ve bulaşık yıkamak, yemek yapmak, çocuklarla banyo için ilgilenmek, su taşımak, kalınan yerin temizliği ile ilgilenmek gibi işlerle de meşgul olmak zorundadır. Mevsimlik tarım yapılan iş alanlarındaki şartlar en fazla çocukları ve kadınları etkilemektedir. Kadınlar genelde sabah 5'te uyanır aileyi bahçeye hazırlar, günlük çıkını hazırlar çocukların bakımını yapar ve gider akşama kadar tarlada çalışır. Tarladan dönünce de yemek yapma, çocuklar ile ilgilenme, barındıkları yerleri temizleme, çamaşır yıkama ve benzeri işlerle meşgul olmaktadırlar. Sabah 5 de kalkan kadın ancak akşam 10-11 gibi yatar. Bu arada erkeğin cinsel arzularının giderilmesi istemsiz bir alışkanlık gibidir. Gece yarısına kadar ayakta olan kadınlar, çocuklarıyla da yeteri kadar ilgilenememektedirler. Bu durum uzun sürede çocuklar üzerinde olumsuz etkiler oluşturabilecek bir olgudur. Tarım işçisi kadınlar zor şartlar altında tarlalarda bebekleri ile beraber çalışırken, küçük yaşta çocuklar da aynı tarlalarda büyüklerin yapabilecekleri işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır. Aynı zamanda mevsimlik tarım işçisi kadınların yaşadığı ölü doğum oranının yüksekliği çalışma zorluğunu ortaya koymasından önemlidir. Tarım işçisi kadınlar zor şartlar altında bebekleri ile beraber çalışırken, küçük yaşta çocuklar da aynı tarlalarda büyüklerin yapabilecekleri işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır.

Hijyen paketlerine ulaşamayan ya da bilmeyen tarım işçisi kadınların tarlada ve göç yollarında taciz ve tecavüzün yanı sıra şiddetin değişik biçimlerine maruz kaldığını intiharları ve kadın cinayetlerini gazetelerin üçüncü sayfasında ya da TV'lerde kısa magazin haberi şeklinde görürüz. Kadının adı yoktur ve hiç para almaz. Kadının ihtiyaçları erkek tarafından karşılanır. Bu hayatın içerisinde yeri maalesef çok yoktur. Yalnız başına çarşıya gidemez, kazanılan parayı kontrol edemez.

Soğuk sıcak demeden kendi kurdukları çadırlarda yağmurun, tozun, sineklerin içinde zor koşullarda yaşıyorlar, zaman zaman elektrikleri olmuyor ve ötekileştirmeye ayrımcılığa baskıya uğruyorlar, ovanın ortasında adeta ıssızlığı yaşıyorlar. Genellikle çocukları okuldan erken ayrılıyor, memleketlerine döndüklerinde de geç katılıyorlar. Eğitimlerini tamamlamaları da çok zor oluyor. Ailenin yoksulluk döngüsü kuşaktan kuşağa böylece sürüp gidiyor ve kalıcı hale geliyor.

Mevsimlik gezici tarım işçiliğinde böyle vahim bir tabloyla karşı karşıyayız.

Mevsimlik gezici tarım işçiliği dramı yaşamın içinde katmerleşerek işçilerinin yoksullukları kalıcı hale geliyor en acısı kanıksanıyor

Aileleri ile birlikte bir milyon civarına olan "Mevsimlik gezici tarım işçileri" yılın belirli dönemlerinde evlerini terk ederek çoluk çocuk kısa veya uzun süreyle tarlalarda, bahçelerde çalışarak geçimlerini sağlıyorlar. Soğuk sıcak demeden kendi kurdukları çadırlarda yağmurun, tozun, sineklerin içinde zor koşullarda yaşıyorlar, zaman zaman elektrikleri olmuyor ve ötekileştirmeye ayrımcılığa baskıya uğruyorlar, ovanın ortasında adeta ıssızlığı yaşıyorlar. Genellikle çocukları okuldan erken ayrılıyor, memleketlerine döndüklerinde de geç katılıyorlar. Eğitimlerini tamamlamaları da çok zor oluyor. Ailenin yoksulluk döngüsü kuşaktan kuşağa böylece sürüp gidiyor ve kalıcı hale geliyor.

Bakırköy'de Grev Var!

İnsanca Yaşam, Güvenceli İş İstiyoruz!

Bakırköy Belediyesi Direnişçi Kadınlar

Bakırköy Belediyesinde çalışan Kadrolu ve sözleşmeli işçileriz. Yedi ay süren toplu iş sözleşme görüşmeleri zam ile ilgili maddelerin kabul edilmemesi ve belediye yönetiminin sıfır zam teklif etmesiyle masada çözülemediği için 25 Ekim 2021 tarihinde greve başladık. İki yıldır yapılamayan sözleşmeden doğan geriye dönük farklarımızdan vazgeçmemiz istendi. Yani üç yıl zamsız çalışmamız istendi. Toplu sözleşmesi olan sözleşmeli işçilere her yıl bireysel sözleşmeyle çıkış-giriş yapılıyor. Sözleşme dönemlerinde gerekçe gösterilmeden sözleşmesi yenilenmeyerek işten çıkarılanlar oluyor. Sözleşmede buna dair konulan maddenin geçmemesi de grevde iş güvencesi ve atılan işçilerin işe alınması talebini öne çıkardı.

Grevimizin 90 gününü geride bıraktığımız bu günlere kadar neler yaşadık...

Öncelikle greve çıkacağımızın üç gün öncesinde telefonlarla aranarak greve çıkmamamız için ikna edilmeye çalışıldık bu şekilde kırılmayınca sözleşmeli işçilere sözleşme döneminde çıkarılırsanız arkanızda duramayız denildi. Bu aramalar grev süreci uzadıkça devam etti. Grev kırıcılığı yapan belediye yönetimine rağmen greve çıkan 295 işçinin çoğu greve devam etti. Sözleşme döneminde işten çıkarılan arkadaşlarımız da işe geri alınma talebi ile grev alanında oldular. Grevde olmayıp bize destek ziyaretine gelen şirket personeli arkadaşlarımızdan biri işten çıkarıldı.

“

Ülkemizde enflasyonun çok yükseldiği, her gün yeni zamlara uyandığımız bu günlerde ekonomik zorluklara rağmen hak almak için mücadele ediyoruz.

Kadın işçiler olarak grevde ekstra yaşadığımız zorluklar oluyor, çocuklarımızı okula bırakıp işe gider gibi koşturarak grev alanımıza geliyoruz.

Akşam tekrar koşturarak çocuklarımızı okuldan alıp eve geliyoruz; yemek, çocukların ödevleri, ev işleri ve gün boyu dışarıda olmanın verdiği yorgunluğu yaşıyoruz. Kimimiz çocuklarımızı bakıcısına kimimiz yakınlarımıza bırakarak geliyoruz.

”

Belediye yönetimi belediye şirketinde çalışan işçilerin örgütlü oldukları sendikanın yetkisine itiraz ettiği için üç yıldır toplu sözleşme yapamıyorlar ve asgari ücretle çalışıyorlar. Bu süreçte aldığımız ücretler konusunda kamuoyuna yanlış bilgi verildi.

Ülkemizde enflasyonun çok yükseldiği, her gün yeni zamlara uyandığımız bu günlerde ekonomik zorluklara rağmen hak almak için mücadele ediyoruz. Kadın işçiler olarak grevde ekstra yaşadığımız zorluklar oluyor, çocuklarımızı okula bırakıp işe gider gibi koşturarak grev alanımıza geliyoruz. Akşam tekrar koşturarak çocuklarımızı okuldan alıp eve geliyoruz; yemek, çocukların ödevleri, ev işleri ve gün boyu dışarıda olmanın verdiği yorgunluğu yaşıyoruz. Kimimiz çocuklarımızı bakıcısına kimimiz yakınlarımıza bırakarak geliyoruz. Her zaman çocuklarımızı bırakacak yer bulamıyoruz, özellikle hafta sonları ve tatillerde çocuklarımızı yanımızda getiriyoruz. Havalarda soğuduğu için çocuklarımızı getiremiyoruz, gelemediğimiz zamanlarda aklımız grev alanında oluyor. Soğuk havalarda kat kat giyinerek hasta olmamaya çalışıyoruz. Bu süreçte covid geçirenlerimiz oldu. Bir taraftan soğuk hava şartları, bir taraftan üzerimizdeki baskı diğer taraftan çözüme yanaşmayan bir belediye ve grevin ne kadar süreceğinin belirsizliği... Süreç uzadıkça yaşadığımız ekonomik zorluklar katlanıyor, psikolojik ve fiziksel olarak yıpranıyoruz. Sendikamızın verdiği bir destek var ama o da bu ekonomik koşullarda yeterli olmuyor. Tek çalışan arkadaşlarımız var, yakınlarının desteğiyle ayakta durmaya çalışanlar var.

Grev bize sabretmeyi öğretti. Birlikte güçlü olduğumuzu hissettirdi. Bir hakkı mücadele ederek almanın nasıl bir duygu olduğunu ve nasıl kazanıldığını öğretti. Çocuklarımıza ve çevremize anlatabileceğimiz bir

tecrübe oldu. Sendikayı öğrendik. Dayanışma, birlik ve mücadeleyi öğrendik arkadaşlarımızı tanıdık. Direnmeyi öğrendik. Haklarımızı korumayı öğrendik. Mücadele etmeyi ve vazgeçmemeyi öğrendik. Kadın işçilerden kendi hayatında mücadele etmeyi öğrenenler oldu. Eşinden boşanmış kadın olarak yaşayacağı şiddetten, öldürülen kadınlar gibi olmaktan, eşinin çocuğunu alacağı korkusunu yaşarken hakları olduğunu, yalnız olmadığını öğrenerek korkularından kurtulanlar oldu.

İnsanca yaşamak için, güvenceli iş için direnmekten başka yol yok. Birlikte mücadele ederek kazanacağız.

“

Grev bize sabretmeyi öğretti. Birlikte güçlü olduğumuzu hissettirdi. Bir hakkı mücadele ederek almanın nasıl bir duygu olduğunu ve nasıl kazanıldığını öğretti. Çocuklarımıza ve çevremize anlatabileceğimiz bir tecrübe oldu. Sendikayı öğrendik. Dayanışma, birlik ve mücadeleyi öğrendik arkadaşlarımızı tanıdık. Direnmeyi öğrendik.

”

Kapalılık ve Güvencesizlik Kışkacında LGBTİ+'lar

Anjeli Kelavgil

17 Mayıs Derneği Örgütlenme ve Kapasite geliştirme Koordinatörü

Devletin resmî ideolojisi haline dönüşmeye başlayan LGBTİ+ karşıtlığı hayatın her alanında LGBTİ+'lara dönük ayrımcılığın, şiddetin ve ötekileştirmenin artmasına, tortulaşmasına ve birikmesine neden oluyor. Ayrımcılığın gündelik hayatın rutinine bu denli karışıyor olması LGBTİ+'ları kapalılık ve güvencesizlik kışkacına sokuyor. Yaşamlarını sürdürmek için çalışmak zorunda olan LGBTİ+'lar; işsiz kalmamak için ya gizlenmek zorunda kalıyor ya da yoğun emek sömürsü ve güvencesizlik dayatmaları altında emeklerini satmak zorunda kalıyor.

DİSK'e bağlı Genel-İş'in web sitesinde güvencesizlik "Güvencesiz kelimesi, harfi harfine, emniyetsiz, belirsiz, kırılabilir demektir. Çalışma yaşamı açısından ise geçici, düzensiz, kuralsız, korumasız, emniyetsiz, standart dışı, kırılabilir ya da eğreti koşullar anlamına gelir. Çalışma yaşamı, toplumsal yaşamın ayrılmaz bir parçası olduğundan, güvencesizlik aslında topyekûn yaşamın kendisini etkileyen bir olgudur."¹ şeklinde tariflenmektedir. Güvencesizliği çalışma hayatında tariflemek amacıyla kullanılan kelimelere dikkatli bakıldığında o koşulların LGBTİ+'lar açısından hayatın her alanında deneyimlendiğini söyleyebiliriz.

"Çalışma hayatındaki söz konusu koşullara bağlı olarak, LGBTİ+ vatandaşların sosyal güvenceden yoksunluğu yaygın ve yakıcı bir sorundur. Türkiye'de sosyal sigorta sisteminde aktif sigortalı olma koşulu, formel/ kayıtlı istihdama ve mesleki statüye dayanmaktadır. LGBTİ+ vatandaşların çalışma yaşamında maruz kaldıkları ayrımcılıklar, çoğu zaman sigortalılık

statüsünü kazanmalarını engellemekte veya hak ettiklerinden düşük düzeyde kazanmalarına neden olmaktadır. Yüksek oranlarda kayıt dışı veya ayrımcılıklar nedeniyle süreklilik göstermeyen çalışma ilişkileri içinde olmaları, sosyal sigorta sisteminin dışında kalmalarına veya sigorta ödemelerinde kesintilere yol açmaktadır. Bunun sonucunda sosyal risklere maruz kalan LGBTİ+'lar, sosyal sigorta sisteminin sağladığı gelir ve bakım güvencesinden yoksunlaşmaktadırlar.

LGBTİ+'ların çalışma yaşamında maruz kaldıkları eşitsizlikler, aktif/pasif sigortalılık statülerinin düşük güvence düzeyinde belirlenmesine yol açmaktadır. Aynı liyakate sahip olmalarına rağmen, eşit işe eşit ücret ilkesi LGBTİ+ çalışanlar için ihlal edilmekte ve düşük ücretler verilmektedir. Keza, LGBTİ+ çalışanların diğer çalışanlara göre iş arama sürelerinin uzun ve iş güvencelerinin zayıf olması nedeniyle, istihdam alanında kısa süreli ve istikrarsız şekillerde yer alabildikleri görülmektedir. Bunun sonucunda düşük ücret/prim ödenmesi ve prim ödeme gün sayısının azlığı nedeniyle başta emekli aylığı miktarı olmak üzere uzun vadeli sigorta kollarından sağlayabildikleri koruma düzeyi çok sınırlı olmaktadır.

Diğer yandan, LGBTİ+ çalışanların sık iş değiştirme başta olmak üzere eğreti çalışma ilişkileri nedeniyle süre yönünden hak etme koşullarını sağlayamamaları, kıdem tazminatından ve işsizlik aylığı, sağlık priminin sigortadan ödenmesi gibi işsizlik sigortası desteklerinden yoksun kalmalarına yol açmaktadır. Kendilerine dönük aile desteği veya sosyal destek

Kamu çalışanı LGBTİ+'lar hükümetin sorumluluğunu yerine getirmesini talep ediyor.

2019 araştırma sonuçlarına göre

Özel sektör çalışanı
LGBTİ+'ların sadece
yüzde **14,8'i**
işyerinde tamamen açık
davranabiliyor.

2020 araştırma sonuçlarına göre

Özel sektör çalışanı
LGBTİ+'lar toplumsal
farkındalık kampanyaları
talep ediyor.

2020 araştırma sonuçlarına göre

oranlarının da düşük olduğu düşünüldüğünde, LGBTİ+'lar için yaşamın idamesine yönelik sorunlar çok daha ağır deneyimlenmektedir.”²

LGBTİ+'lar çalışma hayatında güvencesizliğin yanı sıra kapalılıkla da karşı karşıya kalıyor. Kaos GL Derneği'nin "Türkiye'de Kamu Çalışanı Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks ve Artıların Durumu 2021 Yılı Araştırması" raporuna göre kamuda çalışan LGBTİ+'ların "... %95'i görev yaptıkları kurumda cinsiyet kimliği, cinsel yönelim ve cinsiyet özellikleri konusunda tamamen açık davranmamaktadır. ... LG-BTİ+'lara yönelik ayrımcılık ve nefret söyleminin yeniden üretilmesine neden olan koşullar kamuda özel sektöre nazaran çok daha ağır bir tablo oluşturmaktadır. Geçen yıllarda olduğu gibi, 2021 araştırması da cinsiyet kimliği, cinsel yönelim ve cinsiyet özelliklerine dayalı ayrımcılığın kamuda istihdama erişimde ciddi bir engel olduğunu ortaya koymaktadır. LGBTİ+ çalışanlar istihdam edilmeme riskini bertaraf etmek için zorunlu bir kapalılık stratejisi izlemektedir. Ayrımcılığa uğrama riski işe alındıktan sonra da devam ettiğinden, aynı strateji LGBTİ+ çalışanların çalışma hayatlarının tümünü belirlemektedir. Kapalılık, özel sektöre oranla kamuda çok daha kaçınılmaz hale gelmektedir.”³

Tüm bu güvencesizlik ve kapalılık kısıncasına sıkıştırılan LGBTİ+ çalışanlar açısından sendikaların güvenli alanlara dönüşmesi; güvencesizliğe karşı mücadele yürüten sendikaların LGBTİ+'ların deneyimlediği güvencesizliğe karşı eylem planları geliştirmesi ve LGBTİ+'ların kamuda karşı karşıya kaldığı ayrımcılığa karşı ses çıkarması elzemdir.

1 <https://www.genel-is.org.tr/guvenesizlik-nedir,2,11616#.Yfe6nBNBw6g>

2 Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İçin LGBT Hakları El Kitabı, Kaos GL Derneği, Ankara, 2015, s. 46 <https://kaosgldernegi.org/images/library/2015csgb-iin-lgbt-haklari-el-kitabi.pdf>

3 Türkiye'de Kamu Çalışanı Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks ve Artıların Durumu 2021 Yılı Araştırması, Kaos GL Derneği, Ankara, 2021, s. 6 <https://kaosgldernegi.org/images/library/kamu21.pdf>

Ekonomik Kriz Derinleşirken, Hepimiz Daha Da Yoksullaşıyoruz. Sermaye Hariç, Diğer Hepimiz.

Selin Top

TMMOB Kimya Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi YK Başkanı

Mimar, mühendis ve şehir plancıları (MMŞP olarak kısaltacağım) bir şekilde beyaz yaka denerek ayrı bir "sınıf"mış gibi yansıtılsa, hatta bazıları da kendisini öyle hissetse de, topyekun işçi sınıfı olarak her geçen gün daha da ciddi bir sömürüyle karşı karşıyayız. Heteropatriyarkal kapitalizmin, neoliberal politikaların temsilcisi ve karşılıklı birbirinden güçlenen AKP iktidarı sürecinde tüm işçilerle birlikte MMŞP'ler her

zamankinden daha esnek, daha güvencesiz, daha işsiziz. Adı iktidar tarafından asla anılmayan ekonomik kriz de bu yoksullaşmayı derinleştiriyor. Bu yoksullaşma sürecinde kadınlar, LGBTİ+'lar çok daha derinden etkileniyoruz.

Toplumsal tüm baskılarına karşı bir şekilde MMŞP eğitimi alabilmiş, seçtiği bölümle ilgili, üniversitede

aldığı eğitim sürecinde, sonrasında tüm engellere rağmen iş görüşmelerinde birçok ayrımcılıkla karşı karşıya kalan kadın MMŞP'ler, sonunda işe girdiğinde de emek sömürsü ve eşitsizlik işyerlerinde devam ediyor. İşyerindeki cinsiyetçilik konusuna şimdi detaylı girmeyeceğim. Ancak ek olarak LGBTİ+ MMŞP olmak üzerine de konuşmamız gerekiyor. Maruz kalınacak ayrımcılık göz önünde bulundurularak LGBTİ+ MMŞP'ler kimliklerini gizlemek durumunda kalıyor. Açık kimlikli meslektaşlarımız iş bulmakta zorlanabiliyor ya da kriz durumunda ilk işten çıkarılan olabiliyor. İşyerlerinde iş arkadaşlarından, yöneticilerinden ayrımcılıkla karşı karşıya kalabiliyor, yükselmesi önünde engeller olabiliyor. Yakın zamanda feminist hareketin ve queer hareketin yükselmesine bağlı olarak bazı global firmalarda toplumsal cinsiyet eşitliği göz önünde bulundurularak tutum belgeleri hazırlamaları, çeşitli pozitif yaklaşımların olması umut verici olmakla beraber yaygınlaşması için de mücadeleye devam ediyoruz. LGBTİ+ MMŞP'lerin açık kimlikle çalışamaması sebebiyle de ekonomik krizden bahsederken maalesef elimizde daha fazla veri olması sebebiyle kadın MMŞP'ler üzerinden devam ediyor olacağım ağırlıklı (ayrıca genel durumla ilgili Kaos GL Derneği ve Kadir Has Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Araştırma Merkezi'nin Türkiye'de Özel Sektör Çalışanı Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İntersekslerin Durumu 2019 Yılı Araştırması'na bakılabilir).

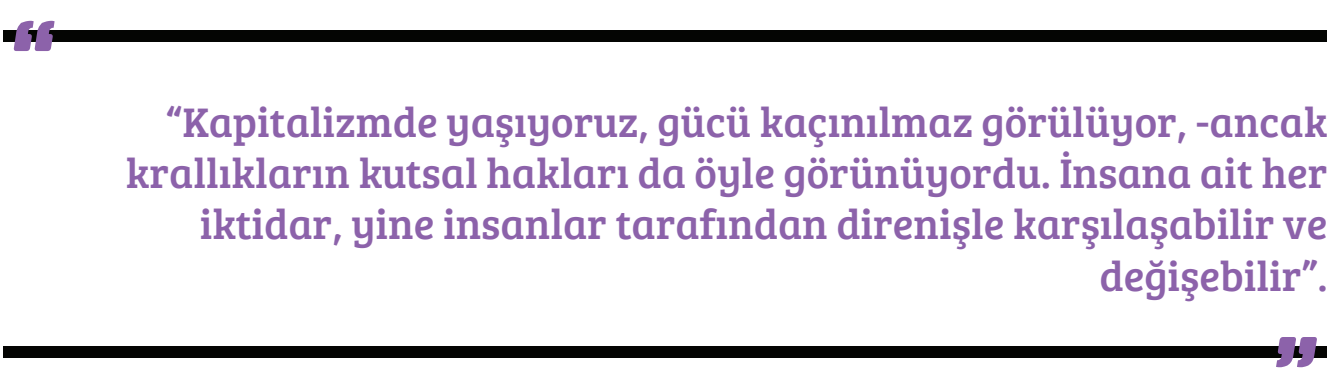
Birçok farklı disiplinleri bulunan mühendislik mesleğinde de bazı alanlar cinsiyetlendirilmiş, kadın mühendislerin daha ağırlıkta olduğu mesleklerde ücretlerin düştüğünü açıkça görebiliriz. Kimya, gıda, çevre gibi alanları buna örnek verebiliriz. Diğer yandan inşaat, makina gibi erkek yoğunluklu mühendislik alan-

larında da kadın mühendislerin de bu alanlara dahil olmasıyla mühendislik ücretlerinin feminizasyonu söz konusu ve eşdeğer işe eşit ücret zaten söz konusu değil. MMŞP ücretleri daralırken, gençlerde ve özellikle kadınlarda bu sıkışma daha da derin. Ciddi bir işsizlik söz konusuysen, işverenler yedek işçi ordusundan faydalanarak ücretleri gittikçe düşürüyor. TMMOB ile SGK arasında bir asgari ücret anlaşması imzalanmıştı ve SGK bu anlaşmadan kuşkusuz politik bir adım olarak geri çekildi; işverenler de bu asgari ücreti vermek şöyle dursun, zaten işi başkasına veririm diye bakarak uzmanlık, deneyim, alan fark etmeksizin işçi ücretinden kısılabileceği kadar kısıyor.

Pandemi sürecinde MMŞP kadınlar olarak yaşadığımız birçok emek gaspı varken, ekonomik şiddet ortamında durumumuzun daha kötüleştiğini söyleyebiliriz. Ekonomik krizin hemen öncesinde TMMOB'ye bağlı iki odamızın gerçekleştirdiği anketlere bakmak bize genel bir fikir veriyor. TMMOB Makina Mühendisleri Odası İstanbul Şubesi'nin 2021 tarihli "İstanbul'da yaşayan mühendisler araştırması"na göre "İş arama süresi cinsiyete göre incelendiğinde 3 aydan

“Kadın mühendislerin çalışma durumu incelendiğinde, erkek mühendislerle oranla işyerinde ortak olma ya da işyeri sahibi olma oranlarının çok düşük olduğu göze çarpmaktadır.”

daha uzun süre iş arayan kadınların oranı iş arayan erkeklere göre daha fazla". Bu anketin pandemi sürecinde olduğu göz önünde bulundurulduğunda ekonomik kriz sürecinde kadın işsizliğinde ve iş bulamama sorununda derinleşme kaçınılmaz görünüyor. TM-MOB İnşaat Mühendisleri Odası'nın Nisan 2021 tarihli "Türkiye'de İnşaat Mühendisleri Gerçeği:

- “Düşük ücret alan mühendisler daha çok gençler ve kadınlardır. 25 yaşın altındaki mühendislerin yarısında çoğu 2.825 TL’nin altında gelir elde etmektedir.” Burada genç kadın mühendislerin en düşük ücreti aldığını tahmin etmek zor değil.
- “Kadın mühendisler erkek mühendislerle oranla daha düşük gelir elde etmektedirler. Kadınların yaklaşık yarısı 4 200 TL’nin altında gelir elde etmektedir”. İlgili yılda TMMOB’nin belirlediği asgari ücreti 5750 TL idi.
- “Kadın mühendislerin çalışma durumu incelendiğinde, erkek mühendislerle oranla isyerinde ortak

- "Araştırma sonuçları ayrıca, kadın inşaat mühendislerinin (yüzde 80,8) erkeklere göre (yüzde 69,2) işsizlik deneyimlerinin daha yüksek düzeyde gerçekleştiğini göstermektedir."

Ekonomik krizi konuşurken sürecin feminist analizi hayati bir önem kazanıyor. Kadın MMŞP'lerin yoksullaşmasını, tüm kadınlar ve LGBTİ+'lar açısından yaşanan süreçten çok ayrı değerlendirmek mümkün değil. Yoksullaşmanın hayatımıza en ciddi etki ettiği alanlardan birisi en temel hakkımız olan barınma hakkı oldu. Enflasyon sürekli artarken maaşlarımıza yansıyan zam daha yaşanabilir bir hayat kılmıyor bizlere, çünkü zaten eşdeğer işe eşit ücret alamıyoruz ve genç MMŞP'ler için zaten kötü maaşlardan bahsediyoruz. Bu da yaşadığımız evleri kapatıp aile evlerine dönme, belki de kötü partnerimizden ayrılamama, boşanamama, çocuk varsa çocuğa nasıl bakacağım derdi ile patriyarkal ilişkilere geri dönme şeklinde karşılık buluyor. Ekonomik kriz de pandemi süreci de

heteropatriarkayı güçlendirecek şekilde aileyi güçlendiren süreçler oldu, bizler aile dışında hayatlar için dayanışmayı büyütmenin yollarını aramalıyız.

Kadın MMŞP'ler için de yalnızca ücretli emek alanındaki yoksullaşmadan bahsetmek yetersiz kalıyor; bunu derinleşen bakım emeği krizi ile birlikte düşünmemiz gerekiyor. MMŞP kadınlar da çifte mesaiden azade değiliz. Kriz öncesi süreçte belki en fazla yiyecek dışarıdan söyleyebiliyor ve belki temizlik için bir temizlik işçisi ile anlaşma yapabiliyor, belki çocuk bakımı için yine bir başka kadının emeğini satın alıyordu kadın MMŞP'ler. Bu süreçlerde de tüm organizasyon ve planlama tabi ki kadının üzerinden gidiyor. Hane içinde bir kadından hizmet alımı durumunda işçi-işveren ilişkisi yine kadınlar arasına bırakılıyor ve asimetrik ilişki kadınların arasında gibi bir algı oluşuyor. Bu algının en net kırıldığı dönem pandemi süreci diyebiliriz. TMMOB İstanbul İKK Kadın Komisyonu bu süreçte kadın MMŞP'lerle bir forum gerçekleştirdi. Detaylı sonuçlarına şuradan ulaşabilirsiniz: <http://tmmobistanbul.org/haber-detay/260>. Bu forumda da konuştuğumuz üzere yaşanan ilk ekonomik krizde, bu dışarıdan hizmet alımı kesildiği an eşitlikçi gibi görünen heteroseksüel aile yapıları gerçek yüzünü ortaya çıkarıyor. Bir anda kendimizi hane içinde toplumsal yeniden üretim için emeğimiz sömürülürken buluyoruz. Bundan da hem erkekler hem de sermaye faydalıyor. Daha kısıtlı bütçe ile haneyi geçindirmeye çalışıyoruz. Çocuk/hasta/yaşlı bakımı için bir yol

Yaşanan ilk ekonomik krizde, bu dışarıdan hizmet alımı kesildiği an eşitlikçi gibi görünen heteroseksüel aile yapıları gerçek yüzünü ortaya çıkarıyor. Bir anda kendimizi hane içinde toplumsal yeniden üretim için emeğimiz sömürülürken buluyoruz. Bundan da hem erkekler hem de sermaye faydalıyor.

ayrımına geliyoruz, bakım hizmeti satın alamadığımız yerde soru "hanede kimin geliri daha düşükse bakımı versin"e kitleniyor ve eşdeğer işe eşit ücret alamayan kadınlar işleri terk edip bakım emeği vermek için evlere dönüyor. En "iyi" ihtimalle de kadın veya erkeğin annesi çocuk bakımını üstleniyor, yani kadınlar için ömür boyu bir çocuk bakımı süreci söz konusu oluyor.

Türkiye'de ekonomik kriz derinleşirken, dahası mevcut sistem ciddi bir kriz içindeyken bu düzene mahkûm olmadığımızı hatırlamamız gerekiyor hep birlikte. Kadın MMŞP'ler olarak da problemimiz tüm işçi kadınlar ve LGBTİ+'larla aynı. Bu süreçten birlikte, dayanışmamız ve mücadelemizle çıkabiliriz. Ursula LeGuin ile bitirelim: "Kapitalizmde yaşıyoruz, gücü kaçınılmaz görülüyor, -ancak krallıkların kutsal hakları da öyle görünüyordu. İnsana ait her iktidar, yine insanlar tarafından direnişle karşılaşılabılır ve değişebilir".

GÜNDEM

Kadınların İstihdamı, Temsili Ve Haklarımız Üzerine Birkaç Söz...

Hilal Yaman

YAPI-YOL SEN İstanbul Şube

Türkiye’de yıllardır ücretli çalışanların haklarının gasp edilmesini ve sarı olmayan sendikalara uygulanan ayrımcılığı, kadınların çalışma yaşamından dışlandığını ve istihdamda olan kadınların maruz bırakıldığı cinsiyet ayrımcılığını bas bas bağıyoruz. Ancak kadınların istihdamı, çalışma koşulları, sendikalarda ne kadar örgütlü olduğu, bu açıdan bir sıralama yapıp yapılmadığı konusundaki araştırmalar hala yok denecek kadar az.

Son zamanlarda açıkladığı istatistiklerle kendisinden sıkça söz ettiren TÜİK(1) istatistiklerine göre, Türkiye’nin nüfusu, 31 Aralık 2020 tarihi itibarıyla bir önceki yıla göre 459 bin 365 kişi artarak 83 milyon 614 bin 362 kişiye ulaştı. Erkek nüfus 41 milyon 915 bin 985 kişi olurken, kadın nüfus 41 milyon 698 bin 377 kişi oldu. Çalışma çağındaki nüfus oranı 2020 yılında %67,7’lik oranla 56.592.570 kişi olurken toplumun %49,9’unu oluşturan biz kadınların 28.239.692’sinin çalışma hayatında olması gerekiyor. Ancak kadınlar %31 oranında istihdam ediliyor, yani 8.754.304 kadın çalışabiliyor, 19.485.388 kadın ise çalışma hayatında yok.

Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu’nun (ITUC) 2021 Küresel Haklar Raporu’nda dünyanın işçi hakları açısından en kötü 10 ülkesi arasında yer alıyor güzide ülkemiz Türkiye. Diğer 9 ülke ise, Bangladeş, Beyaz Rusya, Brezilya, Kolombiya, Mısır, Honduras, Myanmar, Zimbabve ve Filipinler. DİSK’in web sitesinde “Rapora göre Türkiye’de hükümet temel özgürlüklerin yanı sıra işçilerin hak ve özgürlükleri üzerindeki ciddi kısıtlamalarına devam etti. Sendika protestolarına polis müdahalesi yapıldı ve sendika yöneticileri keyfi olarak tutuklandı.”(2) bilgileri yer alırken raporda kadın istihdamı ile ilgili herhangi bir bilgiye rastlayamıyoruz.

2021, Küresel Haklar Raporu (ITUC)

ILO'nun (Uluslararası Çalışma Örgütü) 19.07.2021 tarihinde yayınladığı "Gender equality"(3) (cinsiyet eşitliği) adlı makalede çalışma çağındaki erkeklerin yüzde 68,6'sına kıyasla, 2021'de dünyadaki çalışma çağındaki kadınların yalnızca yüzde 43,2'sinin istihdam edildiği, küresel olarak, 2019 ve 2020 arasında, kadın istihdamında 54 milyonluk düşüşle yüzde 4,2'lik bir azalma yaşandığı, erkeklerin istihdamının ise 60 milyonluk düşüşle yüzde 3 oranında azaldığı belirtiliyor.

Ayrıca 2020 yılının başından beri bütün dünyanın öncelikli meselelerinden biri haline gelen Covid-19 pandemisiyle ilgili ILO'nun Dünyada İstihdam ve Sosyal Görünüm Eğilimler raporunda, küresel işsizliğin en azından 2023'e kadar COVID-19 öncesi düzeylerin üzerinde seyredeceği, 2019 yılında işsiz sayısının 186 milyon olduğu, 2022'de 207 milyon olacağı belirtiliyor. Birçok kişi işgücünü bıraktığı için istihdam üzerindeki genel etkinin rakamlarda ifade edildiğinden önemli ölçüde daha büyük olacağı uyarısı yapılıyor. 2022'de küresel işgücü katılım oranının 2019'dan 1,2 yüzdelik puan düşük olması bekleniyor. Rapora göre, krizin kadın istihdamı üzerindeki orantısız etkisinin gelecek yıllarda sürmesi bekleniyor.(4)

Londra merkezli uluslararası yardım kuruluşu Oxfam'ın 12.01.2022'de yayımlanan Eşitsizlik Virüsü Raporu'nda "dünyada en zengin 10 kişinin serveti 3,1 milyar kişinin toplam servetini aştı, 160 milyon kişi daha yoksulluğa sürüklendi. Günde en az 21 bin 300 kişi eşitsizlik nedeniyle hayatını kaybediyor, dünyada 252 erkeğin serveti Afrika, Latin Amerika ve Karayipler'deki 1 milyar kadın ve kız çocuğunun toplam servetinden fazla olduğu, pandemi döneminde işini ve gelirini kaybeden kadın sayısının 13 milyona, bir

“

Rapora göre Türkiye'de hükümet temel özgürlüklerin yanı sıra işçilerin hak ve özgürlükleri üzerindeki ciddi kısıtlamalarına devam etti. Sendika protestolarına polis müdahalesi yapıldı ve sendika yöneticileri keyfi olarak tutuklandı.

”

daha okula dönmeme riskiyle karşı karşıya kalan kız çocuklarının sayısının ise 20 milyona ulaştığı" (5) belirtiliyor. Bütün veriler gösteriyor ki kadın istihdamı bütün dünyada ve ülkede azalıyor, bu azalmanın 2022-2023 yıllarında da devam edeceği anlaşıyor. Bu koşullarda 1 milyon 4 bin 152 toplam üyesi ile hormonlu sendika unvanını taşıyan Memur Sen'in(6) diğer konfederasyonlarla kendi durumunu kıyasladığı kitapçıkta 2011-2020 yıllarına ait istatistiklerde de kadınların istihdamına ve üye oranına dair tek bir istatistiki bilgi yok. Ancak işyerlerinden alınan bilgilere göre kadın üye oranı ortalama %25-30 civarında değişiyor.

Söz konusu kitapçıkta yer alan "Kamu görevlilerinin örgütlenme ve sivil itaatsizlik konusundaki algısının güçlenmesi ve kamu görevlileri sendikalarının üye sayısının artması; kamu görevlilerinin çalışma şartları

ile mali, özlük ve sosyal haklarının insan onuruna yakışan bir seviyeye ulaşmasına katkı sağlamak yanında ülkemizin ve insanımızın sorunlarının çözümüne yönelik talep ve öneriler geliştirmeyi öncelikli gören donanımlı bir kesimin, daha güçlü bir kamuoyu baskısı oluşturmaya da zemin hazırlayacaktır." ifadesi yer alırken, bir milyonu aşan Memur Sen'in baktığı pencereden kamu emekçilerinin insan onuruna yakışan bir seviyeye ulaşamamış olmasını matematik bilimi çözebilmiş değil :)

Nisan 2021'de Sosyoloji Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan Dilek Keleş tarafından yazılan "Kadınların Sendikalarda Var Olma Biçimi: "Ataerkil Sendikal Yapıya Eklemlenme" makalesinin sonuç kısmında "Çalışma neticesinde görüşmecilerin sendikalarda var olma biçimlerinin sendikaların ataerkil yapısından etkilendiği anlaşılmaktadır. KESK dışındaki diğer konfederasyonlardan görüşmeciler eril sendikal kültürü sorgulamaktan uzaktır. Bu doğal bir sonuç olarak görülebilir; çünkü sendikal hareket erkek egemen bir biçimde gelişmiş ve sendikalardaki kadın sayısı erkeklere göre çok düşük kalmıştır. Fakat bu durumun sadece sendikal hareketin erkek egemen gelişimiyle

ilgili olmadığı KESK'li görüşmecilerin bakış açılarındaki farklılıkla doğrulanmaktadır. KESK'li görüşmeciler dışındaki görüşmeciler, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı konusunda yeterli farkındalığa sahip değildir ve sendikaların ataerkil yapısını benimsemişlerdir. Bu nedenle, bu yapıyı sorgulamak yerine ona uyan davranışlar sergilemekte; eril söylem ve pratikler üretmektedirler. Bu görüşmeciler, kadın olarak sendikada var olmak yerine anne ya da abla rolünü öne çıkaran söylem ve eylemlere yönelmekte ya da erkek gibi davranmayı tercih etmektedirler. Bu durum, kadınların sendikal varlığının geleceği açısından sorunludur. Görüşmecilerin bu şekilde sendikalarda var olması, sendikaların eril yapısının yeniden üretilmesine ve bu yapı içinde kadın sorununun görünmez olmaya devam etmesine sebep olacaktır. Bu olumsuz sonucun ise uzun vadede kadın deneyimlerinin birikimine engel olması muhtemeldir. Bununla birlikte sendikal hareketin dönüşümü açısından KESK'li görüşmecilerin deneyimlerinin değerli olduğunu söylemek gerekir."⁽⁷⁾ deniliyor. Burada kuşkusuz KESK'in diğer sendikalardan farklı olduğuna dair yapılan vurguyu okurken utangaç bir sevince kapılıyoruz.

SENDİKALAR	KADIN ÜYE SAYISI	TOPLAM ÜYE SAYISI	SENDİKALARDAKİ KADIN ORANI %. ⁽⁸⁾
YAPI-YOL SEN	519	2408	21,6
TARIM ORKAM-SEN	478	2521	19
BES	3114	8014	38,9
EĞİTİM SEN	33.000	71.642	46
Toplam	37.111	84.585	Ortalama 44

Öte yandan biz KESK olarak kadınların hayatına ne kadar dokunabiliyoruz? Genel olarak ücretli çalışanların işsiz kalmakla ya da açlık ve yoksulluk arasında baş etmeye çalıştığı bugünlerde özel olarak kadın kamu çalışanları olarak feminizme içkin argümanları çalışma hayatında var edebiliyor muyuz? Ücretli çalışan kadınlar olarak kendi işyerimizde kadınlarla ilgili neler yapabiliyoruz? Kadın üye sayımız ne durumda? KESK'e bağlı sendikalardan YAPI-YOL SEN, TARIM ORKAM-SEN, BES ve EĞİTİM SEN'in üye sayılarına bakıldığında her bir iş kolunun örgütlenme alanından kaynaklanan farklılığın bu sendikalardaki erkek/kadın oranlarının da farklılaşmasına yansıdığı görülüyor.

YAPI-YOL SEN'in (Yol, Yapı, Altyapı, Tapu ve Kadastro Emekçileri Sendikası) kadın üye sayısının toplam üye sayısına oranla %21,6 olmasının temel sebebi, iş kolunun Afet ve Acil Durum Müdürlükleri ve Karayolları Bölge Müdürlükleri gibi erkek yoğun bir faaliyet alanı, olması, diğer taraftan emekli olanların yerine yenisini alma eğilimi en düşük işkollarından birisi olmasıdır. Tapu müdürlükleri ise kadın çalışanların görece daha fazla olduğu ancak toplam personel satışının düşük seyrettiği kurumlar olarak öne çıkıyor. Dolayısıyla nicelik olarak sendikaya üyelik daha düşük bir noktada kalıyor.

TARIM ORKAM-SEN (Tarım ve Ormancılık Hizmet Kolu Sendikası), Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı bütün müdürlüklerde faaliyet gösteriyor. Kadın üye oranının %19 olması da genel olarak erkek istihdamının yoğun olmasından kaynaklanıyor.

Londra merkezli uluslararası yardım kuruluşu Oxfam'ın 12.01.2022'de yayımlanan Eşitsizlik Virüsü Raporu'nda "dünyada en zengin 10 kişinin serveti 3,1 milyar kişinin toplam servetini aştı, 160 milyon kişi daha yoksulluğa sürüklendi. Günde en az 21 bin 300 kişi eşitsizlik nedeniyle hayatını kaybediyor, dünyada 252 erkeğin serveti Afrika, Latin Amerika ve Karayipler'deki 1 milyar kadın ve kız çocuğunun toplam servetinden fazla olduğu, pandemi döneminde işini ve gelirini kaybeden kadın sayısının 13 milyona, bir daha okula dönmeme riskiyle karşı karşıya kalan kız çocuklarının sayısının ise 20 milyona ulaştığı" belirtiliyor.

Büro Emekçileri Sendikası (BES), içinde bakanlıkların da yer aldığı toplam 51 kurumda geniş bir alanda örgütlenebiliyor. Toplam üye sayısı diğer iş kollarına göre artarken, kadın üye oranı da artıyor, bu birimlerde çalışan ciddi oranda bir kadın potansiyeli olmasına rağmen %38,9 ile temsil ediliyor. En çok kamu çalışanını barındıran Eğitim işkolu ise kadınların yoğun çalıştığı bir işkolu ve kadın temsiliyetinin de toplam üyenin de en çok EĞİTİM SEN'de (Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası) olduğu görülüyor.

Bu tablodan bir sonuç daha çıkarılabilir mi? Sendika kitleselleştikçe, kamuda olan yaygınlığı arttıkça kadınların katılımı artıyor, kadınların katılımı da sendikanın kitleselleşmesini sağlıyor, biraz yumurta tavuk hikayesi :)

Hem sendikaya üyeliklerde hem de üye olan kadınların eylem ve etkinliklere katılımını etkileyen temel faktörleri sıraladığımızda; toplumsal cinsiyet halleri, KHK'lar, iktidarın sarıp sarmaladığı korku imparatorluğu, genel olarak kadınların istihdamdaki payı, pandemi ile artan kadın işsizliği, esnek çalışma, ev içi işlerin paylaşımı, eviçi her türlü şiddet vs., bakım hizmeti (hasta-yaşlı-çocuk vs.) karşımıza çıkıyor. Bu sorunsallardan birkaçına değinilebilir.

YAPI-YOL SEN İstanbul Şubede 2017 yılının ilk günlerinde Resmî Gazete'de yayımlanan 679 sayılı KHK ile işinden edilen 3 üyenin ikisi erkek birisi kadın. Bir erkek arkadaşımız OHAL inceleme komisyonunca reddedilirken, diğer arkadaşlarımızın durumu bu yazının tarihi itibarıyla belirsiz. Bu süreçte üçüyle de sendika olarak dayanışma göstermeye çalıştık. İki erkek arkadaş zor da olsa kendilerine yeni iş alanları oluşturabildiler. Ancak kadın arkadaşımız işinden edildiğinde yaklaşık 8 aylık hamileydi. Ve üstünden beş sene geçmesine rağmen hiçbir yerde mesleğiyle ilgili bir iş bulamadı. İstanbul koşullarında barınamaz oldu, yaşadığı şehir değişti, iki çocuğu oldu, yurt dışına çıkma izni yok vs. yaşamının son beş yılını bir gün döneceğim umuduyla/umutsuzluğuyla geçiriyor. Tabii ki kadının olduğu için işten atılmadı ama kadınların hayatlarının nasıl tepe taklak olduğunu ve hayatını olmadı baştan kurmasının daha zor olduğunu görüyoruz. Bir gün KHK'lar ile işlerinden edilen KESK üyelerinin hepsinin geri döneceğini biliyoruz.

Birlikte çalıştığım kadın arkadaşım, çocuğu olan kadınların çocuk 2 yaşına gelen kadar part time çalışsa diye hayıflandı. Niye? dedim. Öncelikle çocukların 2 yaşına gelene kadar öz-bakıma ve anneye ihtiyaç

duyduğunu, çocukların ancak 2 yaş itibarıyla kreşe verilebileceğini, part time çalışmanın kadınların bir şekilde iş hayatından kopmamasını sağlayacağını savundu. Bunu söylerken yarı zamanlı çalışıldığında alınacak ücret, işyerinde olunan saatlerde çocuğu kimin bakacağı gibi konulara ilişkin arayışları vardı ama cevapları yoktu. Çocuklara mutlak anneleri bakmalı doktrininden çıkıp mahalle kreşleri, işyerindeki kreşler, kreş yardımı, bakımevi gibi konulara değinmek için feminist olmaya gerek yok ama toplumsal cinsiyetin tam da bu konuya ilişkin olduğunu savunan feminist politika işte.

657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nda doğum sonrası yarı zamanlı çalışmaya ilişkin "Doğum yapan memurlar doğum sonrası analık izninin veya 104 üncü maddenin (F) fıkrası uyarınca kullanılan iznin, eşi doğum yapan memurlar ise babalık izninin bitiminden, ilgili mevzuatı uyarınca çocuğun mecburi ilköğretim çağının başladığı tarihi takip eden ay başına kadar olan dönemde, ayrıca süt izni verilmeksizin haftalık çalışma saatlerinin normal çalışma süresinin yarısı olarak düzenlenmesini talep edebilirler. Bu kapsamda yarım zamanlı çalışmaya başlayan memur, aynı çocuk için bir daha bu haktan yararlanmamak kaydıyla başvuru tarihini izleyen aybaşından geçerli

olmak üzere normal zamanlı çalışmaya dönebilir." deniyor. 2016 yılında eklenen bu madde ile çocuk okula gidene kadar yarı zamanlı çalışma öneriliyor kamu çalışanları için, ancak uygulamada yasaya ilişkin yönetmelik olmadığından ne bu hak talep ediliyor, ne de talep edildiğinde kurumlar olumlu yanıt veriyor.

Birinci örnek, Muğla'da sendika üyesi bir hemşire doğum sonrası yarı zamanlı çalışma talep ediyor, kurumun ret cevabını mahkemeye taşıyan hemşirenin davasında, kanunun memurlara, çocukları ilköğretim çağına gelene kadar normal çalışma sürelerinin yarısı kadar çalışma imkanı tanıdığı, kanunen bu hakkın kullanılmasında yasal bir engel bulunmadığı, çocuğun anne-babasına en çok ihtiyacı olan bu dönemde ebeveynlerin çocuklarıyla daha çok kişisel bağ kurma yönündeki talebin reddedilmesinin telafisi imkansız zararlar doğuracağına dikkat çekilerek kurum tarafından verilen ret kararının yürütmesinin durdurulmasına oy birliğiyle karar veriliyor.(9)

İkinci örnek, bir polis (10), Emniyet Genel Müdürlüğüne başvurarak, yarı zamanlı çalışma talep ediyor ve ret cevabı aldıktan sonra idare mahkemesinde dava açıyor, dava metninde memur olarak görev yapmakta olan davacının kendisine kanunen tanınan bu

KESK'li görüşmeciler dışındaki görüşmeciler, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı konusunda yeterli farkındalığa sahip değildir ve sendikaların ataerkil yapısını benimsemişlerdir. Bu nedenle, bu yapıyı sorgulamak yerine ona uyan davranışlar sergilemekte; eril söylem ve pratikler üretmektedirler. Bu görüşmeciler, kadın olarak sendikada var olmak yerine anne ya da abla rolünü öne çıkaran söylem ve eylemlere yönelmekte ya da erkek gibi davranmayı tercih etmektedirler. Bu durum, kadınların sendikal varlığının geleceği açısından sorunludur.

hakkı kullanmasının önünde yasal bir engel bulunmadığı, kanunen aranan koşulların sağlandığı, haktan yararlandırılma hususunda Bakanlar Kurulu tarafından henüz bir düzenleme yapılmamış olmasının açıkça kanunla tanınmış hakkın kullanılmasına engel olamayacağı, söz konusu düzenlemenin ne zaman yapılacağı hususunda herhangi bir sürenin de belirlenmediği göz önünde bulundurulduğunda hakkın belirlilik ilkesine aykırı olarak kısıtlanarak yarım zamanlı çalışma istemiyle yapılan başvurunun reddine ilişkin tesis edilen işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı gerekçesiyle dava konusu işlemin iptaline karar veriliyor.

Anayasanın 41. maddesinde “Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.” denilmesine rağmen kamu kurum ve kuruluşlarında 2008 yılında 497 olan kreş sayısı, 2015’te 121’e, 2016’da 56’ya düşüyor, bugün ise kamu kurum ve kuruluşlarındaki kreş sayısının 50’nin altına düştüğü tahmin ediliyor.(11) Kamu kurumlarının kreş açtıkları yok, var olan kreşleri kapatıyorlar, kreş yardımı gibi bir ödenek de sunulmuyor.

Bu durum, çalışan ya da çalışmayan kadınların iş hayatında aktif olabilmesinin önündeki en büyük engellerinden birisidir. Doğum izinlerinin yeniden düzenlenmesi, doğum sonrası ücretli ebeveyn izni, nitelikli kreş hakkı vs. KESK olarak 8 Martlardaki taleplerimizden birisi olmakla beraber, bu konuda kadınlara pozitif ayrımcılık yapılması noktasında çözülmesini savunan ne kadar örgüt-kurum-kişisi varsa topyekûn bir kampanya sürecinin başlatılması konusunda çalışma yapılması elzem hale gelmiştir. Aksi halde aldığı maaş yoksulluk/açlık sınırının altında kalan ka-

Anayasanın 41. maddesinde “Her çocuk, korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça, ana ve babasıyla kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahiptir.” denilmesine rağmen kamu kurum ve kuruluşlarında 2008 yılında 497 olan kreş sayısı, 2015’te 121’e, 2016’da 56’ya düşüyor,

dınlar için bile, maaşının yarısını özel kreşe vermek yerine yarı zamanlı çalışmayı tercih edecek hale gelmesi kaçınılmaz olacağı gibi kadınların daha çok çalışma hayatından kopmasına neden olup, pandeminin bir sonucu olarak gündemimize giren esnek/evden/uzaktan çalışma modellerinin öncelikle kadınlar üzerinden hayata geçirilmesini başlatabilir. Evden çalışınca kısılan yemek ücretleri ile artan yemek-ısıtma-elektrik-su-telefon-internet vs. ücretlerinin görmezden gelinmesine neden olabilir.

“Kamu emekçileri açısından yok hükmünde olan 6. Dönem TİS sonuçlarına karşı kamu emekçisi kadınlar olarak sesimizi sözümüzü birleştirerek taleplerimize sahip çıkmaya devam edeceğiz.”(12)

8 Mart 2022’de, sokaklarda, işyerlerimizde olacağız, pandemi ve ekonomik krizin derinleştirdiği neoliberal politikalara ve patriyarkaya karşı feminist buluşmalarla mücadeleye devamke...

- (1) <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayal%C4%B1-N%C3%BCfus-Kay%C4%B1t-Sistemi-Sonu%C3%A7lar%C4%B1-2020-37210&dil=137221#:~:text=Adrese%20Dayal%C4%B1%20N%C3%BCfus%20Kay%C4%B1t%20Sistemi,915%20bin%20985%20ki%C5%9Fi%20oldu.>
- (2) <http://disk.org.tr/2021/07/kuresel-haklar-endeksi-2021-turkiye-isciler-icin-en-kotu-10-ulke-arasinda/>
- (3) https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_813449/lang--en/index.htm
- (4) https://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_834462/lang--tr/index.htm
- (5) <https://www.birgun.net/haber/esitsizlik-oldurur-373631>
- (6) <https://www.memursen.org.tr/yayinlar/kitaplar/2020uyesayilari.pdf>
- (7) Keleş, D. (2021). Kadınların Sendikalarda Var Olma Biçimi: “Ataerkil Sendikal Yapıya Eklemlenme”. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 24 (2), 253-287
- (8) YAPI-YOL SEN Genel Merkezi, TARIM ORKAM-SEN Genel Merkezi, Eğitimsen 2 No.lu Şube ve BES İstanbul Şube çalışanlarından bilgi alınmıştır.
- (9) <http://www.112acilfm.net/hemsirenin-dogum-sonrasi-yari-zamanli-calisma-istegi-emsal-karar/3117/>
- (10) <https://www.memurlar.net/haber/838795/yari-zamanli-calismaya-dair-emsal-karar.html>
- (11) <https://www.evrensel.net/haber/314269/kres-hakki-ve-anayasa-degisikligi#:~:text=Sonu%C3%A7%20olarak%20kamu%20kurum%20ve%20da%2056'ya%20d%C3%BC%5%9Ft%C3%BC.>
- (12) KESK, 25 Kasım 2021 Kadın Dergisi, Şükran Kablan Yeşil, Krize Karşı Cinsiyete Duyarlı Bütçe

Zeynep Erkan Korkmaz

KESK Hukuk - TİS ve Uluslararası İlişkiler Sekreteri

Kadın İstihdamına Bakış

Türkiye’de kapitalist üretim ilişkileri ile kol kola giren ataerkil düzen çalışma yaşamında onlar-ca ayrımcılık ve eşitsizliğe maruz bıraktığı kadınlara çifte sömürüye tabi tutuldukları bir hayat da-yatmaya devam ediyor. Tarihsel olarak kapitalist üretim ilişkilerine baktığımızda erkeğin öncelikli olarak istihdam edilmesinde dolayısıyla toplam istihdamda payının fazla olmasında özellikle sanayi devrimi sonrası fabrikaların kurulmasının ve bu fabrikaların kurulmasında beden gücüne ihtiyaç duyulmasının temel etken olduğunu görüyoruz. Sanayi devrimi ile birlikte hem emek gücüne olan ihtiyacın art-ması hem de ekonomik koşulların ağırlaşmasına bağlı olarak kadınlar istihdama daha fazla katıl-maya başlamıştır. Bu nedenle kadın istihdamı ağırlıklı olarak eve ek gelir sağlamaya yönelik “ikin-cil” bir istihdam niteliği taşımış, istihdam alanı ise kayıt dışı, esnek ve düşük ücretli işler olmuştur.

Aradan geçen 250-300 yıla rağmen kadın istihdamı özellikle “az gelişmiş” ya da Türkiye’nin de aralarında olduğu “gelişmekte olan ülkelerde” ikincil istihdam olma niteliğini sürdürmektedir.

Dünyada kadın istihdamı artarken ülkemizde kadın istihdamı düşmektedir. “Kadınlar nerede?” diye sorduğumuzda ilk yanıt “kadınlar kayıt dışı istihdamda ve görünmeyen emek olarak nitelen-dirilen ev içi yeniden üretimde” olmaktadır.

Kadınlar büyük oranda tarımda ücretsiz aile işçisi olarak, emeğinin karşılığını almadan güven-cesiz

çalışmaya devam etmektedir. 1950’lerden sonra kırdan kente göçle birlikte ağır koşullarda tekstil sektöründe, evlerde bakıcılık, temizlikçilik işlerinde yer bulan kadınların temel istihdam alanı “kadın işi” olarak görülen gıda, tekstil gibi sektörlerde, vasıfsız veya yarı vasıflı işler olmayı sürdürmüştür.

Kadınların istihdamının önündeki en önemli engel, tüm dünyada olduğu gibi haneye ait işler ve özellikle de çocuk bakım sorumluluğudur. (1)

İlköğretim ve lise mezunu kadın sayısı Türkiye’de yüksektir ve bu kadınların işgücüne katılımı çoğunlukla doğum öncesi, genç yaşta ve kısa

Aradan geçen 250-300 yıla rağmen kadın istihdamı özellikle “az gelişmiş” ya da Türkiye’nin de aralarında olduğu “gelişmekte olan ülkelerde” ikincil istihdam olma niteliğini sürdürmektedir.. Kadınların istihdamının önündeki en önemli engel, tüm dünyada olduğu gibi haneye ait işler ve özellikle de çocuk bakım sorumluluğudur.

süreliğine ya da evin erkek üyesinin işsizliği ya da gelir yetersizliği durumunda mümkün olmakta ve eğitim ve diğer olanaklara sınırlı ulaşmaktan kaynaklı olarak düşük vasıflı olarak nitelendirilen işlerde kötü çalışma koşullarında ve büyük oranda kayıt dışı çalışmak zorunda kalmaktadırlar.(İlkkaracan,2012:213-214) Kadınlar bu işlerde erkeklere göre farklı yetenek ve özellikler taşıyarak, işlerine daha bağlı, mutlu, kanaatkâr olmaları, daha düşük ücretle çalışmaları nedenleriyle tercih edilmektedir.

Öte yandan Türkiye’de kadın istihdamı ve işgücüne katılım oranı Avrupa Birliği ülkelerine nazaran oldukça düşüktür. Son açıklanan 2021 Aralık ayı TÜİK- Mevsim etkisinden arındırılmış temel işgücü göstergelerine göre erkeklerde istihdam oranı %64,6 iken kadınlarda sadece %29,7 seviyesindedir. İşgücüne katılımı ile ilgili olarak kadınlarla erkekler arasındaki makas açılmıştır. 1970-2022 yılları arasında ortalama %50’lerde seyreden kadının işgücüne katılımı oranı %34,5’e düşmüştür.

Türkiye salgın döneminde vatandaşlarına en az kaynak aktaran ülkeler arasında ilk sıralarda yer almıştır. Salgın sağlığın yanında toplumsal ve ekonomik tahribatlara yol açmıştır. ILO işini kaybedenlerin büyük çoğunluğunun kadınlar olduğunun altını çiziyor. Genç kadın işsizliği ise can yakıcı seviyede olup 3 kadından 1’i işsizdir. Her 10 kadından 3’ü kayıtlı ve tam zamanlı çalışmaktadır.

TÜİK- Mevsim etkisinden arındırılmış temel işgücü göstergeleri, 15+ yaş, (Bin kişi), Aralık 2021(2)

	Aralık 2021		
	Toplam	Erkek	Kadın
(Bin kişi)			
Nüfus	64 173	31 748	32 425
İşgücü	33 935	22 749	11 186
İstihdam	30 141	20 501	9 640
İşsiz	3 794	2 248	1 546
İşgücüne dahil olmayanlar	30 238	8 999	21 239
(%)			
İşgücüne katılım oranı	52,9	71,7	34,5
İstihdam oranı	47,0	64,6	29,7
İşsizlik oranı	11,2	9,9	13,8
Tarım dışı işsizlik oranı	12,8	10,9	16,9

Çalışma yaşamını etkileyen dışsal faktörler de öncelikle kadınları vurmaktadır. Nitekim DİSK-AR’ın 2021 Mart ayında yayınladığı rapor çalışma pandemisinin kadın işsizliği üzerinde-ki etkisini net olarak ortaya koymaktadır.

Söz konusu DİSK-AR raporuna göre; geniş tanımlı kadın işsizliği %37,7 iken, Covid-19 etki-siyle %43’e tırmanmıştır. Pandemi döneminde kadınların işgücü son bir yılda %8,2 azalmış, her 4 kadından yalnızca 1’i çalışmaktadır. İş bulmaktan ümidini kaybeden kadınların oranında ise, %171’lik bir artış söz konusudur.

DİSK-AR, TÜİK verileri ile kendi verileri arasında büyük farklar olduğunu, son bir yılda 164 bin kadının

işsiz kaldığını, geniş tanımlı kadın işsizliğinin işsizlik türlerinde en yüksek yerde olduğunu belirtiyor. Dar tanımlı kadın işsizliği oranını %26,1, geniş tanımlı kadın işsizliği oranının ise %29,6 olduğu belirtilen DİSK-AR raporunda gerçekte yaşanan işsizliğin TÜİK verilerine yansıyan çok üzerinde olduğuna dikkat çekilerek geniş tanımlı kadın ve erkek işsizliği arasındaki farkın 10,8 puana ulaştığına işaret ediliyor. (3)

Covid-19 krizi ILO raporlarında da ortaya çıktığı üzere işgücü piyasasındaki yerleşik toplumsal cinsiyet eşitsizliğini çok net ortaya koymuştur.

Türkiye salgın döneminde vatandaşlarına en az kaynak aktaran ülkeler arasında ilk sıralarda yer almıştır. Salgın sağlığın yanında toplumsal ve ekonomik

tahribatlara yol açmıştır. ILO işini kaybedenlerin büyük çoğunluğunun kadınlar olduğunun altını çiziyor. Genç kadın işsizliği ise can yakıcı seviyede olup 3 kadından 1'i işsizdir. Her 10 kadından 3'ü kayıtlı ve tam zamanlı çalışmaktadır. (4)

Öte yandan kadına yönelik şiddet de kadın istihdamının düşük seviyelerde kalmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Kadının iradesi dışında işte çalıştırmaya zorlama, çalışmasına engel olmayaygın olarak ya-şanmaktadır. Şiddetin asıl nedeni yapısal cinsiyet eşitsizliğidir. Kadınların işgücüne katılmasında görülen değişimler toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı işgücü piyasasının işleyişiyle doğrudan ilişkilidir. Kadınlar iş yaşamında daha fazla mobbinge, şiddete ayrımcılığa uğramaktadır. (5)

Şiddet beraberinde korku ve güvensizlik gibi olumsuz duyguları getirir. Kadınların ülkemizde şiddete, tacize, istismara uğrama oranları çok yüksektir. Kadınları ücretsiz aile işçisi olarak çalıştırmak, kadınların takılarına, mal ve nakit paralarına el koyma, mirastan yoksun bırakma, başlık parası karşılığı evlendirme, fahişeliğe zorlama, kendisine ailenin geliri ve

gideri hakkında bilgi ve-rilmemesi, boşanmadan sonra kadın ve çocuk için nafaka ödenmemesi gibi davranışlar şiddetin ekonomik boyutunu yansıtır. (Işık 2007;116-117)

Sadece istihdam alanındaki eşitsizlik değil, gelir eşitsizliği de önce kadınları vurmaktadır.

Dünya nüfusunun yarısını oluşturan kadınlar toplam küresel gelirin sadece %1'ini almaktadır. Ülkemizde ise tüm veriler işsizliğin, gelir adaletsizliğinin, özellikle pandemi ile birlikte yaşanan işten çıkarmaların öncelikle toplumun %49,9'unu oluşturan kadınları vurduğunu göstermektedir.

Kadınlar erkeklerle aynı işi, aynı eğitim ve deneyimle yapmalarına rağmen eş değer işe eşitsiz ücret almaya devam etmektedir. Bugün ülkemizde istihdama katılan kadınların %60'ı asgari ücretle çalışmaktadır. Kadınların dörtte biri ise asgari ücrete dahi ulaşamazken sayıları milyonlarla ifa-de edilmektedir. Yüksek işsizlik- enflasyon sarmalı reel ücret kaybını ve alım gücünde düşüşü beraberinde getirirken kadınların üçte birinin en yoksul %20'de yer almasına yol açmaktadır.

Kadınların ekonomik bağımlılıklarını ortadan kaldırmaya dönük, kadın istihdamını artırmaya, dolayısıyla kendilerine ait geliri olmasına yönelik adımlara daha fazla yoğunlaşmak gerekmektedir. Kadın yoksulluğu gelir getirici istihdam ile önlenir.

Kadınların yaşadığı diğer temel ayrımcılık ve eşitsizlikleri “cam tavan”, “yapışkan zemin”, “sızdıran boru hattı” kavramları ile özetlemek mümkündür.

İlk kez Marilyn Loden tarafından 1978 'de kullanılan “cam tavan” kavramı ile ifade edilen; kadınların işlerinde yükselme ve eğitim alma gibi olanaklarının ellerinden alınmış olması ile açığa çıkmaktadır. Kariyer basamakları yükseldikçe kadın sayısı azalmaktadır.

“Yapışkan zemin” kavramı ise kariyer olanağının kapalı olduğu, düşük ücretli, yukarı ve yanlara hareket etmenin sınırlı olduğu işlerde yapışıp kalmak anlamına gelmektedir. “Annelik cezası” olarak da tabir edilen kavram ile kadınların anne olmaları nedeniyle

artan yorgunlukları, düşen verimlilikleri, çalışma yaşamından uzaklaşmaları, ücret kaybı yaşamaları vurgulanmaktadır. Söz konusu ayrımcılığın-eşitsizlik kadınların gittikçe daha çok yarı zamanlı işlere yönelmesinde kendini göstermektedir.

“Sızdıran boru hattı” kavramı ise kadınların yükseköğretime katılmalarına karşılık üst akademik yönetim konumlarına erişememeleri çerçevesinde ifade eden metaforlarından birisidir. Buna göre kadınların yeniden üretim faaliyeti olarak değerlendirilen hamilelik, doğum izni, çocuk bakımı ile ilgili maliyetlerinin işverenlerce üstlenilmek istenmemesi zaten düşük olan istihdama-işgücüne katılımlarını daha da sınırlamaktadır. (6)

Yukarıda sıralanan metaforlarla ifade edilen eşitsizlik ve ayrımcılık Türkiye’de kadınların çalışma yaşamı tablosunu her geçen gün daha fazla kararmaktadır.

Öncelikle ülkemizde kadın istihdamının vasıfsız işlerde yoğunlaşması kaçınılmaz olarak eğitilmiş ters orantılı bir istihdam tablosu yaratmaktadır. Yüksek eğitim alan kadınlar yüksek ücretleri alırken işsizlik oranları daha fazladır. Eğitimli kadınlar açısından piyasada yer alan işler nicelik ve nitelik açısından yetersizdir. Bu durum ülkenin sosyal ve ekonomik gelişme düzeyinin göstergesidir. Türkiye’de özellikle mühendislik, madencilik gibi erkek yoğun alanlardaki işe alımlarda ise cinsiyete dayalı ayrımcılık yaygın bir şekilde yaşanmaktadır. (Dedeoğlu,2009;49) Sanayide hizmet sektörüne göre çok daha az sayıda çalışan kadınlar tekstil, konfeksiyon ve gıda, içecek işkollarında yoğunlaşmaktadır.(Toksöz,2012;191)

Kadınların hem istihdama katılmada hem de kariyer basamaklarını çıkmada karşı karşıya bırakıldığı ayrımcı politikalar çalışma yaşamına insanca yaşama, sendikalaşma, sosyal güvenceden ve sigortalılıktan da uzak kalma olarak yansımaktadır. Kadınların sendikalaşma oranlarına bak-tığımızda ise söz konusu oranın kamu alanının özel sektöre göre daha iyi olsa da genel olarak iste-nen noktada olmadığı görülmektedir. Genelde ülkedeki sendikalaşmanın önündeki mevcut engeller ve kayıt dışı istihdamı önleyici düzenlemelerin eksikliği, özelde ise mücadeleci sendikalar üze-rindeki baskıcı politika ve uygulamalar kadınların sendikalaşma oranını da etkilemeye devam et-mektedir.

İşgücü piyasasının toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dayalı olması ve çalışan kadını onayla-mayan ataerkil yapı kadınların istihdama ve işgücüne katılımının düşük kalması sorununu de-rinleştirici bir etki yaratmaktadır.

Sosyoekonomik eşitsizlik neoliberal politikalar tarafından daha da körüklenirken kadınları anne-eş olmaları yönünden ödüllendiren bazı yasal düzenlemeler ve uygulamalar istihdam edilen kadınları çalışmaktan caydırıcı nitelik taşımaktadır.

Var olan eşitliği teşvik edici yasalar ise kadınların hayatını direk olarak etkilemekten uzakta, soyut yasal düzenlemeler olarak kalmakta, uygulamada kadınlara karşı var olan ayrımcılık ve dış-layıcı tutumlarda bir dönüşüm yaratamamaktadır. İşyerlerinde kreş ve bakım odalarına ilişkin benzer düzenlemeler ise kadınların istihdamını teşvik etmekten uzaktır. Bu durumda kadınlar ya istihdam dışı kalmakta ya da enformel çalışma biçimlerine yönelmektedir. (7)

“

Nüfusumuzun yarısını oluşturan kadınları sürece katmadan bireysel ve toplumsal sürdürülebilir kalkınmadan bahsetmek de mümkün değildir. Değişen dünya düzeni içinde yeteneklerin havu-zuna çeşitlilik getirmeden çözümler yaratamayız. Kadınların bugün yaptığı birçok iş yerini oto-masyona dijital teknolojilere bırakacak. Kadınlar yeni beceriler kazanmak zorunda kalacaklardır. Yeni yaratılacak işlerde kadını istihdama hazırlayacak yatırımlar geç olmadan yapılmalıdır.

”

Kısacası kapitalist üretim ilişkileri yanına ataerkilliği de alarak kadının çifte sömürüldü-ğü bir düzen dayatmaktadır.

Ancak toplumsal cinsiyet eşitliği son yıllarda daha çok gündemde olmasına rağmen kadınları, anne ve eş olarak kabul eden politikalar ne yazık ki etkinliğini korumaktadır.

Kadınlara cinsiyetleri nedeniyle ister kamusal ister özel alanda uygulanan ekonomik, cinsel, fiziksel, psikolojik, dijital vb, her türlü şiddet çalışma yaşamına başta istihdam olmak üzere kayıt dışılık, işgücüne katılım, ücret, meslekte yükselme, yerini daha iyi eğitim alma olanağına sahip erkeğe bırakma, mobbing, taciz vb. olarak yansıyan tüm eşitsizlikleri beslemektedir.

Kayıt dışı-güvencesiz-esnek-uzaktan çalışma, eğitim alma ve kendini geliştirme fırsatından yoksun bırakılma, çocuk-hasta-yaşlı-engelli bakımının yüklenmesi ise söz konusu eşitsizliği ve ayrımcılığı katmerli hale getirmektedir.

Bu nedenle öncelikle kadınların ekonomik bağımlılıklarını ortadan kaldırmaya dönük, kadın istihdamını artırmaya, dolayısıyla kendilerine ait geliri olmasına yönelik adımlara daha fazla yoğunlaşmak gerekmektedir. Kadın yoksulluğu gelir getirici istihdam ile önlenir. Kadınlar toplumun ak-sayan yönlerine ilk dokunanlardır. İşgücüne katılan kadınlar aldıkları ücretleri kendi eğitimlerine, çocuklarının ihtiyaçlarına kısacası yeniden üretime aktarırlar.

Öte gelir getirici bir işe kavuşma kadınların karşı karşıya kaldığı, aile içi şiddet ve taciz, eko-nomik şiddet, erken evlenme, erken doğum gibi konularla baş edebilmelerine de yardımcı olacak-tır. Ev içinde her gün tekrarlanan rutin işlerle uğraşmak onları durağan bir yaşama mecbur bırakarak potansiyellerini sınırlamakta iken istihdama katılımları yeteneklerini, ilgi ve yaratıcılıklarını açığa çıkarma fırsatı verecek ve bu fırsatları başkalarıyla paylaşabilme imkânı sağlayacaktır. (8) Ekonomik açıdan güçlü olan kadın toplumun sosyal ve kültürel her alanında etkili olacak ve toplumsal yapının şekillenmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

Mesai bitimiyle kadınlar evde daha çok zaman geçirmekte dolayısıyla yoğun çalışma hayatının yarattığı tükenmişlik ev içi emeği ile katlanmaktadır. Dolayısıyla kadınların görünmez ev içi emeğinden ve bu emeğin satın alınması durumunda ev işçilerinin görünmezlikten çıkarılması gerekmektedir.

Bu noktada sosyal devlet politikaları hayata geçirilmelidir. Sosyal devlet bir toplumda daha azla eşitlik yaratmak ya da mevcut eşitsizlikleri ortadan kaldırmak için sosyal ve piyasa aktörlerinin olumsuz etkilerini yok etmeyi hedef alan bir devlet biçimi olarak tanımlanmıştır (Rug-gie1984,p.11). Bütün bu sınıflama ve ayrıştırmaların hepsinde ortak noktanın, kadınların ev içi hizmet ve bakım sağlamadaki rollerinin ne kadarının devlet yardım ve hizmetleri ile üstlenildiğine ve bunların karşılığında kadınların ne kadarının çalışan olarak iş gücü piyasasına katılmasına ola-nak sağlandığına ilişkin bir sınıflama çabası olduğunu söyleyebiliriz.

Dolayısıyla bu alanda yaşanan yapısal sorunlar "kadına özgü işler" olarak görülen işlerin kamu-ya, belediyelere aktarılması ile çözümlenmelidir. Kreşler ile ilgili somut adımlar atılarak parasız, yaygın, herkese açık hizmetler devlet önceliğinde sağlanmalıdır. Çocuk bakımında ebeveyn olmasına ilişkin düzenlemeler yapılmalıdır. Özellikle yaşanan nüfusumuzu dikkate alan yerden, hasta, engelli bakımı ile ilgili yapısal değişikliklere de bir an önce gidilmelidir. İster kamuda ister özelde olsun işveren kreş açma ile ilgili sorumluluk almalıdır.

Nüfusumuzun yarısını oluşturan kadınları sürece katmadan bireysel ve toplumsal sürdürülebilir kalkınmadan bahsetmek de mümkün değildir. Değişen dünya düzeni içinde yeteneklerin havuzuna çeşitlilik getirmeden çözümler yaratamayız. Kadınların bugün yaptığı birçok iş yerini oto-masyona

dijital teknolojilere bırakacak. Kadınlar yeni beceriler kazanmak zorunda kalacaklardır. Yeni yaratılacak işlerde kadını istihdama hazırlayacak yatırımlar geç olmadan yapılmalıdır.

Öte yandan artan kadın cinayetleri, taciz ve tecavüz vakaları ile gittikçe ağırlaşan tablo kadına yönelik şiddeti önleyecek yapısal düzenlemelere

olan ihtiyacı daha da yakıcı hale getirmiştir. Ağır-
lıklı olarak ev kadınları için kadının ev içi emeğinin,
elinden alınan eğitiminin yapamadığı mesleğinin
vb. birçok kayıplarının, karşılığı olan nafaka ile
ilgili, medeni kanunla ilgili geriye düşen olum-suz
gelişmeler yaşanmaktadır. Kapitalizmin ataerkilliğin
demokrasisinin ortaya çıkardığı güvence-sizlik kadın
mücadelesini de zayıflatmaktadır. Dolayısıyla iktidarın
tek taraflı olarak fesih ettiği İstanbul Sözleşmesi'nin
tekrar hayat bulması başta olmak üzere, haklarımızı
korumaya dönük ILO sözleşmelerine, kaldırılmaya
çalışılan 6284 sayılı yasaya çıkma mücadelesi
kesintisiz sürdürülme-lidir.

Kadınların işgücü piyasasında yaşadığı sorunların
gündeme getirilmesi ve çözüm önerileri için,
kadınlara yönelik, çizgileri belirlenmiş politikaların
oluşturulması zorunludur. Kümbetoğlu'nun
(1995: 236) da belirttiği gibi "kadın çalışmaları, bu
politikaların temel taşlarını oluşturan bilgi biri-kimini
sağlayacaktır." İşgücü piyasasındaki katkılarının ve
görünürlüklerinin sağlanması kadına yönelik yapılan
araştırmalarla mümkündür. Buradan hareketle
kadınların işgücü piyasasındaki konumunu etkileyen,
sosyo-demografik, sosyo-kültürel ve ekonomik
faktörleri ortaya koyan araştırmalar-raporlamalar
artırılmalıdır.

Sonuç olarak, çalışmak her bireyin anayasal hakkıdır.
Ancak Türkiye'deki mevcut yapı hem eşitsizlikler
üzerinden vücut bulan hem de eşitsizlikleri
gidermeye dönük politika ve uygulamalar-dan uzak
bir yapıdır. Bunun için kadın istihdamını artırıcı yasal
düzenlemeler yapılmalı, toplumsal cinsiyet eşitlikçi
politikalar geliştirilmelidir. Kadın işgücünü artırıcı
örgün ve yaygın eğitim artırılmalıdır. Nitelikli kadın
işgücü yetiştirilmelidir. (9) Kadınlar tam zamanlı,
sigortalı, güvenceli, sendi-kalı çalışmalıdır. Güvenceli
istihdam aynı zamanda güvenceli gelecek demektir.

**Yoğun eşitsizliğe ve ayrımcılığa maruz bırakılan
kadınlar olarak işimizin hiç de kolay ol-
madığını biliyoruz. Öte yandan bugüne kadar
ortaya koyduğumuz mücadelemiz ile "bizi ezen,
bir kenara iten, emeğimizi görünmez kılan,
bedenlerimizi metalaştıran erkek egemen sis-
temin çarklarına takılan çakıl taşı olacağımızı"
defalarca ispatladığımızı da en iyi biz kadınlar
biliyoruz. Şimdi gün mücadelemizi kararlılık
ve azmimizle bileyip Birlik, Mücadele ve Da-
yanışmamızla yükseltme günüdür. Hepimize
kolay gelsin...**

DİPNOTLAR

- 1) Türkiye'de çalışma hayatında kadın istihdamı –
DergiPark [https://dergipark.org.tr > download > article-
file](https://dergipark.org.tr/download/article-file)
- 2) TÜİK Verileri
- 3) 8 Mart 2021 — DİSK-AR Türkiye'de Covid -19 ile
Birlikte Kadın İş Gücünün Durumu, 10 Şubat 2022,
Covid 19, Güncel İşsizlik Raporları
- 4) Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Programı (ILO-Ankara)
- 5) Rüya Ataklı Yavuz, 2016, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği
Ekseninde Kadın İstihdamı ve Ekonomik Şiddet
- 6) İdil Soyseçkin, 2021 Feminist Bellek Kadın İstihdamı
- 7) Dedeoğlu, S. (2009). Eşitlik mi, ayrımcılık mı?
Türkiye'de sosyal devlet, cinsiyet eşitliği politikaları ve
kadın istihdamı. Çalışma ve Toplum, 2009 (2), 41-54
- 8) Elif Özlem Aşkın, Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi
2015 Kadınların İş Gücü Piyasasındaki
Konumlarını Belirleyen Faktörler
- 9) Esra Sar. (2021) Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı
Ve Türkiye'de Yansımaları Wo-men's Employment in
Working Life and Reflections in Turkey

KAYNAKÇA

- Budig, M. J. ve England P. (2001). The Wage Penalty For
Motherhood. American Sociological Review, 66 (2),
204-225.
- B.Kümbet oğlu-Women's Informel Sector Contribution
To Their House Bold Survival in Urban Turkey,
Yayımlanmamış Doktora Tezi M.Ü Sosyal Bilimler
Enstitüsü-İstanbul 1992
- Dedeoğlu, S. (2009). Eşitlik mi, ayrımcılık mı? Türkiye'de
sosyal devlet, cinsiyet eşitliği politikaları ve kadın
istihdamı. Çalışma ve Toplum, 2009 (2), 41-54.
- Ecevit, Y. (2012). Feminist sosyal politika bağlamında
Türkiye'de çocuk bakımı ve erkek çocukluk eğitimine iki
paradigmadan doğru bakmak. A. Makal ve G. Toksöz
(Ed.), Geç-mişten günümüze Türkiye'de kadın emeği
içinde (s.220-265). Ankara: Ankara Üniversitesi
Yayınevi.
- İlkaracan, İ., (2012), Feminist Politik İktisat ve
Kurumsal İktisat Çerçevesinde Türkiye'de Kadın
İstihdam Sorununa Farklı Bir Yaklaşım, Geçmişten
Günümüze Türkiye'de Kadın Emeği içinde, ed. Ahmet
Makal ve Gülay Toksöz, Ankara Üniversitesi Yayınevi,
Ankara.
- Toksöz, G. (2012). Kalkınmada farklı yörüngeler: Kadın
istihdamında farklı örüntüler ışığında Türkiye'de
kadın istihdamı. A. Makal ve G. Toksöz (Ed.), Geçmişten
günümüze Türkiye'de kadın emeği içinde (s.168-200).
Ankara Üniversitesi Yayınevi: Ankara
- IŞIK, Nazik S., 2007 Türkiye'de Kadın Hareketi ve
Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet, Aile İçi Şiddet, Kadın
Çalışmaları Dergisi, 2(4), 112-117.

Hapishanede Çalışan Kadınlar

Özge Akyüz

CİSST Hapiste Kadın Tematik Alan Temsilcisi

Doğuştan itibaren toplum, insanların biyolojik farklılıklarının üzerine sosyal ve kültürel roller inşa etmektedir. Bu roller, insanların duygularını, davranışlarını, iş hayatını, ev hayatını yani tüm benliğini etkilemektedir. Örneğin kadınlara çoğunlukla uysal, edilgen, bağımlı, iyi anne, iyi eş, emektar, makul kadın rolü yüklenir ve onlardan bu kalıplara uygun yaşamaları beklenir. Dolayısıyla toplumsal ilişkilende erkek etken ve birincil olarak konumlandırılırken kadının edilgen ve ikincil olarak konumlandırıldığı eşitsiz bir yapı bulunmaktadır.

Kadınlardan özel alan denilen eve kapanması, çocuklara bakması, ev işlerini yapması beklenir. Kadın mücadelesinin etkisiyle her ne kadar bu alanda ilerlemeler yaşanmışsa ve kadın kamusal alanda yer alıyorsa da, bu defa kamusal alanda "kadın alanı" olarak tanımlanan çalışma alanları oluşmaktadır. Tüm bu eşitsiz yapının arkasındaki ataerkil bakış açısı elbette ki suç ve cezalandırma sisteminde de etkisini göstermektedir. Bu bakış açısına dayanarak "edilgen" konumdaki kadının ancak suçun mağduru olabileceğine dair genel bir kabul bulunmaktadır.

Türkiye’de de dünyada da kadın mahpus nüfusu genel mahpus nüfusuna oranla az olmasına karşılık son yıllarda ciddi bir artış göstermektedir. Hem bu durumun hem de toplumsal cinsiyet kalıplarının yasalara ve politikalara yansımalarının bir sonucu olarak cezalandırma sistemine ilişkin uygulamalarda kadınların özgün ihtiyaçları, statüleri ve öncelikleri gereği bir durumdan farklı etkilenebilecekleri göz ardı edilmektedir.

2013 yılında kadın mahpuslarla ilgili araştırma yaparak doktora tezi kaleme alan Sema Suruç bu hususu şu şekilde ifade etmektedir: “Suçluluk temelde bir erkek alanı ve erkek deneyimi olarak görülmüş ve bu nedenle kadın suçlular ve gereksinimleri suçluluk alanında görmezden gelinmiştir. Dolayısıyla suçluluk alanında yapılan düzenlemeler ve hizmetler de kadın suçlular dikkate alınmadan gerçekleştirilmiştir.”

Türkiye’de de dünyada da kadın mahpus nüfusu genel mahpus nüfusuna oranla az olmasına karşılık son yıllarda ciddi bir artış göstermektedir. Hem bu durumun hem de toplumsal cinsiyet kalıplarının yasalara ve politikalara yansımalarının bir sonucu olarak cezalandırma sistemine ilişkin uygulamalarda kadınların özgün ihtiyaçları, statüleri ve öncelikleri gereği bir durumdan farklı etkilenebilecekleri göz ardı edilmektedir. Yasalarda ve uygulamada cinsiyet körlüğü hakimdir. Mahpuslara ilişkin düzenlemelerin toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri gözardı edilerek yapılması biçimsel olarak “eşitlik” gibi gözükse de dezavantajlı bir grup olan kadınlar nezdinde ayrımcılık yaratmakta, mevcut cinsiyet eşitsizliğini derinleştirmektedir.

Bilindiği gibi, mahpuslar dış dünya ile iletişimlerini çoğunlukla aile görüşleri, telefon görüşleri, avukat görüşleri ve mektuplaşmalar aracılığıyla kurmaktadır. Bir kadının suç ve ceza alanıyla ilişkilenecek suretiyle makul kadın rolünün dışına çıkmış olması ise toplum ve ailesi tarafından ziyaret edilmeme, aranmama, mektup yazılmaması, çocukları ile görüştürülmemesi gibi sonuçlar yaratabilmektedir. Dolayısıyla kadın mahpuslar dış dünya ile iletişimlerini kesilerek yalnızlaştırılmakta ve damgalanmaktadır. Bu yalnızlaştırılma ve damgalanma, kadınlar tahliye olduktan sonra da devam edebilmektedir. Tahliye olduktan sonra ev ya da iş bulamayan kadınlar, şiddete daha açık hale gelmektedir. Şiddetin faili dışarıdaki insanlar da aileler de olabilmektedir. Bu şiddetin önlenmesi için kadın mahpusların tahliye olduktan sonraki süreçlere hazırlanmalarına ilişkin politikalara ihtiyaç bulunmaktadır.

Yakınları ziyaretlerine gelmeyen ve kendilerine ekonomik destekte bulunmayan mahpuslar hapishanede günlük ihtiyaçlarını karşılamakta da zorlanmaktadır. Hapishanelerde aydınlatma elektriği ve üç öğün yemek dışında tüm ihtiyaçları mahpuslar

Yakınları ziyaretlerine gelmeyen ve kendilerine ekonomik destekte bulunmayan mahpuslar hapishanede günlük ihtiyaçlarını karşılamakta da zorlanmaktadır. Hapishanelerde aydınlatma elektriği ve üç öğün yemek dışında tüm ihtiyaçları mahpuslar kendileri karşılamaktadır. Kantinden karşılanması zorunlu olan ihtiyaçlar arasında temizlik malzemeleri, ped, çay, kahve, sigara, içme suyu, pul, telefon kartı, iç çamaşırı gibi temel ihtiyaçlar bulunmaktadır. Dolayısıyla mahpuslar yaşamlarını idame ettirebilmek için maddi gelire ihtiyaç duymaktadır.

kendileri karşılamaktadır. Kantinden karşılanması zorunlu olan ihtiyaçlar arasında temizlik malzemeleri, ped, çay, kahve, sigara, içme suyu, pul, telefon kartı, iç çamaşırı gibi temel ihtiyaçlar bulunmaktadır. Dolayısıyla mahpuslar yaşamlarını idame ettirebilmek için maddi gelire ihtiyaç duymaktadır. Bazı mahpuslar bu ihtiyacı yakınları tarafından gönderilen parayla karşılar, bazıları hapishanelerde çalışmaktadır. Ailesi tarafından terk edilen ve çalışma imkânı da olmayan mahpuslar ihtiyaçlarını karşılayabilmek için başka mahpusların çamaşırlarını yıkayıp işlerini yapabilmektedir. Bu durum da mahpuslar arasında yeni bir ezen ve ezilen ilişkisi yaratmaktadır. Öte yandan CİSST'e gelen başvurulardan kadın mahpusların ekonomik ihtiyaçlarını kendi yöntemleriyle karşıladıkları görülebilmektedir. Bu yöntemlere çarpıcı olması açısından, mektuplaştıkları erkek mahpuslar aracılığıyla yahut onlarla evlenerek bu ihtiyaçların karşılanması örnek verilebilir. İstekleri dışında zorunluluk ve çaresizlik duygusuyla yapıldığı takdirde bu yöntemler kadınlar için çok travmatik olabilmektedir. Siyasi mahpuslar, hapishanelerdeki çalışmayı bir sömürü olarak görmeleri sebebiyle ve iyi hal şartı olduğu için çalışmamaktadır. Yakın aileleri dışında kendilerine para yatırılması, bu kişiler hakkında yürütülen cezai soruşturmalara konu olabilmektedir. Dolayısıyla yakın aileleri tarafından kendilerine gönderilen bir gelir olmadığı takdirde onlar da ihtiyaçlarını karşılamakta zorlanmakta, koşullarında kurdukları kolektif sistem aracılığıyla bu ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Ağırlaştırılmış müebbet hükümlüsü mahpusların çalışma hakkı bulunmamaktadır. Bürokratik sebeplerle yabancı mahpuslar çalıştırılmayabilmektedir. LGBTİ

mahpuslar ortak alana çıkamamakta, boncuk satma gibi yöntemlerle ekonomik ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Her ne kadar mevzuatta Türkiye’de kadınların ayrı hapishanelerde tutulması anlayışı hâkim olsa da uygulamada kadın mahpusların neredeyse yarısı erkekler için yapılmış hapishanelerin sonradan oluşturulan kadın koğuşlarında kalmaktadır. Bu hapishanelerde sayısal olarak azınlıkta kalan kadın mahpusların erkek mahpuslarla aynı zamanda bulunabilecekleri ayrı alanlar olmaması gerekçeleriyle atölye, spor, kurs faaliyetleri oldukça sınırlandırılmaktadır. Bu durum, erkekler için yapılmış hapishanelerinde kadın mahpusların iş imkanlarını da etkilemektedir.

İnfaz kanununda mahpusların çalışmasının amacı “salıverilmelerinden sonra yaşamlarını sürdürecektir meslek ve sanatları öğrenmelerini sağlamak, çalışma ve üretme isteklerini geliştirmek veya güçlendirmek” olarak belirtilmiş olsa da mahpus emeğinin “ucuz, sendikası, grev hakkı olmayan, sigortasız” niteliği hapishanelerde bu emekler üzerinden kar elde edildiğini ortaya koymaktadır. Hapiste çalışma, iş sözleşmesine dayanmamaktadır ve çalışan hükümlü ve tutukluların sigortalılık durumları, 5510 sayılı kanunun 5. maddesinin a bendine göre iş kazası, meslek hastalığı ve analık sigortasını kapsamaktadır. Hapiste çalışma sigortalılığının uzun vadeli sigorta kollarını (malullük, yaşlılık, ölüm) kapsamamaktadır. Hapishaneler dışında çalışan insanlar için en az asgari ücret koşulu bulunmaktayken hapishanelerde çalışan insanlar asgari ücretin çok altında kalan yevmiyeler almaktadır. 2020 yılında, İşyurtları bünyesinde usta statüsünde çalıştırılan mahpusların yevmiyesi 20

TL iken diğer statülerde çalıştırılan mahpusların yevmiyeleri sırasıyla şu şekildedir: kalfa için 17,50 TL, çırak için 16 TL ve stajyer olarak çalıştırılan mahpuslar için ise 8,5 TL ile 10 TL arasındadır. 2021 yılına dair verilere ise ulaşamadık. Disiplin cezası almaları halinde, mahpusların çalışma imkanları geçici de olsa ellerinden alınabilmektedir. Bu durum çalışmaktan başka çaresi olmayan mahpusların, bir hak ihlaliyle karşılaşmaları halinde buna ses çıkarmalarını engelleyebilmekte, kendilerini baskı altında hissetmelerine sebep olabilmektedir.

Hapishanelerdeki fabrikalaşma sisteminin mahpusların çalışmalarının kanunda belirtilen amaçtan uzak olduğu, mahpus emeğinin sömürüldüğü, ekonomi politik bir realitedir. Aynı zamanda ataerkil bakış açısına sahip olan bu sistem kadın mahpusların yaşamında özgün sonuçlar yaratmaktadır. Çalışma alanları ve koşulları kadınların ihtiyaçlarına göre düzenlenmemekle birlikte, bu alanlar belirlenirken cinsiyetçi bir yaklaşım söz konusudur. Kadınlar, hapishanelerde de ataerkil bakışın benimsediği iş bölümü çerçevesinde mantı atölyeleri, tekstil atölyeleri, temizlik, çamaşırlar, yemek, dikiş kursları gibi “kadın alanı” olarak görülen işlerde çalışmaktadır. BM’nin Kadınlar ve Hapsedilme Üzerine El Kitabı’nda bu durum şu şekilde belirtilmektedir: Kadın mahpuslar iş ve mesleki eğitim konularında ayrımcılığa uğramaktadır. Kadın mahpus sayısının az olması nedeniyle, aktivitelere çok az erişim vardır veya hiç erişimleri yoktur (..) Kadınların katıldıkları aktiviteler tipik olarak dikiş ve temizlik gibi kadın cinsiyetine uygun olduğu düşünülen etkinlikler olabilir. Bunun anlamı, hapishanelerin toplumda var

olan rol modellerini kullanmayı sürdürdüğü ve böylece stereotipik algılarla kadınların üzerinde kurulan sınırlamalardan kurtulmalarına olanak tanımadığıdır.

Sonuç olarak temelinde ıslah etme bakış açısı olan cezalandırma sistemi, kadın mahpuslar açısından makul kadın rolünün dışına çıkmış kadınları bu rolün içine yeniden dahil etme amacı taşımakta ve toplumsal cinsiyet kalıplarını yeniden üretmektedir. Kadın mahpusların özgün ihtiyaçlarının karşılanması, hapishanelerde çalışmalarına ilişkin yukarıda bahsettiğimiz yapısal sorunların iyileştirilebilmesi veya çözülebilmesi için; tüm mahpusların çalışması bir hak olarak tanınmalıdır. Hastalık gibi çeşitli sebeplerden çalışmayan ve ailesince de kendisine destek olunmayanlar tespit edilmeli ve kendilerine karşılıksız olarak ihtiyaçlarını karşılayacak kadar destek sunulmalıdır. Kadınların yönlendirildiği işler bakımından cinsiyet ayrımcılığına son verilmelidir. Tahliye sonrası süreçte yeniden eve/özel alana kapatılmayı engelleyecek çalışma alanları açılmalı ve bu alanlarda çalışmaları sağlanmalıdır. Çalışma koşulları yeniden düzenlenmeli, işçi mahpusların alacağı ücret sendikaların katılımıyla belirlenmeli, iş sağlığı ve güvenliği kanunları işçi mahpusları da kapsar hale getirilmeli, işçi mahpuslar emekliliği kapsayan sigorta da dahil olmak üzere tüm özlük haklarından faydalanabilmelidir.

Kadın mahpuslar açısından makul kadın rolünün dışına çıkmış kadınları bu rolün içine yeniden dahil etme amacı taşımakta ve toplumsal cinsiyet kalıplarını yeniden üretmektedir. Kadın mahpusların özgün ihtiyaçlarının karşılanması, hapishanelerde çalışmalarına ilişkin yapısal sorunların iyileştirilebilmesi veya çözülebilmesi için; tüm mahpusların çalışması bir hak olarak tanınmalıdır.

DİPNOTLAR

- 1 Sema Suruç, *Kadın Hükümlüler: Cezaevi Yaşantısı Ve Tahliye Sonrası Gereksinimler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2013, s. 30.
- 2 Ezgi Duman, Duygu Doğan, Mine Akarsu, *Türkiyede Kadın Mahpus Olmak (TCPS Kitaplığı, İstanbul, 2019)*, s.107
- 3 5275 sayılı CGTİHK, 29. madde
- 4 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Sağlık Sigortası Kanunu, 5. madde
- 5 Tayfun Koç, *Türkiyede İşçi Mahpus Olmak (TCPS Kitaplığı, İstanbul, 2016)*, s.67
- 6 BM Uyuşturucu Maddeler ve Suç Ofisi, Cezaevi Müdürleri ve Politika Yapıcılar İçin Kadınlar ve Hapsedilme Üzerine El Kitabı, CİSST Ceza Adaleti El Kitapları Serisi, Türkçe 2. Baskı 2013, s. 43, 44.
- 7 Ezgi Duman, Duygu Doğan, Mine Akarsu, *Türkiyede Kadın Mahpus Olmak (TCPS Kitaplığı, İstanbul, 2019)*, s. 115 ve 118

Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Eğitimi Yaşamsaldır!

Simge Yardım

Eğitim Sen Merkez Kadın Sekreteri

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılığının, eğitimden çalışma yaşamına, sağlıktan karar mekanizmalarına katılıma kadar yaşamın her alanında ciddi boyutlara ulaştığı bir süreçten geçiyoruz. . Böylesi bir süreçte Simone de Beauvoir'ın "Kadın doğulmaz, kadın olunur. Sözü bir kez daha hatırlamak gerekiyor. Cinsiyetin bu dünyada 'başımıza gelenlerle ilişkili bir şey olduğunu yani, kız bebeklerin içlerinde annelik, yumuşaklık, sevecenlik, hamaratlık, oğlan bebeklerin ise savaşçılık, sertlik, alet edevat tamirine yatkınlık vb. tohumları taşıyarak dünyaya gelmediklerini.

O halde, bu dünyada başımıza ne geliyor da kadınlar daha şefkatli ve daha çekingen, erkekler ise daha dedim dedik, daha mücadeleci görünüyorlar? Neden

daha çok erkek mühendis, daha çok kadın öğretmen var?

Yüzlerce, binlerce "neden" sorusuyla sorgulayabileceğimiz cinsiyet eşitsizliğinin eğitimde, sağlıkta, çalışma yaşamında, medyada, siyasette, ailede her gün yeniden üretildiği ülkemizde eğitimdeki cinsiyet eşitsizliği, toplumsal eşitsizliğin bir uzantısı olarak karşımıza çıkmakta. Geleneksel cinsiyet rollerinin aile, okul, hukuk, ahlak, din ve medya tarafından sistemli bir şekilde inşa edildiği ataerkil egemen işleyişte, eğitim sistemi bu eşitsizliklerin sürdürülmesinde önemli bir rol oynuyor. Türkiye'deki eğitim sisteminin özellikle kadınların ve kız çocuklarının geleneksel cinsiyet rollerini meşrulaştıran yapısı, AKP-MHP iktidar bloğunun muhafazakâr ve gerici cinsiyet anlayışı ile birlikte derinleşiyor.

Yasal zeminde eğitimde cinsiyet eşitliğini düzenleyen hükümler tanımlanmış olsa da eşit olmayan güç dağılımlarının var olduğu bir toplumda ve eğitim sisteminde kız ve erkek öğrenciler yasalar önünde eşit sayılsa da pratikte kadın ve erkek eşitliğinden söz etmek mümkün değil. Günümüzde kadınların ve kız çocuklarının okuma yazma ve okula erişim oranları geçmiş yıllara göre artış göstermektedir. Ancak okula erişim yeterli değildir. Kız çocukları evde, sokakta, okulda yani toplumsal yaşamın her alanında ciddi boyutlarda şiddet riski altında bulunmakta, cinsiyetleri nedeniyle daha fazla ayrımcılığa maruz kalmakta, karar alma süreçlerinde dikkate alınmamaktadırlar. Kadınların yaşamda eşit fırsatlara erişmesi, cinsiyetçi kalıp yargılardan kurtulması ve yasal haklarını

kullanabilmesi için cinsiyetçi öğelerden arındırılmış, bilgi ve becerilerini geliştirerek onları güçlendiren eğitim politikalarına ihtiyaç vardır. Ancak, tarihsel, toplumsal ve ekonomik norm ve kalıpların inşa edilip yeniden üretildiği bir iktidar alanı olan okul ve eğitim sisteminde, erkek egemen işleyişi destekleyen cinsiyetçi rol, beklenti ve kalıp yargılar kız ve erkek öğrencilere dolaylı ya da dolaysız yollarla aktarılmaktadır. Cinsiyet eşitsizliklerini “doğal” ve “var olması gereken” bir durum olarak aktaran ders kitapları, uygulamalı dersler ve veli- öğretmen-idareci ilişkileri ile öğrencilerin cinsiyet rollerine uygun davranış kalıpları ve kazanımlar elde etmesi beklenmektedir.

Eşitsiz rol dağılımlarını destekleyerek buna uygun bir içerikle hazırlanan ders kitaplarında, cinsiyetçi mesajlar açık ve örtük bir şekilde sunulmaktadır. Geleneksel kadınlık rollerini İslami kurallar ile meşrulaştırmaya çalışan Millî Eğitim Bakanlığı, eğitimin en önemli unsuru olan ders kitaplarıyla, aile yaşamını kutsayan ve kadını yok sayan politikaların sürdürücüsü olmaktadır. Eğitim müfredatı eleştirel düşüncüyü engelleyerek sorgulamayan bireyler yetiştirmeyi hedeflemekte, kız çocuklarına ve kadınlara dayatılan geleneksel yaşam biçimi eğitim müfredatı ile yeniden üretilmektedir. Tekçi, gerici, cinsiyetçi müfredat ile ayrımcılık derinleşmekte, cinsel yönelim farklılıkları da yok sayılmaktadır. Karma eğitime yönelik müdahaleler, eğitimin dinselleşmesi ve çocukların geleneksel rol kalıpları ile yetiştirilmesine yönelik müfredatlar şiddetin ve cinsel istismarın önünü açmaktadır. Resmi müfredatta yer almayan hâkim sosyokültürel mesajların okulun kültürel ortamı ve işleyişi, öğretmenlerin genel tutum ve davranışları ile iletilmesine gizli/örtük müfredat denilmektedir. Gizli müfredat ile yazılı olmayan kurallar ve değerler; okulun kültürel ortamıyla ilişkili olarak, etkinlikler, törenler, sınıf or-

tamı, rehberlik gibi faaliyetler ve mekânsal ayrımlar ile öğretilir. Gizli müfredat toplumsal ayrımların, cinsiyetçi iş bölümlerinin ve denetimin eğitim yoluyla olağan kabul edilmesine ve sürdürülmesine yol açar. Söz gelimi, kız çocuklarını itaatkâr, uyumlu, fedakâr ve ikincil bir role razı etmek için erkek çocuklarının daha güçlü, akıllı, yeterli, bağımsız ve rekabetçi olduğunu benimsetmek gizli ve resmi müfredatla sağlanır. Böylelikle, cinsiyete dayalı kalıp yargılar eğitim sistemi ile yerleşmekte, kızların kamusal alanda kendilerini var edebilmesi güçleştirilmektedir.

İçinden bulunduğumuz Pandemi dönemi ile birlikte, ekonomik ve toplumsal cinsiyet farklılığından kaynaklanan eşitsizlikler daha da ağırlaştı. Tarihsel ve toplumsal açıdan dezavantajlı olan kız çocukları özellikle sığınmacılar, mevsimlik tarım işçileri, sosyoekonomik alt sınıflar, engelliler gibi kriz anlarında daha kırılgan olan grupların okulu bırakma riski ve okula dönmeme olasılıkları bu dönemde daha da arttı. Okulların kapanmasıyla, ev içi işler ve kardeşlere bakma sorumluluğu çoğunlukla kız çocuklarına yüklendi. Üstelik kız çocukları şiddet, istismar durumlarına karşı destek alabilecekleri okul, öğretmen, arkadaş gibi aktörlere erişimi de kaybetti. Kız çocuklarının okuldaki, ekonomik ve toplumsal yaşamdan koparılması, onları toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle her türlü şiddete, istismara ve çocuk yaşta evliliklere karşı savunmasız hale getirmektedir. Kadınları ve özellikle kız çocuklarını maruz kaldıkları şiddet ve istismardan korumakla ve önleyici tedbirleri almakla yükümlü olan hükümet ise kadın ve çocuk haklarını daraltan, şiddeti ve çocuk yaşta evlilikleri olağanlaştıran politikalar geliştirmekte. Yaşam güvencemiz sayılan ve eğitimde toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını taraf devletlere sorumluluk olarak yükleyen İstanbul Sözleşmesinden çekilme kararı alınabilmekte. Devletin, kadına yönelik şiddet ile mücadelede hukuki bir barikat oluşturan İstanbul Sözleşmesini fesh etmesi, şiddetin kurumsallaşmasına ve teşvikine yol açmakta, eğitimde cinsiyet eşitliği politikalarından daha da uzaklaşılmasına neden olmaktadır.

Cinsiyet eşitsizliklerini “doğal” ve “var olması gereken” bir durum olarak aktaran ders kitapları, uygulamalı dersler ve veli- öğretmen-idareci ilişkileri ile öğrencilerin cinsiyet rollerine uygun davranış kalıpları ve kazanımlar elde etmesi beklenmektedir.

Sözleşmenin 14. Maddesinde eğitimin rolüne vurgu yapılarak, “Taraflar, yerine göre, tüm eğitim seviyelerinde resmi müfredatta, kadın erkek eşitliği, toplumsal klişelerden arındırılmış toplumsal cinsiyet rolleri, karşılıklı saygı, kişisel ilişkilerde çatışmaların şiddete başvurmadan çözüme kavuşturulması, kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kişilik bütünlüğüne saygı gibi konuların, öğrencilerin zaman içinde değişen öğrenme kapasitelerine uyarlanmış bir biçimde dahil edilmesi için gerekli tedbirler alınacaktır” denilmektedir.

Kadın eğitim emekçileri açısından da iş yerleri kadınların kendini özgürce ifade edebildiği alanlar olmaktan uzaktır. Yapılan araştırmalar toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ile ilişkili bir şekilde, kadın eğitim emekçilerinin, işyerlerini kısıtlamaların yaşandığı, kendilerinin idare tarafından kontrol edildiği, işe girmede, ücretlerde, terfi ve yükselmelerde, sosyal haklarda mobbinge ve ayrımcılığa uğradığı alanlar olarak tanımladıkları görülmektedir. Kapitalist ekonomik sistemin ataerkil yapısı ve sebep olduğu güç eşitsizlikleri iş yaşamında da sürmektedir. Kadınlar neoliberal politikaların yarattığı rekabetçi, esnek, güvencesiz ve kayıt dışı istihdam koşullarında çalışmaya mecbur bırakılmakta, sadece çalışan oldukları için değil kadın olmalarından dolayı da ayrımcılığa ve mobbinge daha fazla maruz kalmaktadır. 2019 verilerine göre MEB bünyesinde, il milli eğitim müdürü, il müdür yardımcısı ve ilçe milli eğitim müdürü olarak görev yapan üst düzey 1.299 yöneticinin yalnızca 25'i kadındır. Kadın yönetici sayısının toplam yönetici sayısına oranı ise 1,92'dir.

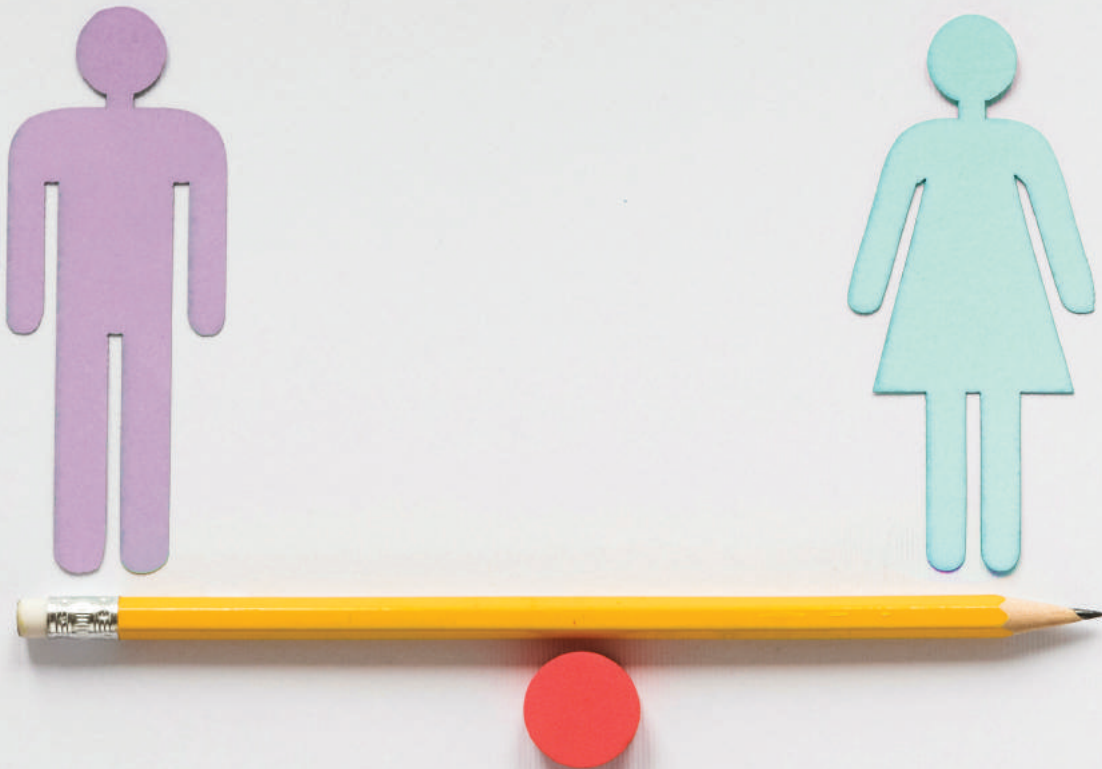
Sonuç olarak, İktidarın tekçi, gerici, cinsiyetçi toplum yapısını inşa etmek için araç olarak kullandığı cinsiyetçi eğitim sistemine karşı başlattığımız "toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi yaşamsaldır" kampanyamızla yaşamın her alanında değişim ve dönüşümü hedefliyoruz.

- Siyasi iktidar, Millî Eğitim Bakanlığı ve Yükseköğretim Kurulu aracılığıyla uluslararası sözleşmelere

atılan imzaların gereğini yapmalı, toplumsal cinsiyet eşitliği eğitimi tüm kademelerde ve üniversitelerin tüm bölümlerinde ders olarak okutulmalıdır.

- Kızların ilköğretimde okul terklerinin azaltılması için önlemler alınması, kız çocuklarının okullaşma oranlarının yükseltilmesi ve kadınların okur yazarlık oranının yükseltilmesi
- Eğitim öğretim müfredatı, cinsiyet eşitliği perspektifi esas alınarak yeniden düzenlenmelidir.
- Eğitimde toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ortadan kaldırmak ve kadınların yönetim düzeylerinde yer almalarını sağlamak için cinsiyet eşitliği sağlayan mekanizmalar uygulanmalı, cinsiyet eşitliğinin esas alındığı bir çalışma yaşamı ve ortamı sağlanmalıdır.
- "Toplumsal Cinsiyet Eşitliği, Ayrımcılık ve Mobbing" başlıkları hizmet içi eğitim konuları haline getirilerek tüm eğitim emekçilerinin bu eğitimleri alması sağlanmalıdır.

Her biri yaşamsal değerde olan taleplerimiz için, iş yerlerimizde, sokaklarda, yaşamın her alanında mücadele ettik, mücadele etmeye devam edeceğiz. taleplerimiz için, birlikte daha güçlü bir mücadeleyi örgütleyelim. Eşit ve özgür bir toplumu inşa edelim.

RÖPORTAJ

Umarım Ben De Korona Olmuşumdur...

*Özlem Keleş***BTS Havacılık Şube Kadın Sekreteri**

Pandeminin esas yükünü kadınlar çekiyor demiştik. İşçi olarak, anne olarak, vatandaş olarak kadınlar her zaman bir sıfır geride başladıkları bu hayatta taşıdıkları yükün ağırlığının daha da arttığı dönemler yaşıyoruz. Bu sayımızda DHMİ'den bize ulaşan bir kadın çalışanla yaptığımız bir röportajımız var. Şimdi bu süreçte en fazla desteğe muhtaç konumdaki kadınlardan biri, bir anne ile çocuğunun geçirmiş olduğu Korona sürecini konuştuk.

BTS Kadın: Öncelikle tekrar geçmiş olsun diyoruz. Türkiye’de çalışan birçok kadının yaşadığı ve yaşaması çok muhtemel bir süreçten geçtiniz. Bize aktarabilir misiniz?

F.E.T: Teşekkür ederim. Uzun yıllardır bekar bir anneyim, çocuğun hastalık durumlarında her zaman yaşadığım temel sorun, çocuk hasta iken onu bırakıp nasıl işe gideceğim sorusudur. Okul kapandığında da böyle, çocuk hasta olduğunda da böyle. Türkiye’deki birçok kadın gibi ilk destek kaynağım kendi ailem olur. Ben isteyken, çocuk okulda hastalansa bir şey olsa ilk ulaştığım insan çocuğun teyzeleri. Fakat Korona çok farklı. Hem yüksek bulaş riski hem de önce 14 gün (Not: Röportaj yapıldığı sırada karantina süresi 14 gündü) Korona karantinası anneyi tamamen yalnız bırakan bir süreç. O haldeki çocuğu işe gitmek için birilerine emanet edip kimsenin vebalini alamıyorsun.

Eski eşimin Covid pozitif olduğunu öğrenince, çocukta hiçbir semptom olmamasına rağmen birkaç gün önce onda kaldığı için, 28 Aralık gecesi teste götürdüm. Tıp Fakültesinde gece vakti çocukla o sırayı beklemeyi göze almadığımdan ve ikimizi de Korona değilsek bile Korona kapma ihtimali yüksek bir sıraya sokmak istemediğimden özel bir hastaneye test için götürdüm. Asgari ücretin onda biri kadar bir miktarı ödemem

Tıp Fakültesinde gece vakti çocukla o sırayı beklemeyi göze almadığımdan ve ikimizi de Korona değilsek bile Korona kapma ihtimali yüksek bir sıraya sokmak istemediğimden özel bir hastaneye test için götürdüm. Asgari ücretin onda biri kadar bir miktarı ödemem gerekti ve sonuç oğlum için pozitif. Yakın zamanda bir yakınımızı Koronadan kaybetmiş olduğumuz için çocuğun kapıldığı dehşeti anlatamam.

gerekti ve sonuç oğlum için pozitif. Yakın zamanda bir yakınımızı Koronadan kaybetmiş olduğumuz için çocuğun kapıldığı dehşeti anlatamam. Testi yapan sağlıkçı arkadaşın çocuğa “erkek adamsın ağlama” telkinlerini duyunca yaşadığım ıstırapı da, ‘alt kata inin kayıt yaptırın, üst kata çıkın parayı yatırın’ diye beni hastane içinde dolaştırırlarken insanlarla temas etmemek için duvarlara sürünerek gitme isteğimi de herkes anlayacaktır.

Oysa geçen Mayıs ayında ben de Korona geçirmiş ve bu süreçte çocukla birlikte evde kalmıştık. Tamamen yalnızdım. 8 yaşında bir çocuğu 14 gün evde tutmanın -hatta zapt etmek diyelim- hele kendin hasta iken onunla da ilgilenmenin ne demek olduğunu bütün anneler iyi bilir. Bu sefer Korona olan çocuktu. Sabah filyasyon ekibi arayınca “ateşi çıkarsa ateş düşürücü şurup verin” dışında bir sağlık önerisi verilmedi. Anlıyorum, işleri başlarından aşkındır... Çocuğun karantinaya girdiği koşullarda benim durumumu sordum, aşılı olduğum için temaslı sayılmadığımı, beş gün sonra test yaptırmamı söylediler. Neden temaslı sayılmadığımı anlayamadım. Aşılarım tam olduğu için temaslı olmadığımı söylediler. Israrla işe gitmek zorunda olup olmadığımı sordum, filyasyon ekibinin yapacağı bir şey olmadığını elbette biliyorum, bana sadece pozitif çıkarsam zaten benim de karantina-da olacağımı negatif çıkarsam işe gitmeye devam edeceğimi söylediler. Düşünün 14 gün çocukla birlikte evde olacağım, büyük çocuk değil ki bu kendisini odaya kapatıp teması sıfıra indireyim. Geceleri terini silen, korktuğunda sarıldığı benim. Zaten başka bir kişiyi de bu riske sokamam. Bir şekilde değilsem bile karantina boyunca bu hastalığın riski altındayım, beşinci değil de yedinci gün kaparsam ne olacak? Ben servise binerken, işe giderken, havacılık sektöründeyim insanlarla temas ederken, tuvalet kullanırken insanlara benden virüs varsa bulaştıracığımı bile bile nasıl işe gideyim? Veleve ki gittim tek başına kendi bakımını sağlayamayacak bir çocuğu kime nasıl bırakacağım? Şimdilik bir sıkıntısı bir semptomu yok ama ya ilerlerse? Ateşlenirse?

BTS Kadın: Deneyiminiz birçok kadın için oldukça ortak. Bugün Türkiye’de birçok kadın büyükanne, dede yahut aile desteği olmadan çalışma hayatını sürdüremeyecek koşullarda yaşam mücadelesi veriyor. Bu tarz hastalık ve mücbir durumlar da bunu katmerliyor. Bu süreçte işyeri ile ilişkiniz nasıl oldu?

F.E.T: Öncelikle oğlanın okuluna ve işyerime haber verdim. Oğlanın sınıf velilerine çocuğun bir semptomu olmadığını bu yüzden bir önceki gün okula gön-

Sınıf velilerine çocuğun bir semptomu olmadığını bu yüzden bir önceki gün okula gönderdiğimi, babasında Korona olduğu ortaya çıkmasa herhangi bir şeyden kuşulanmayacağımı bildirdim. Nedense insanlar ülke gerçeklerini sorgulamak yerine, insanları sorgulamayı daha kolay buluyor. Kim hasta çocuğunu 'gitsin okulda daha da kötü olsun' diye okula yollar ki? "Maske-mesafe-hijyen" diye diye yükü bize bıraktıkları gibi şimdi de sen çocuğunu neden okula yolladın, sen neden Korona olduğunu fark etmedin? Doktor muyum, virolog muyum?

derdiğimi, babasında Korona olduğu ortaya çıkmasa herhangi bir şeyden kuşulanmayacağımı bildirdim. Nedense insanlar ülke gerçeklerini sorgulamak yerine, insanları sorgulamayı daha kolay buluyor. Kim hasta çocuğunu 'gitsin okulda daha da kötü olsun' diye okula yollar ki? "Maske-mesafe-hijyen" diye diye yükü bize bıraktıkları gibi şimdi de sen çocuğunu neden okula yolladın, sen neden Korona olduğunu fark etmedin? Doktor muyum, virolog muyum? Her pazartesi test mi yaptıracağız çocuklara okula göndermek için? Kim yapabilir ki bunu?

İşyerim daha da ilginç, çocuğun durumunu söyleyince ilk tepki yıllık izin alırsın demek oldu. Zaten 30 gün yıllık iznim var, iki hafta sömestr tatili, bir hafta nisan ara tatili, bir hafta kasım tatili daha bunun yaz tatili var, gelecek sene okulların açılma süreci var, hastalığı var şusu var busu var. Yıllık izni şimdi kullanırsam diğer zamanlarda ne yapacağım? Bildiğin sanki 'kalan sağlar bizindir' anlayışı ile sağlık politikası yürütüyorlar. 'Kadınlar evde otursun'a dayalı bir sistem. Akıllarına gelse bile umursarlar mı ki, çalışan anneler ne yapacak diye çare çözüm aramak?

BTS Kadın: Bu süreçte flyasyon ekibi dışında arayan soranınız oldu mu?

F.E.T: Elbette işyerinden dostlar aradılar. İhtiyacım olup olmadığını sordular, herhangi bir şeye ihtiyacım olup olmadığını. Sağ olsunlar. Birilerinin benim derdimi dinlemesinin bile yeteceği bir süreçteyim. Zaten ben de hemen bu başlığı sendikaya taşıdım. Bunu yalnız ben yaşıyor olamam, bu başlıkta ne yapabiliriz, benim durumundaki kadınlara nasıl destek sunabiliriz, ben işe gidip insanlara virüs bulaştırma vebalini alamam zaten bu yaşta bir çocuğu da evde yalnız bırakmam bu durumda haklarım nedir, nasıl bir mücadele verebilirim, bu durumlarda daha önce neler yapılmış sendikalarca öğrenmek istedim.

Bir de yaşadığım yerin ilçe belediyesinden aradılar oğluma geçmiş olsun demek için. Bir isteğim olup olmadığını sordular, bu durumda çocuğu bırakıp işe gidemeyeceğimi ne yapmam gerektiğini sordum. Biz bu konu ile ilgilenmiyoruz bu Sağlık Bakanlığının işi dediler. O zaman siz ne ile ilgileniyorsunuz dedim. Erzağa falan ihtiyacınız varsa yardımcı olabiliyoruz dediler. İşe gitmeyip işten atılırsam ihtiyacım olacak, bunu mu bekliyorsunuz? Siz o zaman arayın bari dedim. Neden bilmem çok bozuldular, bizi sizi geçmiş olsun diye aramak istemiştik dediler bir işime yaramayacaksanız aramayın, hem nerden aldınız benim telefonumu gizli belge değil mi bunlar? Hasta hakları falan yok mu? Aklıma gelmedi o zaman ya, telefonu kapatınca düşündüm. Siz belediyeinde bu durumdaki annelere ne yapıyorsunuz onu söyleyin diye sormak.

Ne fena değil mi? Yarın tekrar teste gideceğim ve umarım Korona olmuşumdur, umarım bana da bulaşmıştır diyorum içimden. Böylece işe gitmeyip evde oğluma bakabileceğim.

Ardından ısrarla Sağlık Bakanlığını aradım bana bir yetkilinin arayacağını söylediler. Sağlık Bakanlığı

aradı, ama sanki beni fırçalamak için aradı. Derdimi anlattım hadi bırakalım kamu sağlığı açısından risk taşıyıp taşımadığımı çocuğu ne yapacağımı söyledim. Bana "babası baksın o da Koronaymış" dediler. Babası daha ağır geçiriyordu yine de peki babası ile aynı Korona versiyonu olup olmadığını nasıl anladınız ikisine de ayrı herhangi bir test vs. yapılmadı dedim. "Sizde yoksa babasından kapmıştı ondan kaptıysa da aynı versiyondur" diyerek içimi rahatlattılar (!) Test yaptırmaya gitmek için bile çocuğu bırakacak yerim yok, çocuğu da mı götürüyüm hastaneye diyerek sordum "Çocuğun herhangi bir şekilde sokağa çıkmasının yasal suç olduğunu" söylediler. Nasıl bir ikilem? Sabırla tekrar derdimi anlattım bana "işçiler ne yapsın, sağlıkçılar ne yapsın? Onların da çocukları hasta oluyor" dedikleri noktada artık derdimi anlatmamın bir işe yaramadığını fark ettim. Her şeye rağmen durumumun, talebimin yetkili bir mercii iletilmesini

istediğimi söyledim "Biz bu kararları alırken her türlü değerlendirmeyi yaparak aldık başka iletilecek bir mercii yok" dediler.

Tüm süreçte şunu anladım. Annelere "Umarım Korona olmuşumdur da evde kalıp çocuğuma bakabilirim" dedirten sisteme karşı vereceğimiz mücadele "iyi ki bir aradayız" diyebilmekten güç alacaktır. Ben bu süreçte bir kere daha bunu öğrendim. Ebeveynler için çocuk hastalık izni istiyoruz. Çocuk raporlu olduğu sürece ona bakım vermekle yükümlü kişinin de idari izinli sayılması gerekiyor. Dünyanın en somut, en gerçek, en net taleplerinden birine sahibim. Bütün dünya bir pandemi yaşıyor ve yükü yine biz kadınların sırtına bırakıyorlar.

BTS Kadın: Vakit ayırdığınız için teşekkür ederiz.

DOSYA

OHAL'de ve Her Halde Kadınların Eşitlik ve Özgürlük Mücadelesi

Aysun Gezen

Önceki dönem KESK Eş Genel Başkanı ve Barış Akademisyeni

Yoksulluğun derinleştiği, toplumun – küçük mutlu bir azınlık dışında – tüm kesimlerine yaygınlaştığı, işsizliğin sürekli rekor tazelediği, temel tüketim maddelerine fahiş zamların yağdığı, ekmek kuyruklarının alabildiğine uzadığı, elektrik faturalarının cep yaktığı bir dönemden geçiyoruz. Asgari ücret, ortalama ücrete dönüşmüş durumda; yoksulluk ve açlık sınırı sürekli

yükselirken asgari ücret daha ilk ayda açlık sınırının altında kaldı, enflasyon – her türlü “resmi” müdahaleye rağmen – tarihin en yüksek seviyesinde; taneyle alışveriş dönemi, pazarın akşam saatlerini bekleme, ezilmiş, tarihi geçmiş ürünleri alma gibi çarelerle baş başa bırakıldı yoksullaştırılan halk.

Emeğiyle geçinenlerin alım gücü düşerken, çalışma koşulları da giderek kötüleşiyor. Uzun saatler, düşük ücretlerle, güvencesizleşmenin, esnekleşmenin derinleştiği, çalışanlar arasında dayanışma ilişkilerinin aşındırıldığı, istihdamın parçalandığı, eş değer/eşit işi yaptığı halde farklı ücret ve haklara tabi farklı statülerin yaratıldığı bir çalışma yaşamı da dayatılıyor. Kuşkusuz emek rejimindeki otoriterleşme yeni değil; kimi dönemler yavaşlatılabilse de 40 yıllık bir sürekliliğe sahip ve AKP iktidarı da darbe girişimini kendisine sunulan bir lütuf bilerek emeği ucuzlatmayı, kuralsızlaşmayı, güvencesizleştirmeyi hızlandırdı. 12 Eylül 1980 darbesinin hemen akabinde dönemin TİSK başkanı Halit Narin'in "şimdiye kadar işçiler güldü, artık gülme sırası bizde" diyerek darbenin temelinde yatan nedeni ortaya koymasıyla 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrası ilan edilen OHAL'e dair Erdoğan'ın "biz OHAL'i grev tehdidi olan yerlere anında müdahale için kullanıyoruz; OHAL'i iş dünyamız rahat çalışsın diye yapıyoruz" demesi arasındaki süreklilik sarıh bir biçimde ortada. 20 yıllık AKP iktidarında neoliberal politikalar çok daha "sadık" ve gerektiğinde saldırgan biçimde uygulandı. 10'uncunun daha da ileri götürülerek uygulanacağını teminat altına alan 11. Kalkınma Planı'nın girişinde ucuz emek arz eden ülkelerle rekabet – yani emeği ucuzlatma, kuralsızlaştırma, ülkeyi yerli-yabancı sermaye için ucuz emek cennetine çevirme – hedefi açıkça yazılmıştı. 15 Temmuz'dan istifade ilan edilen OHAL işte bugünkü Saray rejiminin yanı sıra emek rejiminde bu hedefe uygun düzenle-

melerin yapılması için de önemli bir fırsat yarattı AKP için. 130 binin üzerinde kamu emekçisi, neyle suçlandığını dahi bilmeden, savunma hakkı tanınmadan, masumiyet karinesi çiğnenerek son derece adaletsiz bir biçimde KHK ekli listeleriyle kamu görevinden çıkarıldı. Bu aynı zamanda çalışma, eğitim, seyahat gibi birçok temel hak ve özgürlüğün de gasp edilmesi anlamına geliyordu. OHAL ve KHK rejiminin bu boyutunu sürekli vurguladık. Bunun yanı sıra KHK rejiminin AKP'nin kadın politikasıyla ve KHK rejiminin kadınlar açısından derinleştirdiği sorunlar boyutuyla ele alınması da son derece önemli. Çünkü siyasal rejimin ve otoriterleşen emek rejiminin taşlarını döşemede en önemli aşama diyebileceğimiz OHAL ve KHK süreci, aynı zamanda kadınların kamusal alandan, çalışma yaşamından dışlanması, eve kapatılması, kendisine biçilen "kutsal annelik" ve "evin süsü" rolünü yerine getirmesi, ezcümle patriyarkal sistemin yeniden üretimi için de işlev gördü.

"3 ayda kaldırırız" diyerek ilan edilen defalarca uzatılıp resmi olarak iki yıl süren OHAL süresince çıkan 36 kanun hükmünde kararname ile ihraç edilen kamu çalışanlarının %20'den fazlası kadındı. Ekonomik bağımsızlığın kaybedilmesi, patriyarkal yapının sürekli yeniden üretildiği aileye, kocaya, sevgiliye bağımlı hale gelmek, yaşadığı evi kapatıp ailenin yanına dönmek, şehir değiştirmek zorunda kalmak, daha fazla ekonomik, fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddete maruz kalmak anlamına geldi. İhraç edilen kadınların birço-

ğu da konserve, salça, erişte, el işi vb. gibi kendisine uygun görülen geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri içerisinde geçim sağlamaya ya da haneye katkı yapmaya çabalamak zorunda kaldı. KHK ile ihraç edilmek kadın yoksulluğunu ve işsizliğini de derinleştirdi. Sadece KHK ekli listelerine adı yazılan kadınlar üzerinden de işlemedi, aynı zamanda KHK'lar eliyle kadın ve çocuk dernekleri kapatıldı; sığınma evinde kalan kadınların bilgilerinin üçüncü taraflarla paylaşılmasını getiren kimi uygulamaların ortaya çıkması, kadın belediye başkanlarının, milletvekillerinin tutuklanması da çok daha fazla sayıda kadının yaşamlarını derinden etkiledi; onları ihtiyaç duyduğunda ya da şiddete maruz kaldığında destekleyecek ya da hak arayışlarında dayanışma gösterecek kurumlar yok edilmiş oldu. Taraf olunan uluslararası sözleşmelerle ve anayasa ile güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkını kullanmak isteyen kadınların engellenmesi, bu hakkını kullanan kadınlara yönelik "aşırı" kolluk şiddeti, yargı eliyle cezalandırma pratikleri de OHAL ile gerekçelendirildi. OHAL KHK'ları ekli listelerle işinden edilen, hakları gasp edilen kadınların yanı sıra çok daha ağır bir bilanço'ya yol açtı. Bugün gerek KHK'ların yasalaşmasıyla gerek kimi uygulamaların halen sürmesiyle, hukuki olarak kaldırılmış olsa bile süreklileşmiş bir OHAL rejimi var.

Patriyarka-kapitalizm ve siyasal İslam uyumu kadınların toplumsal yeniden üretim rollerini üstlendikleri ve aynı zamanda ucuz iş gücü olarak da dahil olabilecekleri bir çalışma yaşamını kadınlara "uygun görüyor". Esnek, güvencesiz, atipik istihdam biçimleri yaygınlaşırken kayıt dışı çalışma yahut işsizlik de en çok kadınları olumsuz etkiliyor. Kadın ve erkek arasındaki eşitsizlikler de giderek büyüyor. Ekonomik kriz ve pandemi de tüm bu tabloyu derinleştirdi. Fakat AKP iktidarı bu tablodan hiç de rahatsız değil; bunun için cumhurbaşkanı da dahil olmak üzere en yüksek perdeden kadınlara yönelik söylemleri şöyle bir hatırlamak yeterli olacaktır. Bizzat Erdoğan, kadın ve erkeği eşit konuma getirmenin, eşitliğin mümkün olmadığını, fitrata aykırı olduğunu söylemişti. Mehmet Şimşek Maliye Bakanı iken kriz döneminde kadınlar iş aradığı için işsizliğin daha yüksek olduğunu ifade etmişti. Orman ve Su İşleri Bakanı iken Veysi Eroğlu'nun "iş istiyoruz sayın bakanım" diyen kadınlara cevabı "neden, evdeki işler yetmiyor mu?" olmuştu. Kadının çalışarak fuhuşa hazırlık yaptığı, kahkaha atan kadının iffetsiz olduğu, kadının tek kariyerinin annelik olduğu, kadının evinin süsü olduğu söylemleri bakanından cemaat-tarikat yöneticilerine, şarkıcısından rektörüne adeta havada uçtu. Bir kadının elini tokalaşmak için tutmak, ateş tutmaktan daha korkunç diye fetvalar verildi; hamile kadın da sokakta dolaşmasındı;

o saatte orda ne işi vardı; o kıyafeti giymeseydi. Eril zihniyeti ve erkek şiddetini – her türlü şiddeti – meşru gösterecek söylemler sürekli dolaşıma sokulurken yargı pratikleriyle de desteklendi. İstismarcı aklayan, kadınların mücadeleye kazanılmış haklarına saldıran uygulamalar yasa kılıfına sokuldu. Her güne kadın katliamı ve şüpheli kadın ölümü haberleri ile uyanıyoruz. AKP iktidarı “makbul kadın” yaratmak için kadın bedeni, emeği ve kimliği üzerindeki denetimini arttırmak üzere adımlar atıyor. Bu adımlar içerisinde kadınlar açısından en yaşamsal olanı ise İstanbul Sözleşmesi’nden çıkma kararıydı.

Toplumsal yaşamın bütününe dinselleştirme politikaları, tarikat ve cemaatlerin her alanda giderek artan varlığı ve belirleyiciliği, kadınlara yönelik politikalarda da kendisini gösterdi. Kadınların itirazına rağmen, tarihin tekerleğini geri döndürmek isteyen küçük bir azınlık istediği için Erdoğan’ın imzasıyla bir gece yarısı çıkan bir cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile İstanbul Sözleşmesi’nden çıkıldı. Kararnamenin hukuka uygun olmadığı, onaylandığı biçimle ancak imzanın çekilebileceği gibi konular üzerinde yeterince tartışıldı; sözleşmeden çıkıldığı tarihten bu yana kadına yönelik şiddetin daha da arttığı verilerle ortada, failer fiillerinin cezasız kalacağını bilerek daha da cüretkâr davranıyor. Ancak burada, yazının kapsamı açısından önemli olan husus, tek adam rejiminin kararnamelerle yönetme üzerine kurulu yapısı. Cumhurbaşkanının kendisi hiçbir yasayla sınırlanmadan temel hak ve özgürlükleri askıya alacak, yok edecek kararları kararnameler eliyle alıyor; iktidarın sınırsızlığı ve keyfiliği KHK rejiminin fiili sürekliliği ile adım adım tesis ediliyor. OHAL’den istifade süreklileşen KHK rejimi kadınların eşitlik ve özgürlük mücadelesini bastırmak, ezmek, kazanılmış haklarını gasp etmek, kadını kamusal alandan dışlayarak eve kapatmak üzere işliyor. Böylelikle hem patriyarkanın, hem emek sömürsünün – üretim ve toplumsal yeniden üretim bağlamında – hem de siyasal İslamcı ideolojinin yeniden üretimi güvence altına alınmış oluyor.

Bugün kadınların, çocukların, LGBTİ+ların yaşamalarını tehdit eden, onları geleceksizleştiren, tahakküm altına almaya çalışan bu rejimin taşları da onbinlerce kadının işinden edildiği, kadın ve çocuk derneklerinin kapatıldığı, hak arayışlarının şiddetle ezilmeye

çalışıldığı OHAL ve KHK’lar eliyle döşendi. Kadınların mücadelesi ise her tür baskı ve şiddete rağmen asla bir adım geri gitmedi. Kadınlar tahakküm altına girmeyi her zaman reddetti ve etmeye de devam ediyor. Kadının bağımsız bir özne olarak var olması, eşit ve özgür bir yaşamın kurulması için mücadelesini, birbiriyle adeta simbiyotik ilişkide olan patriyarkaya, kapitalizme ve siyasal İslamcı ideolojiye karşı yürütmesi çok önemli. Nitekim Taliban’ın iktidara gelmesi, birçok gelişmiş ülke tarafından hızla tanınması, hatta ülkemizde Erdoğan’ın “Türkiye’nin Taliban’ın inancı ile ters bir yanı yok” diyerek eli arttırması bu üçlü ilişkinin – patriyarka, kapitalizm, siyasal İslam – birbiriyle hiç ters bir yanının olmadığını da çok net ortaya koydu. Ortadoğu’yu kan gölüne çeviren, kadınları köleleştirip satan, katleden radikal İslamcı, köktendinci çeteler eliyle yürütülen vekalet savaşlarının da en çok kadın ve çocukları etkilediği açık. Hayatta kalmak için göç etmek zorunda bırakılan kadın ve çocukların göç ettikleri ülkelerde yaşadığı her tür sömürü ve şiddet de ayrıca uzun uzadıya ele alınması gereken bir konu. Ancak kadınların eşitlik ve özgürlük mücadelesinin üzerine oturacağı politik hat için değinmek de zorunlu.

Bugün kadınların bağımsız özne olarak varoluşu, korkusuzca ve özgür yaşaması, eşitliğin sağlanması için kapitalizm karşıtı, feminist, laikliği kazanmayı, barışın tesisini hedefleyen bütünlüklü bir mücadele olmazsa olmazdır.

Kadınların yüzlerce yıldır verdiği mücadeleyle kazandığı haklarını yok etmeye, onları eşit ve özgür bir yaşamı düşlemekten, bunun için mücadele etmekten alıkoymaya kimsenin emri, hükmü, fermanı yetmez.

Yaşasın kadınların birlik, dayanışma ve mücadelesi!

DOSYA

“Ötekini Oku, Derinde Dipte Duranı” *

Narin Duru

SES Bakırköy Şube

Parçadan bütüne doğru yol almak mı bizi gerçekliğe daha fazla yakınlaştırabilir, yoksa bütünden parçaya doğru yol almak mı? Bu tartışılabilir bir konuya da şuan bu niyeti taşımazken metnin başında salt bir soru cümlesi olarak buna yer açış nedenim, bir metin yazmayı düşündüğüm andan itibaren başımdan savuşturamadığım bir soru oluşundandır. Bunu bir açılış çağrışımı kabul edelim.

Şimdi önümde duran bir yeni yıl takvimine baktığımda zaman' ı, uçuşunu sezdirmeyen ele avuca sığmaz bir kuşa yordum. -Seçtiğim değil de- payıma düşen konu olan OHAL dönemi KHK'leri ve ihraçlar sürecinden bir parça'nın hikayesini de zamanın bir kanadına yazmaya çalışacağım.

Bir sağlık emekçisiyim. Acil tıp teknisyeni olarak 9 yıl 3 ay çalıştığım kurumdaki işimden atılalı 5 yıl 3 aylık bir zaman parçası geçti. "Bir işte çalışmak" durumunu yalın haliyle ele almaya çalışırsak pek çok yorum geliştirebiliriz. Yaşamın içinde temel ihtiyaçlarımızı karşılayabilmek için çalışmak zorundayızdır ya da insanın yaşam içerisinde üretken olma, etkin olma haline bir işte çalışmak durumunu da ekleyebiliriz. (Sistemin insanı 'çalışmak için yaşar' hale getirme durumunu şimdilik bir kenarda tutalım.) "Bir işte çalışmamak" durumunu da yalın haliyle ele alacak olursak farklı açılardan yo-

rumlama bolluğuna ulaşabiliriz. Ama bizim ülkemiz gibi yüksek kronik işsizlik oranına, diplomalı işsizler kfilesine sahip bir ülke için bu duruma dair yapacağımız yorumlar, sıradanlaşan haller tarifi olmaktan kurtulamayabilir.

“Bir işten atılmak” durumunun da yalın hali vardır ve yorumlanmayı ister. İş güvencesiz ve sendikası çalışma oranının yüksek olduğu ülkemizde bu durumu da ilk bakışta, sıradanlaşan haller arasında görebiliriz. Ama şimdi bu duruma daha uzun bakmak niyeti taşıırken, yanını yöresini dolayıp duruma dair iki de açı seçiyorum. Birinci açı: Her iş yaşamının kendine özgü bir düzen yarattığını ve bu düzenin kendi içinde gündelik rutine dayanan bir döngüsellığı olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda rutin olandan kopuş dönemlerinin insan yaşamına yeni arayışlar, deneyimler katacağını da düşünebiliriz. (Bu açıdan düşünmeyi ‘uç bir olumlama’ olsun diye değil, durumun her gün dillendirilen halini kulaklarımız sıradanlaştırmışken dilin olanaklarıyla farklı açılardan yorumlamanın, seslenmenin mümkünlüğü bakımından irdeliyorum.) Yine aynı bağlama eklersek, rutin olandan kopuş dönemleri bizi, gündelik rutinin düzenliliği içindeyken -ilişki kurduğumuz- etrafımızı çevreleyen her şeyin ve kendimizin nesnel gerçekliğine daha çok yakınlaştıran dönemler de olabilir. Burada Saramago’nun güzel hikayesi Bilinmeyen Adanın Öyküsü’nden bir bölümü anımsadım: “Adayı görmek için adadan dışarı çıkmak gerektiğini, kendimizden çıkmadıkça kendimizi görmemizin mümkün olmadığını düşünüyorum...” Bu açının düşünsel düzlemde daha detaylı yorumlanmasını okuyucu arkadaşlara bırakıyorum.

İkinci açı da: “Bir işten atılmak” durumunun kesimsel bir yanı olan OHAL döneminde KHK’ler ile işten atılmaları, bu durumla birebir karşılaşan özne olarak ele alacağım. Her türlü iktidar olma biçimi, kendine bir ‘öteki’ yaratacaktır. Söz konusu olan siyasi iktidar olma haliyse, bu durum daha belirgin çizgiler taşıma özelliği gösterir. Ülkemizdeki gibi kriz içerisindeki siyasi iktidarların otoriteyle çizmek isteyeceği hattın

çizgilerinin daha keskin olacağı da bir gerçeklik. OHAL dönemi nimetini de düşünürsek bu sürecin, ötekiler kampının keskin çizgilerle genişletilerek bir adaletsizlik deryasına dönüştürüldüğünü söyleyebiliriz. Bu süreçten payını alan bir ihracın hikayesi de derya içinden bir damlanın hikayesi olabilir ancak. İşten atılmaların alışıldık halinden farklı olarak OHAL KHK’leri çarşaf listelerinin ‘terör örgütlerine üye, irtibat, iltisak’ gibi ifadelerle yayımlanmasıyla işten atılmak, kişilerin toplumsal alanda etiketlenmesine ve sistematik biçimde işsiz bırakılma hallerine yol açmıştır. Kendi adıma ifade edecek olursam 29 Ekim 2016’da ihraç edilişimden bu yana esnek, güvencesiz, bazen kendi mesleğimin alanında bazen dışında (günlük ya da uzun süreli evde bakım hemşiresi, garson, dershanede eğitim danışmanı, bazı günler de gündelik ücretle anket katılımcısı gibi...) pek çok işte çalışmayı denediğim ve işsizlik dönemlerim oldu. Bu süreci kadın olmak açısından ele alırsak ortaya daha derin sonuçlar çıkacaktır. Belirgin sonuçlardan birisinin, yıllardır çalışma hayatına katılarak ekonomik bağımsızlığını kazanan kadınların bu sistematik işsiz bırakılma sürecinde, aşılmış olan bağımlılık ilişkilerine geri dönmeye yol açtığını söyleyebiliriz.

Duruma dair kendi örneğime bakarsam, pandemi sürecinde 1 yıldır çalıştığım evde bakım hemşireliği işinden ayrıldıktan 2 ay sonra, 13 yıldır yaşadığım İstanbul'dan ayrılarak Didim'de yaşayan ablamlarla birlikte yaşama sürecine geçtim. Kişisel hikayem bakımından, sağlık meslek lisesini yatılı okulda okuduğumu ve sonrasında iş yaşamına başlayarak ailemi sadece yıllık izinlerde görebildiğimi düşünürsem, bu durumu 'yaşam yapbozu'ndaki eksik bir parçayı (ailemle uzun süreli zaman paylaşımını) tamamlama fırsatı olarak görebilirim. Ama böyle görmek de durumun bağımlılık ilişkileri kurmak yanını değiştirmez.

Şimdi yazmış olduğum bölümlere bir göz atınca, 5 yılı aşan bir sürece dair sanki kendi kendimle sohbet eder bir hal, bir dil sezdim ve tabii ki okuyacak olan arkadaşlarımızla. İhraç edilişle 24 saatlik nöbetler rutininin dışına çıkan yaşamımda, olumlu-olumsuz pek çok yeni deneyim edindiğimi söyleyebilirim. İhraçtan bir süre sonra gözaltına alınarak tutukluluk süreci yaşadım. Kamuda çalıştığım yıllarda da 2 kez gözaltına alındığımı (2013, Gezi direnişi ve 2015, 1 Mayıs'ı) düşünürsem hakkımda açılan 3. dosyada da tutuksuz

yargılanmak durumu ülkemiz gerçekliği bakımından tuhaf olurdu. Tuhafliktaki ironiyi açarsak, temel hak ve özgürlüklerimiz adına örgütlü mücadeleyi seçtiğimizde sistematik biçimde gözaltı ve tutuklamalarla karşılaşmamızın, gözümüzde sıradanlaşan bir hale bürünmesi biraz trajik olsa da sanırım bunu ileri demokrasi çıtımıza borçluyuzdur. Böylelikle seslerine hep dışarıdan kulak vermeye çalıştığımız tutsaklık durumunu, içeriden deneyimleme sürecine geçmiş oldum. Bakırköy Kadın Hapishanesi'nde kalmış olduğum siyasi tutsaklar koğuşundaki kadınların rengarenkliğini düşünüyorum da duvarın ardındaki canlı hayatı solumanın, gündelik hayatı dar alanda farklı disiplinlerle örmenin, az olan'ın heyecanını çoğaltabilmenin deneyimi de 2018'in 1 Şubat - 31 Ekim'i arasında kalan 9 aylık zamanın sularına katılmış oldu. Bu arada işten atılmakla sınırları genişleyen deneyimlerime evden atılmak da eklenmişti. Son gözaltına alınış günümde, 9 yıldır tek başına ikamet ettiğim eve gece yarısı emniyet ekiplerinin son derece 'gürültülü' giriş yapmalarından rahatsızlık duyarak ev sahibine şikâyetle bulunan komşular gördüm. Bunu, mahallelerimize kadar çekilen 'öteki' sınırıyla toplumda yara-

tilan kaygının bir yansıması olarak yorumlayabiliriz. 1 haftalık gözaltı süreci ve sonucunu beklemek neza-ketine ihtiyaç duymadan, ertesi gün evden atmakla uğraşan ev sahipleri gördüm. Ve benim olmadığım bir evin eşyalarını itinayla toparlayıp çıkartmak zahmeti-ne katlanan güzel dostluklar gördüm.

Oyalama komisyonlarıyla çözülme-yecek olan ve hu-kuksal boyutuyla yılan hikayesini andıran ihraçlar sü-recinin yıllara yayılan boyutunu düşünürsek KHK ile işten atılanların her biri yaşamında bin bir çeşit dene-yim biriktirmiştir. Ve bir de artık biriktiremeyenler var. Komisyon (her bakımdan olduğu gibi) verileri paylaş-mak bakımından sorunlu olsa da basına yansıyan ka-darıyla, artık hayatta olmayan 15 ihraç hakkında işe iade kararı vermiş görünüyor. Mehmet Fatih Traş'tan Fatma Demirel'e KHK listelerindeki isimlerden intihar eden insanların sayısının tam olarak bilinmemekle birlikte 100'ün üzerinde olduğu kamuoyuna yansıyan haberler arasında. Burada kamuoyunda (ölüm gibi bir sona varıldığından mıdır?) belli bir düzeyde yankı bu-lan intiharlar durumuna biraz değinmek istiyorum, bu durumun "sözün bittiği yer" le başlayıp "işten atıldığı için intihar eden" ya da benzer cümlelere indirgenen haline. İnsanın yaşamla kurduğu canlı organizmanın yapısındaki çeşitliliği, yer yer karmaşayı, itki, etkile-şim ve etkenler kombinasyonunu düşünürsek intihar gibi son'a çıkan bir eylem için, kalıplaşmış cümlelere indirgenen sığ yaklaşımlar, mesafeli durduğum bir yer. Fakat mesafeli durduğum bu yer, iktidar eliy-le yürütülen kişileri etiketleme ve ötekiler kampına itme sürecinin de, bu sona varan eylemin etkenlerin-den biri olabileceğine vurgu yapmamın önüne geç-mez. Burada ihraç olduğum dönemde zaman zaman yazdığım günlük metinlerden bir bölümü bir parantez içi olarak alıntılanmak istiyorum:

**uçurumların "gel" diyen ezgileri
kulaklarımı okşadığında
varıp durdum seslerin kıyısında
ve belki ölebilirdim
bir uçurum o kadar güzel olmasa,
ardındaki suyun ihtişamlı yüzünde
kırmızı bir kayık
titreşen bir gelinciğin taç yaprağını
çağrıştırmasa...**

**"Ah evet
Gelincik var olduğu sürece, şarttır
yaşamak!" ****

Bu metni yazdığım yerde kırmızı'nın çağrışımını ya-kalayamamış olsaydım, mesafeli durduğum kalıplaş-mış cümlelerle anılmaktan sıyrılmazdım sanırım.

"Ağaçtan maviden denizden uçar Kendinden uçamaz kuş" ***

Şimdi bu metnin sonunu yazdığım Didim'deki Elif Kanlıoğlu 10 Ekim Barış Parkı'nda, söğüt ağacı al-tındaki bir masadan az ötemdeki sol kanadı kırık gü-vercin heykeline bakarken, bir kan deryasının içinde çırpındığımız o günü düşünüyorum. Yanı başımda sö-ğüt dalları rüzgârla devindikçe 'yeşili düşün' diyorum kendime, mevsimlerin yenilemekten vazgeçmediği yeşili... Ve bir söğüt ağacının sağaltıcı gücüne nasıl inanıyorsam öyle inanıyorum damlaların hep birlik-te kımıldayacağı an geldiğinde deryayı değiştirecek gücü taşıyacağına.

(Son iki dizeyle veda edelim lüzumundan uzun ifade-ler içeren bu yorucu yazıya.)

"Sen bugünden yarına Birazcık umut sakla" ****

DİPNOTLAR

*ve

**Sohrab Sepehri

***Gülten Akın

****Metin Altıok

DOSYA

Geri Kalan Her Şey Aynı

Ezgi Çelik

Amed 1 No.lu Eğitim Sen Kadın Sekreteri

Bu yazı izahı olmayan şeylerin mizahının yapıldığı bir ülkeden yazılıyor. Öyle bir ülke ki demokrasinin, hukukun rüyalarda bile karşılığının olmadığı, insan hakları sözünün çoktan unutulduğu bir ülke... Bir varmış ve bir gecede yok olmuşların ülkesi, masal gibi yazılıp direniş gibi yaşanmışlıkların ülkesi. İşte o direnişlerden birisinin ve binlercesinin öyküsü olacak bu yazı;

yaşandığına inanmak istemeyeceğiniz ama içten içe de kahramanının siz olduğuna emin olduğunuz bir öykü...

Yıllardır gece gündüz emek vererek, saatlerce dirsek çürüterek, bin bir zorlukla elde ettikleri işlerinden bir gecede çıkarılarak, ihraç edilerek, işsiz kalan insan-

ların, yeniden bir hayat kurma çabalarına hepimiz tanıklık ettik. Bundan yaklaşık 6 yıl önce, ilk ihraçları yaşadığımızda bu sürecin tam da bu kadar sancılı olacağını tahmin etmiştik. O zamanlarda birbirimize bazen yetiştik bazen yetişemedik, günlük hayatın akışkanlığında yanı başımızdakini unuttuk kendi dünyamıza döndük, bu durumun yarattığı vicdani etkiyi bile daha tam atlatamamışken yeni bir KHK maddesi ile aynı sürecin yeniden içerisine düştük. O günlerde ihraç edilen bir kadın arkadaşımız, maddi gelir sağlamak için, evindeki kitaplarını satmaya başlamıştı. Kaç tane kitabını satabilmişti o gün bilmiyorum ama sanırım bir kadın için en zorlu günlerden biri olmuştu bu, hafızamda silinmeyen ve her gözümün önünde geldiğinde kendimi orada, tam da o kadının ruhunda gördüğüm bir gündür. Şimdi bugüne, 6 yıl sonrasına geldiğimizde yaşadığımız şey tam da o günlerle aynı, hayatta kalma, varlığını devam ettirme mücadelesi. Yani sadece KHK'nin ismi ve maddesi farklı 375. KHK, 35. Madde... Geri kalan her şey aynı...

Zaman, direnenler için daima yeni zorluklar yaratır, sunar ve bu konuda çok da cömert davranır. Yaklaşık üç ay önce kamu görevinden, takipsizlik aldığım ve içeriğini tamamen sendikal faaliyetler oluşturan bir dosya sonucunda, ihraç edildim kendime ilk sorduğum soru "Acaba ailemin yanına, köyüme mi dönsüm?" oldu. Kısa vadeli evet cevabının çok da cazip olduğu bu soru, uzun vadede sanki tam bir kaos yaratacak. Çünkü hayatının her anını mücadele ile inşa etmiş bir kadının bu evet cevabı "Benden artık buraya kadar" demek gibi bir şey olacaktı. Oysaki daha yeni başlıyoruz, değil mi?

Kabul etmek gerekir ki bu süreç en güzel, dayanışma ile atlatılır. Amed'de yaşıyor olmanın inceliğini en yoğun hissettiğim günler bu günler olmuştur. Her gün eylem etkinliklerle, dayanışma ziyaretleriyle geçiyordu, ihraç olduğumu fark etmem biraz zaman aldı tabi bu yoğunluk içinde. Hatta ihraç edilme durumunu en çok bu yazıyı yazarken hissediyordum. Ve tabi ki bir de bu durumu aileme anlatırken... Sanırım bu sürecin en unutulmaz anlarından biri olmuştur, annemin ihraç edildiğim haberine verdiği tepki... Yaklaşık on dakikalık bir sessizliğin ardından, ağzından çıkan cümle "Senin canın sağ olsun, hayatını yeniden kuracağını biliyorum ve hiç korkmuyorum, sende korkma." olmuştu. Biliyorum, bu cümleleri kurmak ona çok zor gelmişti, o on dakikalık sessizliğinde aklından neler neler geçmişti, hissedebiliyordum bunu ama bana müthiş bir cesaret vermişti bu cümleler, anneme büyük bir teşekkür borçluyum.

Emeğinin kölesi olmamak ne de güzel ne kadar da anlamlı bir söylemdir. Özellikle bu vahşi kapitalist sistemde tam da böyle kalabilmenin erdemiyle yaşamak... İşte son süreçte 35. madde ile ihraç edilen biz kadınların, bizden önce ihraç edilmiş ama asla mücadeleden kopmamış kadınlardan aldığı mirastır bu, ayaklarına taş değmesin onların. Diyeceğim odur ki, yeniden işler bulur hayatımızı kurarız, zaten minimal yaşadığımız bu yaşantıyı daha da minimize yaşarız. Ama ne olursa olsun ihtiyaç duyacağımız, vazgeçemeyeceğimiz tek şey dayanışma olur. Dayanışma ile kalın...

ROPÖRTAJ

Ataması Yapılmayan Öğretmenler

Özlem

Şanlıurfa Eğitim Sen Şube Sekreteri

Ataması yapılmayan öğretmen arkadaşlarımızdan Saadet ile MEB'in temel istihdam politikası haline getirdiği, sayıları 83 bini bulan ve büyük çoğunluğu kadın olan ücretli öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar hakkında sohbet ettik.

1. Merhaba kendinizi tanıtır mısınız?

Merhaba, ben Saadet (atanmaya çalışırken ücretli öğretmenlik yapıyorum:)

2. Bir öğretmen olarak sizi güvencesiz çalışma biçimi olan ücretli öğretmenliğe yönlendiren etkenler nelerdir? Ne kadar süredir çalışıyorsunuz?

Atama beklerken aynı zamanda bu mesleği yapmaya başladım, tabii alımlar az olunca bu biraz da mecburiyete düştü. İki yıldır çalışıyorum.

3- Ücretli öğretmenlikte göreve başlama süreci nasıl ilerliyor?

Ücretli öğretmenlikte göreve başlama insani psikolojik açıdan çok düşündürüyor. Şöyle sınıfa giriyorsunuz; sınıfın bir yandan size ait olduğu, bir yandan da aslında size ihtiyacın olmadığını hissettiriyor.

4- Ücretli öğretmenlikte görevlendirme hangi kriterlere göre yapılıyor?

Bu konu hakkında ayrıntılı bilgiye sahip değilim ancak İl Milli Eğitim'e başvuruda bulundum ve görevlendirildim.

5- Çalıştığınız süreçte idareci ve öğretmen arkadaşlarınız size yaklaşımı nasıl?

Yaklaşım için şöyle diyebilirim, oradaki birçok öğretmen arkadaşla mesleki yeterlilik anlamında donanımsız olduğumu düşünmüyorum ancak öğrencilerin genel durumu ile ilgili sana söz hakkı verilmiyor. Orada senin fikrine ihtiyaç duymuyorlar. Bakış açısı şu bana göre "sen dersine gir ve çık" aslında konuşma bakınca zaten senin fikrine ihtiyaç duymazlar diyorsun. Kadrolu öğretmen ile aynı mesleki yeterliliği/diplomaya sahip olmamıza rağmen siz öğretmenler odasındaki atmosferden kendinizi daha bir huzursuz, daha bir yetersiz hissediyorsunuz.

6- Ücretli öğretmen olmanız veli ve öğrencileriniz ile ilişkinizi nasıl etkiliyor?

Velilerim ve öğrencilerim ücretli olduğumu bilmiyorlar. Bunu söylememe nedenim ise ücretli öğretmen isen eksiksin, istediğin kadar iyi eğitim almış ol, istediğin kadar donanımlı ol... Velilerin küçümseyici bir tavır tanınacağını düşünüyorum, öğrencilerin ise ücretli öğretmenlik sistemini kavramalarının biraz zor olduğunu düşünüyorum, bildikleri şey her sene üç öğretmen değiştirdikleri... Evet nedenlerini onlar da bilmiyorlar...

7- Ücretli öğretmen olarak çalıştığınız süreç boyunca ne gibi mağduriyetler yaşadınız?

Açıkçası ücretli öğretmenliği kısa süreliğine yaptığım için ve ücretli öğretmenliğin ne kadar değersiz olduğunu bildiğim için pekte bir mağduriyetten söz edemem. Ücretli öğretmenliğe başladığımız zaman aslında her şeyi kabul etmiş sayılıyoruz.

8- Aldığınız ücret yaşamınızı idame ettirmek için yeterli mi?

Yeterli değil. Normal bir öğretmenin maaşının beşte birini alıyorum ve bazen tatillerden dolayı bunu bile alamıyorum, bu konu bile başlı başına bir uçurum, asgari insani bir ücret bile sunulmuyor.

9- Bakanlıkça bir istihdamı biçimi olarak ücretli öğretmenliği devam ettirilmesinin nedenlerine dair ne düşünüyorsunuz?

Bu soruyu çok düşündüm... Hem öğrenciyi hem de öğretmeni mağdur eden bir istihdam biçimi olamaz. Güvencesiz istihdam edilen ücretli binlerce öğretmen varken öğrenciler için de bardağın dolu tarafından bakılamaz. Senenin başında dersine giren

öğretmen yıl içinde değişebiliyor, bu da öğrenciler için dezavantajlı bir duruma dönüşüyor. Ücretli öğretmenlik uygulaması hem öğretmeni hem de öğrenciyi mağdur eden bir uygulama. Olumlu ve haklı bir yanı yok.

10- Aynı işi yaptığınız kadrolu meslektaşlarınızdan daha az ücret alıyor olmanız sizi nasıl etkiliyor?

Olumsuz tabii ki de sonuçta aranızda sadece birkaç puan varken o kendi mesleğini yapıyor sen ise geçicisin ve ne zaman gideceğin bile belli değil.

11-Bir kadın olarak güvencesizliğin hayatınıza etkilerinden bahseder misiniz?

Belli bir yerden sonra insan uzun vadeli plan yapmak istiyor. Tabii ücretli öğretmenlik bunun güvencesini vermiyor ve veremez de...

GÜNDEM

Hem Kadın Hem Öğretmen Hem de Özel Sektörde mi? Elbette Direneceğiz!

Eda Efil Aksoy

Özel Sektör Öğretmenleri Sendikası Kadın Sekreteri

Kapitalizmin açgözlülüğü ve neoliberal yağmanın kamusal alanları talanı günden güne palazlanarak artarken bu yağmadan en fazla etkilenen alanlardan biri de en temel haklardan olan eğitim oldu.

Yeni dünya düzenine -adına düzen demek ne kadar makulse- eğitime erişmek neredeyse tamamen eğitimi satın almakla eş değer vaziyete gelmiştir.

Bu düzen öğretmen emeğini özel sektörün kâr amaçlı, ticari akılla hareket eden anlayışına mahkum etmiştir. Yüz binlerce öğretmen, özel eğitim kurumlarında güvencesiz, yarınsız, özlük haklarından mahrum şekilde, patronların insafına bırakılarak çalıştırılmaktadır.

Hayatın her alanında olduğu gibi öğretmenlikte de -özellikle özel sektörde- kadın olmak ek zorluklar ve saldırılarla yüzleşmek demektir.

Toplumun ve devletin gözünde annelikle, hizmetçilikle, ve bakımdan sorumlu olmakla yükümlü olan ve varoluşu sürekli denetim altına alınmaya çalışılan kadınlar ve toplumdaki soyutlanmaya çalışılan LGBTİ+'lar özel sektör alanlarından biri olan özel öğretim kurumlarında büyük bir sömürüyü göğüslemek zorunda bırakılmaktadır.

Kadınlar çocukluk zamanlarından itibaren biyolojik kimlikleri üzerinden anneliğe, bakıcılığa, narinliğe, düzenli olmaya şartlandırılarak yetiştirilmekte ve hayatlarının gidişatı daha bir kız çocuğuyken devletin neoliberal politikalarına teslim edilmekte, gelecekleri toplum veya ataerki tarafından çizilmeye çalışılmaktadır.

Tüm bunlar ilişkili olarak eğitim almaya yönelen kadınlar eğitim fakültelerini tercih ederek geleceğin kamusal alana ataması yapılmayanlar ordusuna dahil olmakta, özel sektör patronlarının gözünde ucuz işçi/emekçi havuzunu genişletmektedir.

Öğretmenlik mesleğinin "kadına uygun" görülüşü, düşük sayıdaki öğretmen atamaları, kadın öğretmenlerin il dışı tercihler yapmaktan baskıcı tavırlardan ötürü geri durması, özel sektör öğretmenlerinin kadınların çoğunlukta olduğu bir alana dönüşmesinin temel nedenleridir.

Kadınların ve LGBTİ+'ların özel sektörde ve öğretmenlik mesleğinde niceliği ve niteliği erkeklerden farklıdır. Kamusal hak olmaktan çıkarılan eğitim, patronların tekeline bırakılmıştır. Bu tekelleşme her şeyden önce erkek egemen anlayışı kadın öğretmenlere dayatarak kendi varlığını güçlendirmeyi seçmiştir.

Özel sektörde çalışan kadınlar üzerinde çeşitli ayrımcılıklar mevcuttur. Kadınlar, eğitim sisteminin her kademesinde cinsiyet temelli eşitsizliğe maruz bırakılmakta, çocukluk döneminde eğitim alamamakta ya da kısıtlı eğitim olanaklarına mahkum edilmektedir. Gençlik döneminde ataerki sistemin baskısı nedeniyle ulvi görev; annelik tanımına en uygun meslek (!) olan öğretmenliğe yönlendirilmekte, yetişkinlik döneminde iş yerlerinde angarya işlere, mobbinge, şiddete, ötekileştirilmeye, ikincilleştirilmeye, yalnızlaştırılmalarına itilmektedir.

Tüm bunlar yetmezmiş gibi kapitalizme, devletin neoliberal politikalarına, gerici, dinci, toplumsal cinsiyet

Toplumun ve devletin gözünde annelikle, hizmetçilikle, ve bakımdan sorumlu olmakla yükümlü olan ve varoluşu sürekli denetim altına alınmaya çalışılan kadınlar ve toplumdaki soyutlanmaya çalışılan LGBTİ+'lar özel sektör öğretim kurumlarında büyük bir sömürüyü göğüslemek zorunda bırakılmaktadır.

eşitliğine karşıt tavırlarına sırt yaslayan patronlar kadınları ucuz iş gücü, emeği kolayca sömürülebilecek işçi olarak görmektedir.

Toplumda, evde, ailede hayatın tüm alanlarında cinsiyete dayalı iş bölümünü en ağır şekilde göğüsleyen kadınlar bir de devlet-patron işbirliği ile iş hayatında sömürünün de güvencesizliğin de en ağırını yaşamaktadır.

Kadınlar, iş devamlılığı gerekçe gösterilerek hamile kaldıklarında hatta çocuk sahibi olmayı planladıklarını söylediğinde bile gerekçesiz olarak işten çıkarılmaktadır. Duygusal ve insancıl yaklaşıtları, otoriter olmadıkları gibi safsatalarla emek sürecinin kontrolünden uzaklaştırılıp sadece kadın veya LGBTİ+ oldukları için düşük ücretlere çalıştırılmaktadırlar. Erkekler ise atanmış cinsiyetleriyle toplumda ve patronların hatta devletin gözünde "eve ekmek götüren", "evin direği" gibi tanımlamalarla tüm bu güvencesizlik saldırısında kadınlara nazaran korunaklı haldedir.

Özel öğretim kurumlarındaki patronlar, hükümetin desteklediği bu adaletsizliği ortadan kaldırmaktan ve eşit işe eşit ücret ilkesini uygulamaktan yana elbette değildir. Kolejlerde, dershanelerde, anaokullarında, rehabilitasyon merkezlerinde ve eğitimin özelleştiği tüm alanlarda çalışmakta olan kadın öğretmenler, mesleklerinin yanı sıra çay-kahve servisi yapmaya, öğretmenler odasının temiz olmasını sağlamaya, veli görüşmeleri yapma konusunda ilk

sırada tutulmaya ve daha nicelerine zorlanmaktadır. Fakat öğrencilerle ya da işleyle ilgili bir karar alınırken patronların ve idarecilerin gözünde karar verecek yeterlilikte görülmemektedir. Ve maalesef kadın öğretmenlerin bir kısmı yukarıdaki mobbinglere maruz kalarak kendilerinde de bu yeterliliği görmekten uzak düşmektedirler.

Kadınsın, ne yapacaksın o kadar parayı?

Kadınsın, biraz kendine bak! Makyaj yap! Alımlı ol!

Kadınsın, sözleşmede kılık kıyafet maddesi olmalı!

Kadınsın, veli görüşmelerinde ikna edici olursun!

Kadınsın, öğrencilere annelik yap!

Kadınsın, biraz gül ama kahkaha atma!

Kadınsın, tatile gitmezsin! O kadar izinde ne yapacaksın?

Kadınsın, ne sigortası?

Kocanınkinden/babanınkinden yararlanırsın!

Bizler, özel sektördeki kadın öğretmenler, patronların bu söylemlerine karşı hep birlikte özel öğretim kurumlarından da haykıracağız: Kadınlar itaat etmeyecekler!

İstanbul Sözleşmesinden çekilenler, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini körükleyenler, eğitimde cinsiyetçiliği ve gericiyi yükseltenler kadın öğretmenlerin özel sektörde yaşadıklarının asli sorumlularıdır.

Özel sektörde çalışan kadın, LGBTİ+ öğretmenler özgürleşmek istiyor. Yaptıkları işte saygınlık kazanmak, eşit işe eşit ücret, güvence, taban maaş istiyor. Mobbinge, angaryaya, baskıya, sömürüye, tacize karşı insanca yaşamak istiyor ve sendikal düzlemde örgütleniyor.

Tüm yaşananlara rağmen 8 Mart'a giderken özel sektörde çalışan kadın öğretmenler biz bitti demeden bitmeyecek diyor. Görünür görünmez tüm emek biçimlerinin karşılığını alana kadar mücadeleye devam edecekler.

Taban maaşta da güvencesizlikte de patronların uyguladığı –biyolojik cinsiyetimizden ötürü- her türlü baskıya karşı birlikte alan mücadelesinde bir arada, yan yanayız. Çünkü bu mücadele bir sınıf mücadelesidir. Bu mücadele bir kadın mücadelesidir. Hakkımız var! Alacağız! Sözümüz var! Söyleyeceğiz!

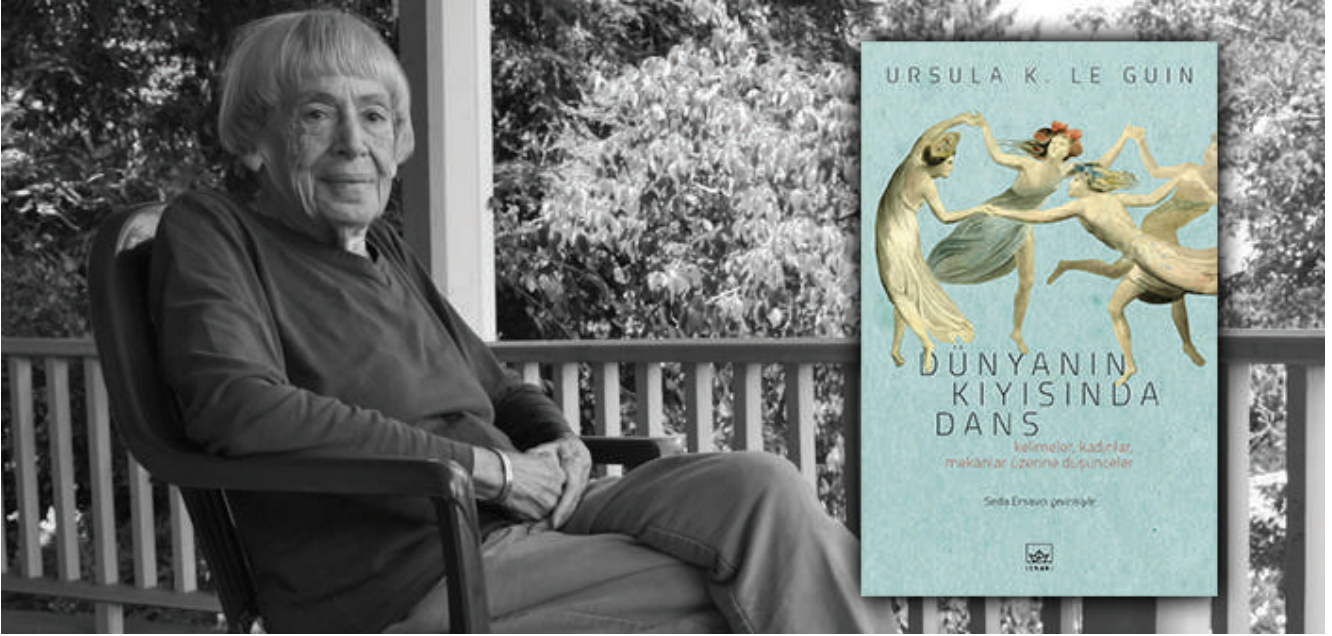
Özgülük haklarımızı
koruyacak
yasa
istiyoruz!

**Özel Sektör
Öğretmenleri Sendikası**

Küçük Bir İfşa

Havanur Taflan

Eğitim Sen Samsun Şube Kadın Sekreteri

İlk insanın varlığından itibaren, konusunu bulmanın rahatlığıyla bilim dalı olma serüvenine başlamıştır tarih. Erkeğin faaliyetlerinin biricik; kadınıninkilerin ise tekrarlanabilir olduğunu da söyleyip durmuştur. Ev içindeki işlerin rutin sözcüğüyle tasdik edilmesi bu yüzdendir belki de. Bazı işler -özellikle de onları yapmayanlara göre- monoton ve sıkıcıdır. Düşünsenize her sabah başkalarının bir önceki gün dağıttığını toplamak, bulaşıkları yıkamak... Evet, olağandışı hiçbir olay içermeyen işlerdir bunlar. Fakat hayatımızı idame etmek için de gereklidirler. Hayatlarımızı düzenleyen ve destekleyen basit, dünyevi görevleri yerine getirmek için her gün onlara zaman ayırmak... Sürüp giden hayatın aksamasını engellemek... Peki, hayatın akışı için bu kadar önemliyse tüm bunlar neden görmezden gelinmişlerdir hep? Küçük, basit, sıradan olmanın yazgısı mıdır bu? İşte bu soruyu sorar bize Francesca Rigotti Küçük Şeylerin Felsefesi kitabında.

Eski Roma'da ev işleri gibi basit işler kölelerin görevidir tarihin bize söylediğine göre. Hatta bu işi gizlice mahremiyet içinde yerine getirdiklerini, özgür yurttaşların ise dışarıda kamusal ve siyasi alanda olduklarını yazar. Peki, özgür olan kadın, kamusal alanda aktif rol oynamış mıdır? Haydi, oynayabildi diyelim... Tarih ya onu görmezden gelmiş ya da tozlu sayfaları arasında küçücük yer vermekle yetinmiştir (Sonra da avcının peşine takılmaya devam etmiştir). Tarihin eril dille yazıldığını düşününce... Çok şaşırtıcı gelmemelidir bu bize. Kamusal hayata kendini adanmış olan Hannah Arendt bile kadın etkinliklerine ve işlerine dair doğrudan hiçbir şey yazmamış ve bunları fark etmemişken... Bu durum çok garip gelir Rigotti'ye. Arendt, dünyayı etrafında oturan bir sofraya oturmuş. İnsanları hem birleştiren hem de ayıran sofraya... Ama nedense sofrasına sadece erkekler oturmuş. Kadınlara açık bir davette bulunmamıştır. Kamusal alan önemli; mahrem olan ise önemsizdir onun için.

Edebiyat ve felsefe üzerine düşünmenin bir bebeğin ağlayışları ve bir çocuğun kırıyla bir arada olmayacağı-nı yazan Simone de Beauvoir da buna inanır Rigotti'ye göre. Kadın hep bir seçim yapmak zorunda kalmıştır: Ya kitaplar ya da çocuklar... Peki, neden erkek bu seçimden nasibi ni almamıştır? İşte burada Rigotti "...ya beşik sallayarak bebeğin altını değiştirerek de felsefe yapmak mümkünse!" der bize. "Belki de tüm bu işleri yaptığımız için felsefe yapılıyorsa ve tüm bunlar edebiyata malzeme oluyorsa..." Etik alanında çalışmaları olan Amerikalı araştırmacı Janet McCracken ahlaki vicdan ve estetik yargının evde doğduğunu söyleyerek doğrular onu. Tarih ise; Âdem ile Havva'nın bilgi ağacının meyvesini yiyerek kötüyü öğrendiği ve ahlaki bilinç edindiğini... Bilinç sahibi olduklarında ise ilk yaptıkları şeyin mahrem yerlerini kapattıklarını söyleyip durur. Bunun ahlakla ne ilişkisi vardır ki?

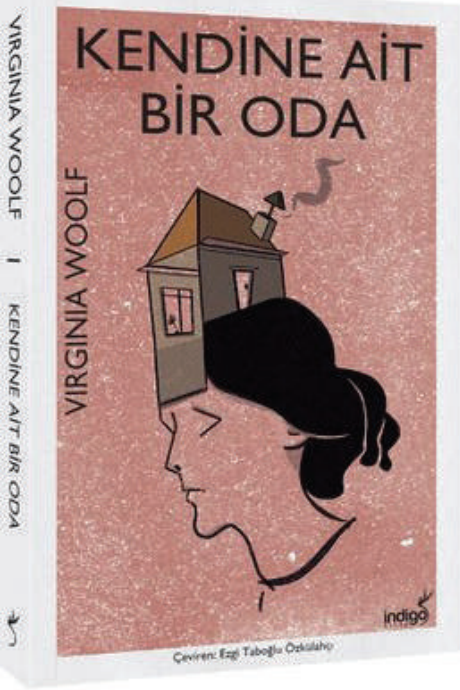
Günümüzdeki filozofların kişisel ahlakın ve siyasi etiğin küçük şeylerle ilgili olmadığı ile ilgili fikirlerine Rigotti katılmaz. Onların böyle düşünmelerinin nedeni ise; ya ihmal edilmiş bir ayrıntı olarak görmeleri ya da eve ilişkin olanın kadınla ilişkilendirilmesinden kaynaklıdır. En sık kullandığımız nesneler evdedir oysa. Ve tüm bunlar iyilik, güzellik ve hakikat konusunda dolaysız öğretmenlerdir bizim için. Evle ilgili estetik ve ahlak yargılarının gelişmesinde kadın zorunlu olarak pratiklik kazanmıştır sadece. Yenecek durumda olup olmadığını anlamak için meyve ve sebzelere dokunmak, koklamak gerekir. Çocukların iyi olup olmadıklarını anlamak için tenlerinin rengine saçlarının durumuna bakmak; ses tellerini incelemek gerekir. Bebeklerin dışkısının görünüşü, kokusu da aynı titizlikle yoklanmalıdır. İşte Simone de Beauvoir'a verilmesi gereken örnek de Rigotti'ye göre budur. Küçük kabul edilen nesnelere bakmak ve dokunmaktan onları koklamak ve dinlemek... Her gün yaptığımız tekrardan ibaret bu işlere yoğunlaşmak yaşamın kendisidir. Hiç farkında olmadan... Her gün neredeyse küçük şeylerin felsefesini yapıyoruz anlayacağınız. Hayatımızdaki şeylerin gerçekliği bizimle anlam buluyor çünkü. O zaman onları şeyden kurtarmamız gerekmez mi?

İnsan hayatının yemek pişirmeye, yemeye, kıyafet dikmeye, giymeye evleri döşemeye bağlı bir çizgisi yok mudur? Bu sabah ne giyeceğim ne yiyeceğim sorusuyla kafa yormamızdan belli değil midir bu? Bu küçük ayrıntılar ne kadar çok etkiler ruh halimizi... Kadının ev içi emeği karşılıksız ve görünmez olması nedeniyle tartışılabilir de değişen çok fazla bir şey yoktur hala. Fakat sevgi gerektirir bu emek. Bu sevgiye paha biçilememesi midir acaba bunun nedeni? Tabii ki de hayır... Tüm sorun ataerkil sisteminin ev denilen özel alanın duvarları arasına sıkıştırdığı kadına yüklediği bu işleri küçük ve basit olarak görmesidir. Sanki tüm sorumluluklar kadın için yaratılmış gibidir. Evet, günümüzde artık kamusal alana daha fazla dâhil olmaktadır kadın. Fakat eski sorumluluklarından kurtulmamış ve daha çok artan yüküyle... Hep bir tercih yumağının içinde kördüğüm olan yaşamının düğüm-lerini açmaya çalışarak...

Hem feminist bir edebiyat eleştirmeni hem de bir şair olan Alicia Ostriker, kadın yazar için anneliğin avantajından söz eder bize. Ona göre tüm bunlar onu hayat, ölüm, güzellik, büyüme, çürüme kaynaklarıyla doğrudan ve kaçınılmaz bir temasa sokar. "...bir kadın, bir Yahudi, bir anne, bir eş, bir güzellik ve sanat aşığı, bir öğretmen, bir idealist, bir şüpheli olarak yaşıyorum. Eleştirmenler sık sık benim "zeki" olduğumu söylüyorlar ama ben de kendimi tutkulu görüyorum. Aslında ben de herkes gibi zihin, beden ve duyguların bir bileşimiyim ve hepsini devreye sokmaya çalışıyorum."

Kadınlar var olmak için hayatın akışındaki tüm zorluklarla mücadele ederken erkek baskısıyla da uğraşmak zorunda kalmıştır. Kişiliklerinden tavizler vererek... Edebiyat tarihi onların varoluş mücadelesi ile doludur. Yazmaya başladıklarında, erkekmiş gibi davranarak önemli görünen hikâyelerinin merkezine

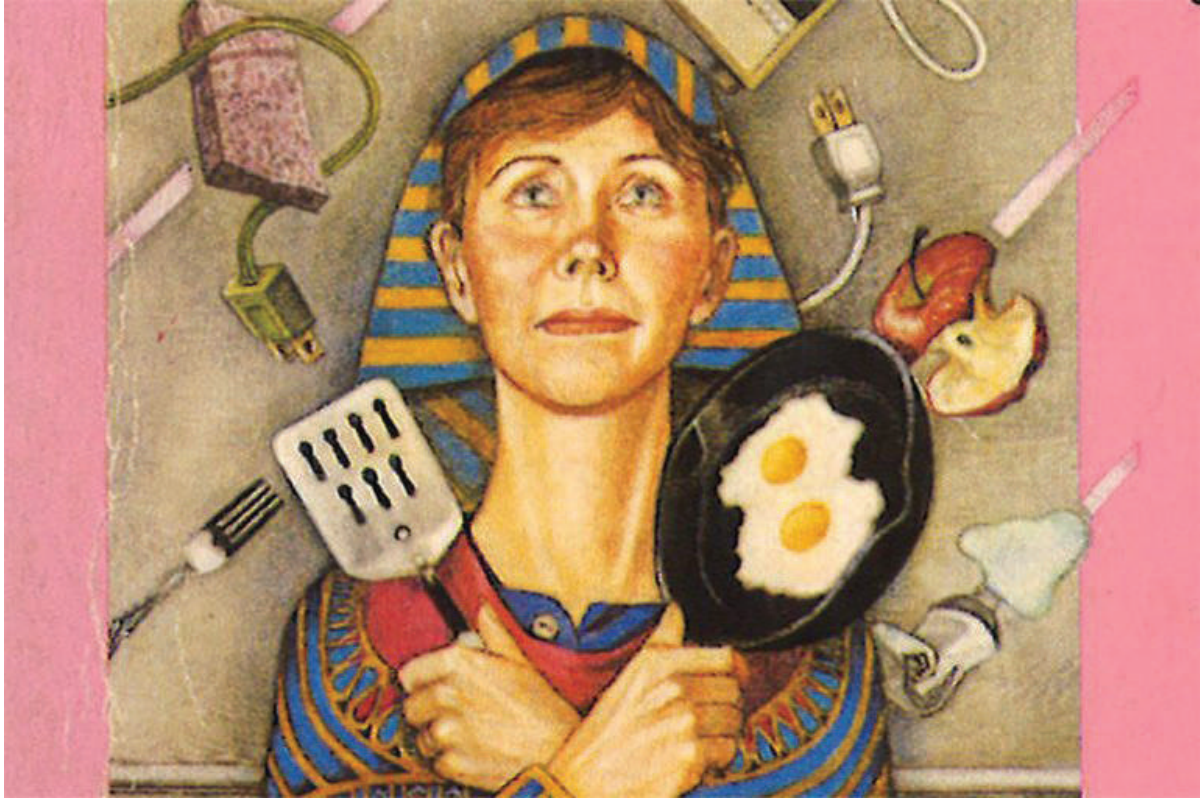
erkekleri koyarak var olmuşlardır. Ursula Le Guin'de başlangıçta böyle düşünse de feministler sayesinde; "Ben kadın değil miyim? Ve eğer kadınsam neden erkek olarak yazıyorum?" diye sorar kendine. 1985'te The New Yorker'da yayınlanan kısa hikâyesinde de Âdem'in kaburga kemiğinden oluştukları için kadınları erkeklerin daha küçük bir parçası gibi gösteren o itaatkâr ilişkiyi reddeder. Her şeyi olduğu gibi kabul etmeyi bırakmamız ve gerçekten çevremizdeki dünyayı ve varlıkları düşünmemiz gerektiğini söyler bize. Havva dünyayı bir kez düşündükten sonra, mutlaka Âdem'den ayrılmalıdır. Onun kendi kaderini tayin etmesi, adını seçmekten daha fazlasıdır. Çünkü hayatını seçmektir onun için.

Ataerkil kodlarla yetiştirilen erkekler kadını hep küçük önemsiz şeylerin içinde görmüş, onun zekâsını küçümsemişlerdir. Başkan Lincoln tarafından; "Bu büyük savaşı yapan küçük kadın bu mu?" diye karşılanan Tom Amca'nın Kulübesi'nin yazarı Harriet Beecher Stowe gibi... Oysa kadının kendine şans verildiğinde, kendine güvendiğinde yapamayacağı hiçbir şey yoktur. 'Onlara hiç kendilerine güvenmeleri öğretildi mi?' der Le Guin'in bir kahramanı Yerdeniz üçlemesinde. "...Hayır. Güven bize öğretilen şey değil. Güç güven olsaydı... Bu kelimeyi seviyorum. Bütün bu düzenlemeler krallar, efendiler, büyücüler ve sahipler olmasaydı, bu çok gereksiz görünürdü. Oysa gerçek güç, gerçek özgürlük, güvene dayanır." Tanrıçayı tekrar dünyaya getirmektir kadınların istedikleri... Tanrı, tarih öncesinde Tanrıçayı yutmuştur çünkü.

Okula hiç gönderilmemiş eline bir kitap alsa annesi ya da babası tarafından azarlanmıştı. Daha on yedi yaşında bile değilken bir yün tüccarıyla sözlendirilmiş. Evlenmek istemediği için babası tarafından dövülmüştü. O da Londra'ya kaçtı. Tek istediği tiyatrodaki çalışmaktı. Ama tiyatrodaki kadın rollerini de erkekler oynamaktaydı o zamanlar. Sonra biri ona acıdı ve sahip çıktı. Küçük bir şans yakaladı. Yetenekliydi oysa. Fakat hamile kaldığını öğrenince intihar etti.

Woolf'un, Shakespeare'in döneminde bir kadının onun dehasına sahip olsa bile ancak böyle bir hikâyesi olacağını düşünüp 'Kendine Ait Bir Oda' adlı kitabında yarattığı hayali kahramanı bu kadın. Shakespeare'in kız kardeşi Judith. Shakespeare gibi bir deha... Ama yanlış bir cins olarak doğmuş ne yazık ki...

"...Yazacaksam eğer kendime ait bir odam olmalı. Yemek odasında yazamıyorum. Çünkü sofra hazırlanıyor sofra kaldırılıp, çocuklar giydiriliyor, yıkanıyor, bir sürü şey..." Ne aptalca düşünce! Ne kadınca! Amerika edebiyatının en etkili kadın yazarı Elizabeth Barrett Browning yazıyor bunları. Şair kocası Robert'in ise hiç böyle bir derdi yok... "Çalıştığım, iyi, düzenli bir aile kadını olduğum bir gün, yayıntıları topladım, odaları düzene koydum, makasları, anahtarları, makbuzları, eski saatleri, ortalıkta kalmış dergileri yerlerine yerleştirdim; mektupları elledim. Hiçbir yere çıkmadım ama hiçbir yerde de değildim." der Tomris Uyar da.

Erkeğin, kadını kendi hizmetinde, onun için, onun bedenini, onun rahatını, onun çocuklarını beslemek için yaratıldığını düşünen ataerkil zihniyet... Bunlara yönelik olmayan yaptığı herhangi bir şeye, karşılıma duyduğu duyması öğretilen kin, haset, kıskançlık, gazez... Kadın yerleşik olanın bu gücüne karşı ne yapmalı peki? Ona verilmiş rolü oynamaktan vazgeçmeli mi? Kolay mı bu? Aileyi, kamu zorunluluklarının önüne koyması gerektiği ya da özel alanın dışında çalışıyorsa evini ihmal edeceği söylemleri hala devam ediyorken... Sanki aile sadece onun tekelindeymiş gibi bu söylemleri destekleyen bir iktidar diliyle de çevrelenmişken... Ama her şeye rağmen... Vazgeçilmemesi gereken mücadeledir bu. Kadınlar değiştikçe ve toplumsal rolleri ve koşullara bağlı gerçeklikler geliştikçe, "doğal" olan da değişecektir. Ama bu değişim için çok yolumuz var. Birçok genç kadın, "Ben feminist değilim. O savaş bitti." diyebilir belki de. Yanıtı Le Guin verir onlara; henüz başınızı cam tavana çarpmadınız galiba...

Erkek egemen düşüncesiyle oluşturulmuş, insanın insanoğlu diye adlandırıldığı, tanrının erkeklerin dili-

le konuştuğu, tek gidilebilecek yönün ileri, daima ileri olduğu toplumdan, zaten büyük ölçüde dışlanmış durumdayız. Le Guin'in dediği gibi; Evet, tamam bu onların ülkesi, biz kendimizinkine bakalım. Gerçeğin, örtülerin altında saklanmadığı, güvenle inşa edeceğimiz ülkemize... Tarihte tüm zorluklara rağmen büyük işler başaran büyük ninelerimizin o hikâyelerinin kılavuzluğu yetecektir bize.

Işık karanlığın karşıtıdır. Önündeki engeli kaldırdığımızda nasıl ortaya çıkıyorsa... Gerçek de cehaletin örtüsünün kaldırılmasıyla ortaya çıkacaktır. (Örtü imgesi bile kadınla ilişkilendirilir ne yazık ki.) Şeylerin hakikati küçük şeylerden çıkar çünkü. Bizimle ilişkilendirilen her şeyi (...) unutuşun o mağarasından çıkarıp haki-katin gerçekliğindeki yerine koyacağız bir gün. Yeter ki kimsenin tutunabilecek bir kol olmadığı gerekçe-siyle bile manzaramızı kapatmasına izin vermeyelim. Yalnız başına yol aldığımız gerçeğiyle yüzleşelim. Felsefe hayatın üzerindeki örtüyü kaldırmaksa ve örtük olanın ifşası da örtünün kaldırılmasıyla mümkünse... Tüm örtüleri kaldırıp hayatımızdaki şeyleri ifşa edelim. İşte bunu başardığımızda; Judith'in de doğmasını sağlarız belki...

"Eylem, bütün belirsizlikleriyle, bize sürekli bir şeyi hatırlatıyor –insan ölmek zorundadır, ama insan ölmek için doğmaz, insan yeni bir şeye başlamak için doğar."

H.Arendt

Düşlenmemiş Düşler

Eylem Karakuş

Eğitim Sen Bursa Şube Üyesi

Küçük Kara Balık, "Hayır anne! demiş. Ben artık bu gezintilerden bıktım usandım. Başka yerlerde neler olduğunu görmek için yola koyulup gitmek istiyorum." torununun heyecanla bahsettiği kitabın bu sayfalarını okuduktan sonra yumdu gözlerini Gülseren. Başucundaki alçak komodinin üzerindeki pikaptan gelen "Dalgalandım da duruldum," billur Müzeyyen Senar sesi eşliğinde Küçük Kara Balık'ı, engin denizleri, hırçın dalgaları düşündü. Bir Küçük Kara Balık kadar meraklı olmayışını, meraklarının peşinden gidilmemiş yetmiş yılını... Koca yetmiş yıldır dünyaday

dı. Yetmiş miydi peki? Ecel bugün gelse 'Hadi gidelim' diyebilecek miydi? Oysa çok değil, daha beş dakika önce 'Vakit tamamdır dostum, tut elimi' diyeceğinden o kadar emindi ki.

Emekli öğretmen Gülseren, yüzlerce gencin hayat yolunda karşısına çıkmış; yollarına güller döşemişti. Bir de gül gibi evlat büyütmüştü. Daha ne yapsın? Huzurevinde penceresi Mor Salkım'a bakan bir de küçük odası vardı. Daha ne olsun? Şükretmeyi iyi bilirdi. Elindekiyle yetinmenin en büyük erdemlerden sayıldığı bir neslin son mensuplarındandı ne de olsa. Uyku sersemi düşleri, duru zihinli hayalleri olmadı ki hiç. Olsa ne yazar... Daha peşlerine düşmeden kırılırdı ayakları.

Bahçesine gülleri dizeceğine; gül gibi hayallerini dizdi sevdiklerinin yollarına.

Koca yetmiş yıldır bir kez olsun dalgalanmamış olan Gülseren; bir anda yüreğinin tufanına gömüldü. Hay Allah,

ecelle randevusu yaklaşmışken nereden çıktı şimdi düşünmemiş düşlerin hesabını yapmak? Bu kadar mıydı hayat dedikleri şey? Başkalarının hikâyelerinde yan karakter rollerinin aranan ismiydi oysaki. Kendi hikâyesinin yarım kalmışlığının sebebi biraz da bu olsa gerek. Başrol teklifleri almasa da düşlediği olmuştu zaman zaman ama bunu o kadar sessiz bir tevazu ile yapmıştı ki, bırakın eşi, dostu, ailesi; evren bile duymamıştı. Schopenhauer görse "İşte size isteme zincirini kırmış insan" diyerek methiyeler dizerdi

adına. Oysa dile gelmeyen nice istemeleri vardı Gülseren'in de pek çok türdeşi gibi. En çok da kendisine yasaklanmış sokaklarını düşlemişti İstanbul'un. Tarlabası'ndaki okula tayini çıktığında eşinin, dostunun yaşadığı telaş geldi gözünün önüne. Eş, dost el ele verip onu bu bataklıktan kurtarmayı vazifelerin en büyüğü bilmişti epey bir zaman. Eli kolu uzun ahabplar aranırken sessizce sevdi bu bataklık denen yerin çocuklarını. Güllüsü, İbosu, Aposu, Cumaalisi ve daha niceleri... Her biri ayrı bir öykü tadında çocuklardı bunlar. Her çocuk bir öykü; her öykü biraz çocuktu ne de olsa. Hangi çocuk öyküsüne yeni yetme bir yasak aşk meyvesi olarak başladı? Hangisi, hain bir kalleşin bir anlık şehveti uğruna ortalığa saçtığı sahipsiz bir tohumunun mahsulüydü? Hangisi mülteci, hangisi Kürt, hangisi Roman? Kimin umurunda. Tek gerçek gözlerindeki alev alev yanan yaşama sevinciydi. Gözlerine her bakışında kavruk bir yaz gününde esen sessiz bir meltem misali Ahmet Arif'in dizeleri geçirdi yüreğinden,

**“Gör nasıl yeniden yaratılırım,
Namuslu genç ellerinde,
Kızlarım, Oğullarım var gelecekte,
Her biri vazgeçilmez cihan parçası”**

Devamsızlık yapan öğrencileri adına yüreği telaşlı bir kuş ağırlardı yanı başında. Öldü mü, kaldı mı? Vurdu mu, vuruldu mu? Çocuk yaşta kocaya mı verildi? Yoksa çocuk gönlünü okşayan bir ele mi kandı? Bulursa analarına sorar, bulamazsa bir cesaret gidip kapısını çalsam mı diye düşünürdü. Tarlabası'nın evlerini de en az çocukları kadar merak ederdi. Acının binbir yüzünü görmüş bu insanlar, renklerin cümbüşüyle isyan ediyor gibilerdi hayata. Şehrin öteki çocukları, en çok birbirlerine tutunurlardı. Dip dibe, sıra sıra evlerini, çamaşır ipleriyle değil, yürek bağlarıyla bağlardı birbirlerine. Buram buram yaşanmışlık kokan, binbir çeşit hayatın barındığı o sokaklarda gezmek; gündelik telaşları içinde ulu bir ağaç gibi yaşama kök salmaya çalışan insanları tanımak, hikâyelerinde küçük de olsa bir rol sahibi olmayı sessizce düşlemişti. Seslendirmeye korkmuştu. Bilirdi... “Kadın başına ne işin var canım o sokaklarda. Hırlısı, hırsız, uğursuz hep orda.” lafları tuzu kuru eşi dostu tarafından dile gelmeye hazırdı her daim. ‘Hoş artık gidecek bir Tarlabası da kalmadı ya’ diye derin bir iç geçirdi. Kentsel dönüşüme tabii olalı hayli zaman oldu. Eski hikâyelerin modasının geçtiğine hüküm vermişti birileri. Tarlabasındakilere Kaf Dağı kadar uzak, soluk benizli, telaşsız, kavgasız, gürültüsüz... Evleri dönüştürmek kolaydı da yaşamlar dönüşür müydü ha deyince? Ne de kolaydı, başka yaşamlar üzerinde hükümdarlık sürmek. Oysa bir öğretmen olarak tek çabası kendisinin hükümdarı olan çocuklar yetiştirmekti. Tüm bun-

ları düşündükçe bir puf çiçeği gibi birer birer hiçliğe savruluyordu umutları...

Evler, şehre sığamaz oldu. Büyüdükçe büyüdüler. Ama düşlerimiz hala iki artı birin duvarlarını aşamadı. Yaşamak zordu bu şehirde. Bütün şehir olasılıklardan ibaretti, hele de kadınlar için... İstanbullu hangi kadının düşlerini süslemedi ki boğazda bir çay içmek, Eyüp Sultan'da umutlarına dualar uçurmak... Kaç kadının göçüp gitti mahallesin iki sokak ötesini göremeden bu şehirden. "İstersen, seni götürebilirim." Gençliğinde yasak olan sokaklar yaş almış bir kadını buyur ediyordu yeni haliyle. Tarlabası sokakları muhitten olmayan bir kadını ağırlamaya şimdi hazırdı demek. Elit, nezih, konforlu sokaklar. Kızından bu teklifi aldığında yüreğinin nasıl da burulduğu geldi aklına. Bir insan nasıl gidebilirdi ki düşlerinin mezarlığına?

Yan odadan ağlama sesleri eşliğinde buruk bir Ahmet Kaya sesi ilişti kulaklarına "Hep sonradan gelir aklım başıma, hep sonradan, sonradan..." Fehmi Bey'inde düşünmemiş düşleri vardı demek. Şöyle acı bir kahve yapsa, çalsa kapısını. Birlikte susarak tutsalardı düşünmemiş düşlerinin yasını.

O an burnunun ucundaki buğulu gözlük camları, ilişti tekrardan komodinin üzerindeki Küçük Kara Balık'a. İki koca ihtiyar, bir Küçük Kara Balık olamamışlardı. Yüreğindeki ateşin harareti nedeniyle buğulanmış gözlüklerini özenle koltuğunun yanı başındaki komodinin üzerine ilişti. Belki de bu gözlüklerdi yüreğini kör eden. Herkesi gören bu keskin gözlerin, bundan mıydı kendine kör oluşu? Yaşlı bir çınar ağacının yorgunluğuyla arkasına yaslandı. Usulca kapadı gözlerini. İlk defa yüreğinin en derinlerine inmeye cesaret etti. "Kimsin sen Gülseren? Kim?" Anneanne, anne, öğretmen... Başka... Ecelin kapısını çalmasını bekleyen, ruhu çoktan terki diyar etmiş bir beden... Biliyor musun? dedi yüreği; "Bugün de yarının sonrası olacak..."

O an telaşlı bir çocuk misali çarpmaya başladı kalbi. Gözünü açtığı an menteşeleri dizleri gibi gıcırdayan, iki kapaklı, alçak gardirobun üzerindeki küçük bir koliden hallice olan valizine ilişti gözleri. Şimdi gözlüklerini takabilirdi yeniden. Bugüne kadar kızının evi ile huzurevi arasında seyahat etmekten başka bir vazifesi olmamış valizi indirmek için yavaşça sandalye çıktı. 'Aman dikkat! Düşüp de bir yerlerini kıracak bir gün varsa, o gün bugün değildir,' dedi. Sol kolu titrek ve isteksiz bir şekilde sağ kolun buyruğuna itaat etti. Göğsündeki ince sızıya aldırış etmeden 'Hadî yoldaş! Gözümüz gönlümüz açılsın,' diyerek okşadı valizini. Şu koca dünyada iki güzel gün göreceklerdir. Fena

mi? Kalbinin çarpıntısına uyum sağlayan elleriyle açtı iki gözlü gardirobunu. Zaten sınırlı olan üç beş parçadan birkaçını seçmek uzun zamanını almadı. İlk olarak büyük bir hevesle uzun yıllardır kendisine yasaklanmış olan meltem esintilerinde yaramaz bir çocuk gibi uçuşan, rengârenk eteğini yerleştirdi. Nasıl olsa gideceği yerde yasaklar yoktu. Başında hasır şapkası, üzerinde beyaz keten gömleği, altında rengârenk eteği, ayağında şıpidik terlikleri, kulağında Sezen'in sesinde can bulmuş Mevlana'nın dizeleri:

**"Her gün bir yerden göçmek ne iyi.
Her gün bir yere konmak ne güzel.
Bulanmadan, donmadan akmak ne hoş.**

**Dünle beraber gitti, cancağızım,
Ne kadar söz varsa düne ait.
Şimdi yeni şeyler söylemek lazım."**

Yasaksız, kuralsız, hesapsız yürüdüğünü hayal etti. Kalbinin çarpıntısı, hayallerine eşlik etmek için daha da hızlandı. Sol eli, hala inatla alıkoymaya çalışsa da özenle hazırladı yoldaşını. Kapısının önüne ilişti. Kimseler bilmezdi ama seyahat etmek en büyük tutkusuydu. Eyleme dönüşmeye cesaret edememiş nice tutkuları gibi düş olmaya mahkûm.

Giyindi, kuşandı, mazide kalmış bir hatıra gibi çekmecenin derinliklerinde unutulmuş olan kırmızı rujunu sürdü incecik dudaklarına, allık fırçası yüzündeki yılların hediyelerinin üzerinde usulca gezinirken aynadaki suretine hayranlıkla baktı. Gönlündeki esarettinden kurtulmuş olan genç kız, birden göz kırptı. O an heyecandan mıdır yoksa yaşlılıktan mıdır bir türlü kestiremediği yürek sızısını unuttu. Çantasını topladı. Cüzdanı, kimlik kartı, mendili yerindeydi. Telefonunu eline aldı. 'İkinci Bahar Huzurevine bir taksi lütfen,' dedikten sonra bir daha açmamak üzere kapattı. Başucundaki komodinin üzerine koydu. Valizini eline aldı. Odasının kapısını çekti. Anahtarı üzerinde bıraktı. Tereddütlü elleri, şeftali yanaklarına rağmen beliren sararmış yüzüyle çaldı Fehmi Bey'in kapısını. "Hoşça kalın. Matemim bitti. Düşlenmiş düşlerimi mümkün kılmaya gidiyorum." cümlesinin sonuna doğru telaşlı korna seslerine takıldı Fehmi Bey'in gözü, kulağı. Gönülsüz sol kolunu, yüreğindeki sızıyı, düşlenmiş düşlerini sırtlanıp koridorun sonuna doğru gözlerden kayboldu Gülseren.

BİYOGRAFİ

Bell Hooks ve Tutkulu Politikası

Özge Göncü

Mersin SES Şube Eş Başkanı

15 Aralık 2021’de oldukça üzücü bir haberle karşılaştık. Amerikalı bir yazar, profesör, feminist ve aktivist bell hooks aramızdan ayrılmıştı. Yakınlar, evinde ve sevilerek son saatlerini geçirdiğini aktaran kısa bir mesaj yayınlamıştı. Tam da bell hooks’un külliyatına, yaşamı boyunca anlattıklarına uygun şekilde... 1952 yılında doğmuş ve adı Gloria Jean Watkins aslında, ama o büyük harflerle yazılmayan bir mahlas kullanıyor, büyükannesinin ismini; bell hooks. Feminist literatürü takip edenler tarafından akıcı ve coşkulu dili, net ve vurucu tespitleri ile biliniyor. Eğitim, toplum teorisi ve feminizm hakkında otuzdan fazla kitap yazmış, çok geniş bir üretim alanına ve bibliyografyaya sahip, henüz yaşarken adına fikirlerinin yaygınlaştırılması amacıyla enstitü (bellhooksintitute.com) kurulmuş bu kadının henüz yalnızca 4 kitabı Türkçe olarak elimize ulaştı.

1- FEMİNİZM HERKES İÇİNDİR TUTKULU POLİTİKA;

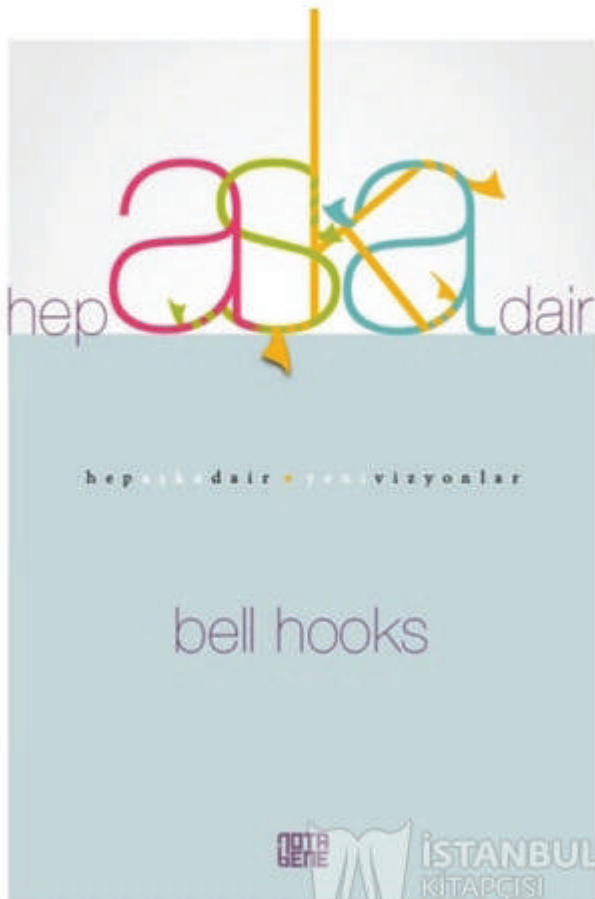
Bu kitap, feminist bilinç yükseltme çalışması yapanların okuma listelerinin adeta vazgeçilmez kitabı. Sınıf, ırk, iktidar, sömürü ve zulüm üzerine çok yönlü perspektif ile, kesişimsel feminizm (intersectional feminism) olarak adlandırılan bir bakış açısı ile bize Feminizmin neden herkes için olduğunu

anlatıyor. ‘Sadece cinsiyet temelli bir ezme-ezilme ilişkisi ve toplumsal hiyerarşi analizi bize yetmez, diğer hiyerarşi biçimlerinin cinsiyet temelli ayrımcılıkla yani cinsiyetçilikle nerede kesiştiğini ve nerede örtüştüğünü görmeliyiz’ tezini savunuyor ve detaylarıyla anlatıyor.

“... Kimsenin kimseye hükmetmediği bir dünya düşünün. Kadınlarla erkeklerin birbirine benzemediği ve hatta daima eşit de olmadığı; ama ilişkilerimizi şekillendiren yaşam felsefesinin karşılıklılık esası üzerine inşa

edildiği bir dünyada yaşadığımızı düşünün. Her birimizin kendimiz olabildiğimiz bu dünyada barış ve olanaklar dünyasında yaşadığımızı düşünün. Feminist devrim tek başına böyle bir dünya yaratamaz; ırkçılığı, sınıf elitizmini ve emperyalizmi de sona erdirmemiz gerekir. Fakat feminizm, kendini tümüyle gerçekleştirmiş kadın ve erkekler olarak özlediğimiz toplumu yaratabilmemizi mümkün kılacaktır; özgürlük ve adalet hayallerimizi gerçekleştirebileceğimiz, hepimizin 'eşit yaratıldığımız' hakikatini hayata geçirebileceğimiz bir toplumda hep beraber yaşayabilmemizi sağlayacaktır. Yaklaşın. Feminizmin yaşamınıza, hepimizin yaşamın nasıl dokunup bu yaşamları nasıl değiştirebileceğini kendi gözlerinizle görün. Yaklaşın, şunu göreceksiniz: Feminizm herkes içindir." (kitabın GİRİŞ kısmından)

2- HEP AŞKA DAİR YENİ VİZYONLAR;

'Dönüştürücü bir güç olarak sevgi' kavramı ile başlayan bu kitap, tüm toplumu yeniden inşa edebilmek için sevgiden yararlanmak üzerine metinler içeriyor. Yani güzel bir dünya için sevmeyi öğrenmek ve onu hayatımıza uygulamak üzerinden Sevgi Politikasını

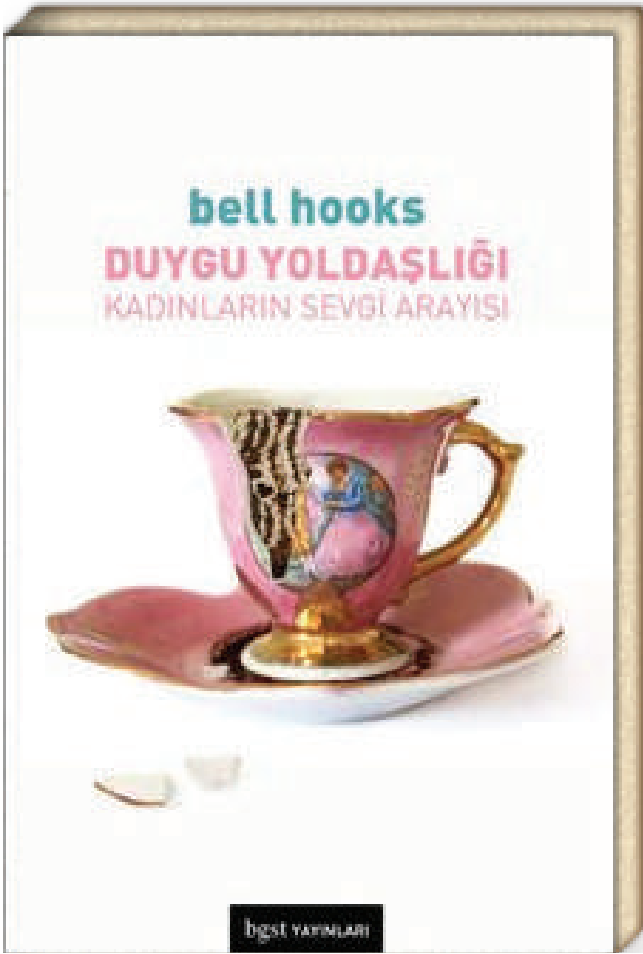
bize anlatıyor. Sevebilme, sevmeyi öğrenme ve sevmenin potansiyellerini hayalimizdeki adaletli toplumu inşa etme konusunda kullanma yollarımızı bıraklık, adalet, dürüstlük, adanma, tinsellik, değerler, hırs, topluluk, karşılıklılık, aşk, yitim ve şifa kavramları etrafında araştırıyor.

"... Asla geri dönemeyiz. Bunu artık biliyorum. Yalnızca ilerleyebiliriz. Kalplerimizin susuzluğunu çektiği sevgiyi bulabiliriz. Ama yıllar önce, küçükken, kalbimiz hevesini dillendirecek sestten yoksunken yitirdiğimiz sevgi için çektiğimiz kedere boş verdikten sonra ancak. Bugün dönüp baktığımda, sevgiyi, aşkı arayarak geçirdiğimi düşündüğüm bütün o yılların, sadece yitirmiş olduğum sevgiyi geri kazanmaya, ilk evime dönmeye, ilk aşkın esrimesine dönmeye çalıştığım yıllar olduğunu görüyorum. Şimdiki zamanda sevmeye, sevmeye aslında hazır değildim. Halen yas tutuyordum, halen o küçük kızın kırık kalbine, kopmuş bağlara tutunuyordum... Sevdığımızda, kalplerimizin konuşmasına izin verebileceğiz." (kitabın ÖN SÖZ kısmından)

3- DUYGU YOLDAŞLIĞI KADINLARIN SEVGİ ARAYIŞI;

Bu kitap ise, Kadınların sevgiyi bilme ve şiddet görmeden ve sevgisizliğe alışmadan kendini gerçekleştirebilme hakkından ve bunun yollarından bahsediyor. Kaba ve ölçülebilir eşitlik durumlarının ötesinde hissettiklerimiz, görünmeyen eşitsizlikler ve adaletsizlikler üzerine de oldukça detaylı bir beyin fırtınası yapıyor. Yaşlanmak, sevgiyi aramak, iş ve sevgi arasında dengeyi tutturmak, güç ile sevgi ilişkisi, sevmeye başarısız olmak, sevmeyi tercih etmek, kadın bedeninde büyümek ve onu sevmek, sevme hakkımız, kalıcı sevgi ve kuşaklar arasında sevgiye tanıklık etmek gibi bölümler içeren kitap, sevgi ile kurduğumuz ilişkinin hayatımızda neler değiştirebileceğine dair sayısız ipucu barındırıyor.

"... Duygu Yoldaşlığı: Kadınların Sevgi Arayışı, gerçek sevgiyi tanıma mücadelemizi ve zaferlerimizi paylaşıyor. Duygu Yoldaşlığı, ergenliklerinin çoğunda, yirmili yaşlarının sonlarına kadar sık sık kalbin çöllerinde kayıp halde dolanıp durmuş, orta yaşlarında sevgiyi tanımış kadınlardan süzülen bilgeliği bir araya getirerek, otuz yaşını aşmış, sevgi yolunda arayış içindeyken yeni görüşler, sağaltıcı kavrayışlar keşfetmiş, coşkudan kendinden geçmenin ne olduğunu anımsamış kadınların bilgisini duymamızı sağlar ." (kitabın ÖNSÖZ kısmından)

4- DEĞİŞME İSTEĞİ ERKEKLER, ERKEKLİK VE SEVGİ;

Bu kitap, ataerkinin erkekliği nasıl inşa ettiği; erkeklerle, kadınlara ve kendisini tanımlamak istemeyen tüm kişilere nasıl acılar çektirdiği; erkekleri nasıl duygusal olarak sakatladığı ve sevgiden uzaklaştırdığına dair bir tespitler dizini ile başlıyor. Bu tespitlerin ardından hooks, erkekler için de değişmenin mümkün olduğunu, bunu istemenin yani kendini yıkıp yeniden ataerkinden uzakta eleştirel bakışla kurabilmek için samimi bir değişme isteğinin neredeyse tek şart olduğunu söylüyor. Ve feminist mücadeleye kendi erkekliklerini sorgulayarak ve yeniden kurarak katılan erkeklerin de bu mücadelede önemli bir yerleri olduğuna vurgu yapıyor. Oğlan çocuk olmak ve sevgi kavramları üzerinden başlayan hooks, eril şiddeti durdurmak, eril cinsel varlık, popüler kültür ve medya erkekliği başlıkları üzerinden ataerkil erkekliği eleştirirken; erkek ruhunu iyileştirmek, erkeklerin bütünlüğünü geri kazanmak, seven erkekler ve feminist erkekler üzerinden de bir alternatifi kurmaya yelteniyor.

“... Erkeklerin değişmeyi istemedikleri doğru değil; ama değişmekten korktukları doğru. Pek çok erkek, ataerkinin onları kendilerini

tanımdan, duygularıyla iletişim halinde olmaktan, sevmekten nasıl alıkoyduğunu gözden geçirmeye bile başlamadığı doğru. Sevmeyi öğrenmek için, erkeklerin hükmetme isteğinden vazgeçebilmeleri gerekiyor. Ölüm yerine yaşamı seçebilmeleri gerekiyor. Değişmeyi istemeleri gerekiyor.” (kitabın ÖNSÖZ kısmından)

Bütün bu metinler detaylı ve tekrar tekrar bir silsile içerisinde okunduğunda, kendimize, yakınımızdaki- lere, topluluğumuza ve dünyaya dair temel sorgulamalar ve yeni ilişki biçimleri öneriyor. bell hooks 69 yaşında aramızdan ayrılırken bize metinlerden çok bütünlüklü bir yaşam önerisi bırakarak ayrıldı. Işıklar içinde uyusun. ∞

bell hooks DEĞİŞME İSTEĞİ ERKEKLER, ERKEKLİK VE SEVGİ

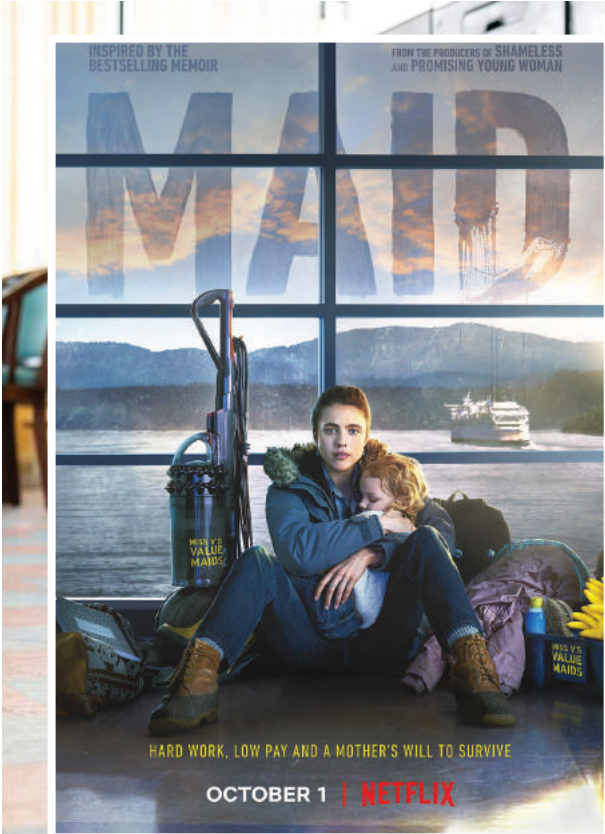

bgst YAYINLARI

Bell hooks'un Türkçe'ye çevrilmiş kitapları:
FEMİNİZM HERKES İÇİNDİR – TUTKULU POLİTİKA, bgst yayınları, 2012 (ilk baskı; Çitlembik Yayınları, 2002)
HEP AŞKA DAİR – YENİ VİZYONLAR, Nota Bene yayınları, 2018
DUYGU YOLDAŞLIĞI – KADINLARIN SEVGİ ARAYIŞI, 2020
DEĞİŞME İSTEĞİ – ERKEKLER, ERKEKLİK VE SEVGİ, bgst yayınları, 2018

Maid / Hizmetçi

Işık
Eğitim Sen İstanbul 4 No.lu Şube Üyesi

Bir arkadaşımın hayatında,
Kesinlikle bir arkadaşımın hayatından :)

Üyesi olup hiçbir etkinliğine katılamadığım sendikamda bir söyleşi olduğunu söylemişti, okuldaki sendika temsilcimiz. 8 Mart etkinlikleri kapsamındaki bu söyleşiyi kaçıрма derken de "ŞİDDETLE" tavsiye ediyorum demişti gülümseyerek.

Salona biraz geç girdim. 3 yaşlarında olan kızımı uyutup çıkmak biraz zor olmuştu. Çalıştığım saatler

haricinde eşimin ve toplumun iyi anne olmak adına öğrettiği "evde ve çocuğunun yanında ol" duygusuyla pek dışarı çıkmıyordum çok acil haller dışında, hatta sanırım bunu ilk defa yapıyordum, iyi anne hep çocuğunun yanında olmalı...

Söyleşi başlamıştı. 25-30 kişilik salonun arka tarafında söyleşiyi dinlerken, konuşmacının sakin, dingin bir şekilde anlattıklarının her bir kelimesi benim yaşadıklarımı öyle iyi tanımlıyordu ki daha çok yaklaşmak istedim. Ön sıralardaki sandalyelerden birine oturdum.

Can kulağıyla dinliyordum. Adını çokça duyduğum bu kadın kıvrıkcık siyah saçları, insanı güvende hissettiren bakışları ile yıllar öncesinden tanıdığımız birinin bilmediğiniz bir şeyleri anlattığı hissini veriyordu.

Söyleşi yaklaşık bir saat kadar sürdü. ŞİDDET'i anlatıyordu...

Duygusal şiddetin,
Psikolojik şiddetin,

Finansal şiddetin ve istismarın tanımını o gün, orada öğrenmiştim.

Bu ŞİDDETLE tavsiye edilen söyleşi, hayatımda şiddetin çok yönlü varlığını ve kapladığı alanı görmemi sağlamıştı. En çok yapılan yanlışlardan biridir, demişti ekonomik şiddeti anlatırken; bizler paylaşmak için maaş kartlarını kocalarımıza veriyoruz, nasılsa ev giderlerine harcanıyor diye... Hayır, demişti; kartlarınızdan parayı siz çekin, tamamını veriyor olsanız dahi... Makineden değil, sizin elinizden alsın. Sizden alsın ki bunun sizin emeğiniz olduğunu unutmasın!

Ve daha ne çok şey... Pratiğini çok iyi biliyor olmama rağmen... Teorisini orada öğrenebilmişim.

Söyleşi ve soruların bitiminde, sandalyeyi yaklaştırıp özel olarak konuşmak istedim yaşadıklarımı bana güven veren, hiç tanımadığım bu kadına.

Dizlerimiz birbirine değiyordu neredeyse. Kısık bir sesle yaşadıklarımı anlatmaya başladım. İçinde yaşarken bu denli korkunç olduğunu anlayamıyordum. O gün, orada diz dize iken yaşadıklarımı anlatırken bana dair Pınar'ın gözlerinde ısıltıdan çok, şefkat ve kaygı vardı. Ellerimi avuçlarına alarak o dingin, şefkatli sesiyle "Sen çok güçlüsün!" diye başladı, bunu görüyorum, bu hayat senin, kimsenin sana böyle davranmasına izin verme, demişti.

Benim hikâyem de o gün orada başladı: Henüz 3 yaşında olan kızımın özgürleşme yolculuğumuza çıkışımız...

Biz başardık; hayal ettiğimiz şekilde birlikte büyüdük. Hayallerini kurduğumuz yerden, güçlü, gururlu, heyecanlı ve sevgi dolu bir şekilde kendi kurduğumuz hayatımızı yaşıyoruz.

Teşekkürler Pınar Selek, teşekkürler o gün orada mücadele etme yolunu bana gösterdiğin için. O gün, orada, bana ayna olup gücümü gösterdiğin için.

Arkadaşım; seni üzmemek adına çok şeyi sana anlatamıyorum, demişti.

Sendikadan arkadaşım 8 Mart'ta çıkacak kadın dergisi için bir kadın hikâyesi ile ilgili izlediğim, önerebileceğim bir film hakkında bir şeyler yazabilir misin dediğinde, biraz afalladım. "Yapabilir miyim, nasıl olur?" kaygısının ardına "Olur yaa! Neden olmasın? Arkadaşına anlatır gibi anlat. Beğenilmezse zaten elenir. Rahat ol!" gevşekliğiyle buradayım :) Aklıma da geçen ay Netflix'te izlediğim Maid (Hizmetçi) adlı dizi film geldi.

Filmin kahramanı Alex, 3 yaşlarında bir kızı olan, genç bir anne... Hikâye, Alex'in alkol ve uyuşturucu bağımlısı kocası ve çocuğuyla yaşadığı konteyner evinden çocuğunu kucaklayıp kaçıışı ile başlıyor. Ne çok benziyor hikâyelerimiz birbirine. Soluk kesici ve neredeyse aynı...

Alex'in evde gördüğü duygusal istismardan kendisini ve çocuğunu kurtarmak için, barınma, beslenme, yaşama mücadelesini izlemek, yürek burkarken inanılmaz bir cesaret ve umut veriyor. İzlerken Alex'le beraber ağlayıp soluğumun kesildiği anlar oldu. Belki de benzeri mücadeleyi vermiş olduğumdan zaman zaman acısı sardı...

İnternette yorumlara baktım. Elbet çok güzel yorumlar, makaleler yazılmış Alex'in hikâyesine dair. Ben ne yazacaktım ki bunlardan daha güzel? İzlerken boğazımın düğüm düğüm olduğunu mu? Ya da ben dâhil birçok kadının Alex gibi yaşadığı şiddetten bihaber olduğunu mu? Filmde duygusal istismarın da bir istismar olduğu, altı çizile çizile anlatılmış.

Aile içi şiddetin herkes tarafından görmezden gelindiği öyle güzel gözler önüne serilmiş ki her defasında "Evet, ben de ben de bunları yaşadım." dedirtiyor. Mahkemelerin, hukuk sisteminin, yasaların hep kravatlıdan yana olduğunu ısrarla göstermiş.

Dayanışmanın önemi ise her bölümde öylesi güzel gözler önüne serilmiş ki... Oyunculuk, hikâye, senaryo tek kelime harika!

O kadar çok şey var ki esasında filmin her bir bölümünde. Olay binlerce kilometre ötede geçse de ekonomik, sosyal, kültürel olarak çok ama çok ayrı olsak da bu bir yerde bizim de hikâyemiz.

Margaret Qualley, Alex karakterini öyle güzel oynamış ki bütün bu zorluklara rağmen hayatını hayalleri doğrultusunda şekillendirmede çok gerçekçi ve bir o kadar umut verici, her an bir yerde karşımıza çıkacak bir karakter Alex.

Umut olsun...
İyi seyirler...

Yaşama Dair

Sevgi İşlemek

YAPI-YOL SEN İstanbul Şube Başkanı

Her geçen gün kadına yönelik şiddet fütursuzca artıyor. Bu fütursuzluğun asıl sebeplerinden biri yargının devlet baskısı ile erilleştirilmesi ve iktidar uşağı gömleği giydirilmesidir. Ceza almayacağını bilen erkek, iktidardan aldığı cesaretle daha da vahşileşiyor. Devlet mağdurun yanında olması, onu koruması gerekirken, suçlunun, katilin yanında olarak suçluyu başka bir suça daha cesaretlendirirken mağduru sindirmeye ve susturmaya çalışıyor.

Temelinde kadına yönelik ve ev içi şiddetin önlenmesini amaçlayan 2011 yılında İstanbul'da imzalanan 2021 yılında dil koparıcıları tarafından feshedilen İstanbul Sözleşmesi, kadını, kız çocuklarını her türlü şiddetten korumayı amaçlıyordu.

Şiddetin tanımındaki özneleri yazmaya çalışırsam birkaçını sıralayabilirim: Psikolojik şiddet, işyeri şiddeti, dijital şiddet, ısrarlı takip, taciz, tecavüz, dayak,

cinsiyet kimliğine dayalı ayrımcılık listenin enleri olabilir...

Bizler;

Yolda yürürken arkasına bakmadan, Saatin geç olup olmadığını düşünmeden, En yakınımızla bile sohbet ederken kötü niyet aramadan, İşyerinde mobbinge, hakarete, tacize, şiddete uğramadan, Başımıza bir şey geldiğinde, korunmak ve niye o saatte oradaydın? Niye onu giydin? Niye onu içtin? Sorularına maruz kalmadan, İnsanca yaşayabileceğimiz gelire sahip olarak istiyoruz.

Emekten gelen gücümüzü kullanarak, yaşam içinde var olmaya devam edeceğiz.

Özgürce yaşamak için direnen, susmayan, biz örgütlü

kadınlar hiç tanımadığımız, Türkiye'nin herhangi bir yerinde şiddete maruz kalan özellikle kadınların, çocukların ve hayvanların olmak üzere tüm ezilen, ötekileştirilen, yok sayılan, mağdur edilen bireylerin çığlığı olmak için sesimizi alanlarda yükseltmeliyiz ve bu yolda asla yalnız yürümeliyiz!!!

Çünkü şahane bir şey yaşamak

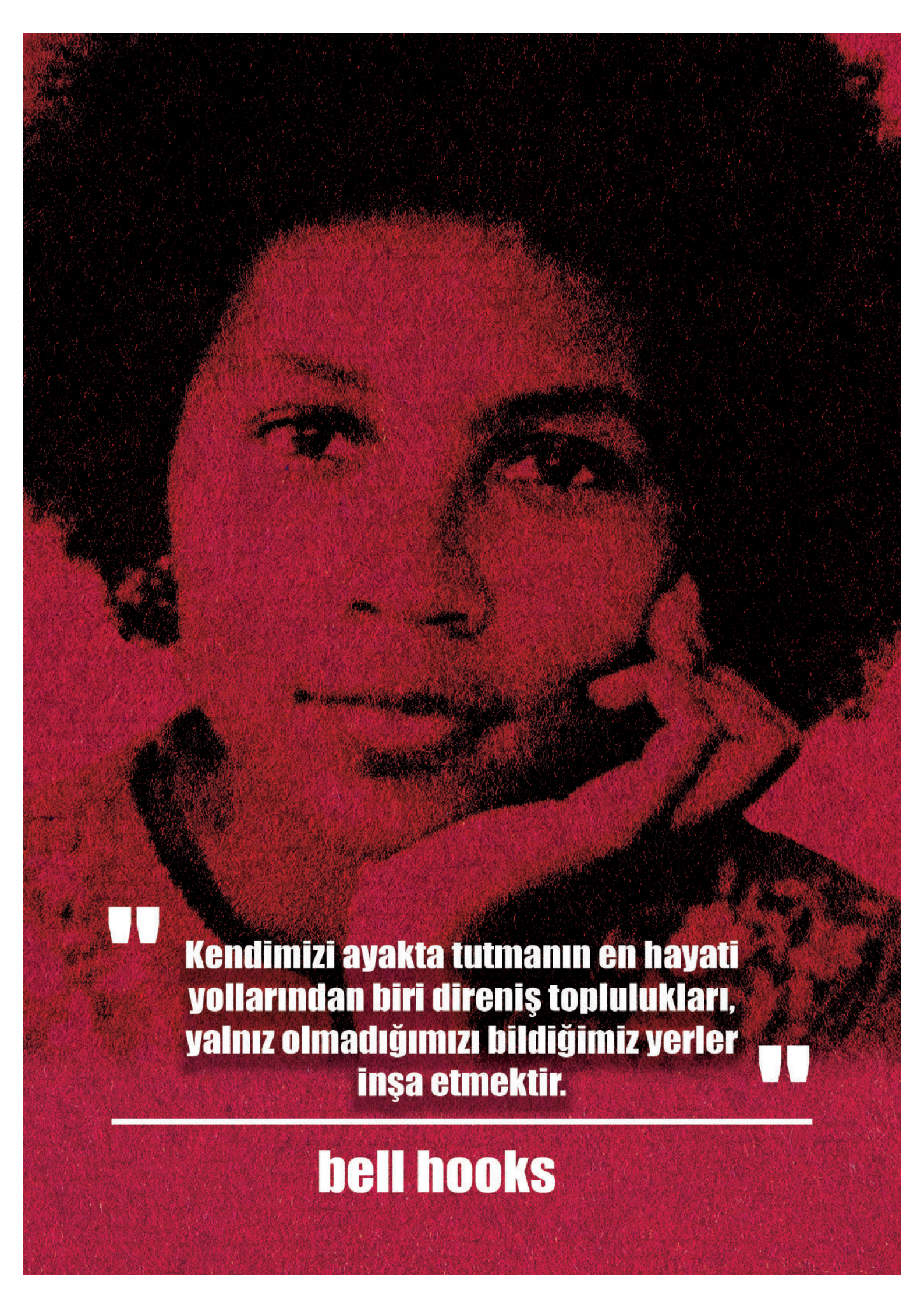

GOTİN û KİRİN

Hasibe Çolak

Li welatê me pêşî jin şiyar dibin, paşê roj hiltê; Ji ber ku jin rojê dizê.
Gotinên Pêşîyên Êzîdîyan

Gotin, Zeus ji zanîna Metis tirsîya
Bi çavên xwe dît çawa diçirisîya
Li xwe nihêrî, got: Ez xwedayê xwedaya me
Bi Metis'ê tamam e
Metis fêmkir çav li ser e.
Bi reva rev revîya.
Xwe veşart li bax û bostanan...
Zeus, wê dît. Firand bir ezmanan.
Got, ez evîndarim. Were bibe hevjin min.
Heya Metis jê fêmkir.
Zeus wê di qurtekê de firkir.
Metîs bi dûcanan ket zik. Wî, zêdetirîn xurtkir.
Lê Zeus nizani bun. Rihê zanîne nayê kuştin.
Ji serî jê derket keça Metîs Athena
Ji wê demê heyra niha de
Jîn di destê jinan de.
Kirin, rewşembêr, hüner, stranbêjê, îlham, aşîti.
Di destek de jî, tîr û mertal
Daketin kolanan wek şêran
Ber pêşîrên wê şêr û şepalên çar gurçik
Xwezayê gocê kirin, gocêkir.
Li mal, kar, dibistan û zanîngehan de xwe kir heft jîn
Dil jî, di destan de bu pênuş,
Destanan nivisin, bun ronahî li cîhanê gund û bajaran.

“

Kendimizi ayakta tutmanın en hayati yollarından biri direniş toplulukları, yalnız olmadığımızı bildiğimiz yerler inşa etmektir.

”

bell hooks